

A Zsidókhoz írt levél írásmagyarázata

Főiskolai oktatási segédlet

I. rész

Készítette: Takács Szabolcs főiskolai tanársegéd

Sola Scriptura Teológia Főiskola

2010

A Zsidókhöz írt levél írásmagyarázata

1. Bevezetéstani tudnivalók

1.1 A levél címzése

A levél címe görögül egyszerűen Προς Ἑβραίους (Prosz Hebraiousz), vagyis „(A) zsidóknak”. Ez a cím a P46-os forrásban maradt fenn, ezen kívül Ἑβραίους (magyarul szintén „zsidóknak”) címen is ismerték a levelet az ókorban. A cím valószínűleg későbbi szerkesztés eredménye, nem feltétlenül kell befolyásolnia a címzettek személyére vonatkozó elképzeléseket. A legjelentősebb európai nyelvekben ennek alapján a következő elnevezések honosodtak meg: Epistola Iudeorum (latin), Epistle to the Hebrews (angol), Epître aux Hébreux (francia), Brief an die Hebräer (német). A cím héber vagy hellenizált zsidókeresztyénekre is vonatkozhat.

1.2. Szerzőség¹

A Zsidókhöz írt levél a szerző személyét illetően az Újszövetség egyik legtitokzatosabb irata, ugyanis a szerző sehol sem utal önmaga kilétére, noha tagadhatatlanul apostoli tekintéllyel szól, felváltva alkalmazva önmagára a „mi” és az „én” névmásokat. Az egyetlen személyes utalást 13,23-ban találjuk, ahonnan kiderül, hogy a szerző személyesen ismerte Timótheust, Pál apostol munkatársát. Az anonimitás merőben szokatlan, hiszen a többi apostoli levél szerzője – János 1. és 2. levele kivételével - a legtöbb esetben név szerint azonosítja önmagát, és valamilyen formában utal apostolságára is. A levél alapján feltételezhető, hogy a szerző jól ismerhette a levél címzettjeit, és viszont, ezért talán nem is volt szüksége bemutatkozásra. Ha elfogadjuk azt a feltételezést, hogy az irat egy eredetileg konkrét gyülekezetnek szóló levél volt, és később szélesebb körben is terjedni kezdett (lásd alább), akkor a szerző neve minden bizonnyal azért nem szerepel a levélben, mert az elsődleges címzettek mindegyike tudhatta, eredetileg kitől származik.

A levél nyelvezete olyan tanult szerzőt feltételez, aki egyaránt otthon volt az ószövetségi szentélyszolgálat ismeretében és a görög nyelvben. Stílusa a görög nyelv anyanyelvi szintű ismeretéről és az irodalmi eszközök mesteri használatának képességéről tanúskodik, kifinomult retorikát alkalmaz, irodalmi szempontból az Újszövetség legszebb stílusú irata. A levélben szereplő, gyakori ószövetségi hivatkozások a Septuagintából származnak.

Régi hagyomány szerint Pál apostol írta a levelet, ezt vallják ma is a keleti keresztény egyházak, és a reformációig nagyrészt ez volt a nyugati egyház álláspontja is, de az utóbbin belül mindig is különböző elképzelések léteztek a szerzősége vonatkozóan. Hivatalosan - a 397-es hippói és a 419-es 6. karthágói zsinat állásfoglalása nyomán - a nyugati egyház is Pált tartotta szerzőnek. A páli szerzőség elfogadásának legfontosabb dokumentuma ill. képviselői: *Muratori Kánon*, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Jeromos*, *Euszebiosz*, *Augustinus*. A római katolikus egyház és az anglikán egyház a 20. sz. első feléig elfogadta Pál apostol szerzőségét. Ezzel szemben a protestáns teológusok többsége szerint a szerző személye nem állapítható meg egyértelműen, de vitathatatlan apostoli tekintéllyel

¹ Tanulmányunk természetesen csak a szerzőség kérdésének vázlatos áttekintésére vállalkozhat. A levél szerzőségével kapcsolatos kérdések részletes áttekintését lásd: Carson, D. A. – Moo, D. J., *Bevezetés az Újszövetségbe*. KIA, Budapest, 2007, 590-594. o; Laubach, Fritz, *Der Brief an die Hebräer*. Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin, 1969, 16-19 o. Tanulmányunk kereteit meghaladná a páli szerzőséggel kapcsolatos érvek és ellenérvek részletes vizsgálata, ezért - noha nézetünk szerint nem zárható ki a páli szerzőség -, a tárgyilagosság kedvéért „a(z) (apostoli) szerző” vagy ehhez hasonló kifejezéssel utalunk a levél írójára.

szól. Ez utóbbi nézet különösen az európai protestáns bevezetéstudományra jellemző, de a római katolikus teológusok közül is igen kevesen vallják már a páli szerzőséget.

Azt, hogy a levél szerzője Pál apostol lenne, a keresztény ókorban többen megkérdőjelezték, vagy legalábbis egy „társszerzőt” feltételeztek. A páli szerzőség vitatásának fő oka, hogy a levél felépítésében és nyelvezetében is eléggé eltér Pál jellegzetes szóhasználatától. Sokak szerint inkább prédikációnak tekinthető, mint levélnek, stílusa sem Pál apostol jellegzetes hangvételét tükrözi, és nem jellemzőek rá a Páltól megszokott formai elemek sem (pl. hiányzik belőle a páli levelekre jellemző apostoli beköszöntés). Az utóbbi érv ellenére a keresztény ókorban levélnek tekintették az iratot. Ezen túlmenően felhozzák azt a szempontot, hogy a szerző sehol sem nevezi magát apostolnak, és 2,3-at hozzák fel annak bizonyítására, hogy nem volt Jézus életének szemtanúja, és nem is az Úrtól származtatta megbízatását - mint tette azt Pál apostol -, hanem azokra hivatkozik, „akik hallották” az Úr által hirdetett üzenetet, és „megerősítették” azt (*ebebaióthé*, az üzenetre vonatkoztatva).

A mértékadó nézet az, hogy ha a levél szerzősége bizonytalan is, mondanivalója alapján apostoli tekintélye vitathatatlan. Jeromos, aki egyébként a páli szerzőséget támogatta, ilyen értelmű óvatossággal nyilatkozik 129.3 levelében: szerinte nem számít, valójában ki a szerző, mivel „naponként olvassák a gyülekezetekben”.² Abban mindenki egyetértett, hogy a szerzőnek zsidónak kellett lennie, mivel jól ismerte az ószövetségi Szentírást, illetve az áldozati rendszert.

A szerzőséggel kapcsolatos – többségükben ma is képviselt - nézeteket az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- Pál levele, Lukács görög fordításában (*Alexandriai Kelemen*, megh. 211 k.). A páli szerzőséget a 20. század elejétől csak nagyon kevesen fogadták el. Közülük megemlítendő William Leonard, aki 1939-ben publikált erről egy tanulmányt, valamint Eta Linnemann és David Alan Black.³
- Lukács vagy Római Kelemen a szerző - utóbbi a római gyülekezet vezetője volt az I. század végén, és még személyesen ismerhette Pál apostolt (*Órigenész*, megh. 254). Órigenész egyébként meglehetősen óvatossággal kezelte a szerzőség kérdését: többször hivatkozott rá, hogy a levelet Pálnak tulajdonítják, sőt maga is többször Pál leveleként hivatkozott rá. Gyakorta idézik híres megjegyzését: „Ha tehát bármelyik gyülekezet ezt e levelet Páltól származónak tartja, helyeseljük, mivel egyik elődünk sem tartotta volna ezt ok nélkül, de hogy ki is írta valójában ezt a levelet, csak Isten tudja” (H. E: 6.25.14). *Kálvin* szintén Római Kelemen vagy Lukács szerzőségét feltételezte. Ma már ez a nézet sem igazán népszerű.
- Valószínűleg Barnabás a szerző (*Tertullianus*, megh. 215). A Kr.u. III. században a nyugati egyház még nem fogadta el a páli szerzőséget, viszont nem javasolt alternatívát sem. Tertullianus a szerző ismertsége, tekintélye és az Ószövetségben való jártassága miatt feltételezte, hogy Barnabás írhatta a levelet. Mivel a levél sokak szerint egy hellenista zsidó szerzőt valószínűsít, ennek az elképzelésnek ma is számos támogatója van.
- *Luther* Apollónak tulajdonította a szerzőséget, ezt azonban az ókeresztény hagyomány nem támogatja. Ennek ellenére többen ma is többen elfogadják Apollós szerzőségét.
- *Adolf von Harnack* német teológus (1850-1930) és nyomdokain haladva mások is azt a nézetet képviselték, hogy Priszilla és férje, Akvila voltak a levél szerzői.
- A fentiekén kívül tulajdonították még a levelet Pál további munkatársainak, többek között Szilásznak, Timótheusnak, Epafrásznak és másoknak is.

² Idézi: Carson – Moo, i.m., 591. o.

³ A vonatkozó művek felsorolását lásd: Carson – Moo, i.m. 591-592. o.

Megfigyelhető, hogy még a Pál szerzőségét kétségbe vonók többsége is Pál valamely közeli munkatársának tulajdonítja a levelet (noha szinte mindenki más szerzőt tételez fel), és elismeri Pál tanításának hatását a levélíróra. Ezt a nézetet képviseli pl. egy mértékadó magyarországi kommentár összegző megállapítása: „Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a levél szerzőjét névszerint nem ismerjük, de az ősegyház egy nagytekintélyű előljárója, iskolázott ember, aki ismeri a páli teológiát, sőt lehet, hogy az apostol munkatársi körének egyik tagja”.⁴

Elgondolkodhatunk ugyanakkor az alábbi szempontokon, melyek nézetünk szerint legalábbis valószínűsítik a páli szerzőséget:

- A levél írója a „páli teológia” erőteljes hatása alatt áll, ezt a többség elismeri.
- Felvetődhet a kérdés: hogyan lehetséges, hogy egy Páléhoz hasonló gondolati mélységgel és érvelési képességgel rendelkező egyházi vezető ismeretlen maradjon, ha tudjuk, hogy nagyon kevesen rendelkeztek az apostoléhoz hasonló retorikai adottságokkal és mély írásismerettel az ősegyházban?
- A levélben számos, Pál által használt hasonlat vagy jellegzetes gondolat visszaköszön. Példaként említhetjük 5,12-t, ahol a szerző így fordul hallgatóságához: „Noha ez idő szerint tanítóknak kellene lennetek..., olyanok lettetek, mint akiknek tejre van szükségetek, és nem kemény eledelre” (vö. 1Kor 3,1-3). 7,18-19 is feltűnő párhuzamot mutat Gal 3,11-gyel és Róm 8,3-mal: „Mert az előbbi parancsolat eltöröltetik, mivel erőtlen és haszontalan. Mert a törvény semmiben sem szerzett tökéletességet; de beáll a jobb reménység, amely által közeledünk Istenhez.” A szerző 8,5-ben arról szól, hogy az ószövetségi papok a „menyei dolgok ábrázolatának és árnyékának szolgáltak”, ami párhuzamba állítható Kol 2,17-tel, ahol Pál a ceremóniális előírásokról azt mondja, hogy azok csak „árnyékai a bekövetkezendőknek, de a valóság Krisztusé”. A 12,1-ben szereplő „versenyfutás” (gör. *agón*) kifejezés és a megfogalmazás módja is visszaidézi az apostol 1Kor 9,24-25-ben szereplő hasonlatát, mely a hívőket a versenypályán futó atlétákhoz hasonlítja. Ezenkívül megfigyelhető, hogy a szerző gyakorta kívülről idéz egymás után több ószövetségi igehelyet, ahogyan azt pl. Róm 2,9-18-ban is láthatjuk.
- Ami azt a szempontot illeti, hogy a szerző nem szól apostoli tekintéllyel, megfigyelhető, hogy gyakorta a hallgatóság szemszögéből fogalmazva használja a „mi” névmást, mintegy önmagára is vonatkoztatva a tanítást, miközben a „ti” névmással megkezdett gondolatmenetet folytatja. A 2,3-hoz hasonló többes szám megjelenik pl. 4,1-2-ben is, ahol óva inti hallgatóit, nehogy a pusztában vándorló zsidókhöz hasonlóan hitetlenek legyenek (itt az 1. vers „ti” névmását” a „mi” névmás követi a 2. versben, miközben a téma nem változik). Ezenkívül 4,14-ben, a hitvalláshoz való ragaszkodásra szólítva fel hallgatóit, szintén a „mi” névmást használja. Jogosan vethető tehát fel, hogy esetleg 2,3-ban is a hallgatók szemszögéből fogalmazva mondja, hogy az Úr kijelentését „megerősítették” a hívők második nemzedékéhez tartozó címzettek számára azok, akik hallották Jézus kijelentéseit, anélkül, hogy minden szempontból a címzettek közé tartozónak tekintené önmagát. Más helyeken viszont (pl. 5,11-6,3-ban) – Pálra jellemző módon – a „tanítói többest” használja, mintegy a közös apostoli tekintélyt hangsúlyozva. A levél értelmezése során figyelembe kell venni a „mi” névmás e rugalmasan változó funkcióját is.

Míg a keleti és a Kr.u. IV. századtól kezdve a nyugati egyház is – megengedve a kivételeket - Pál szerzőségét támogatja, és a teológusok többsége elismeri, hogy a levél Páléhoz hasonló gondolatmenetet követ, addig a levél stílusa és jellegzetes szóhasználata különbözik a páli

⁴ Czegle Imre: A Zsidókhöz írt levél magyarázata. In: *Jubileumi Kommentár: A Szentírás magyarázata III. köt.* Kálvin Kiadó, Budapest, 1998, 368. o (szöveghű idézet).

levelekétől. Ennek lehetséges feloldásaként elfogadhatónak tűnik az az elképzelés, hogy a levél legvalószínűbb szerzője Pál apostol, de az irat megszerkesztésében közreműködött valamelyik munkatársa, valószínűleg Lukács is, aki az újszövetségi szerzők közül egyedülként beszélt anyanyelvi szinten a görögöt, és Pál utolsó éveiben sok időt töltött vele. A páli iratokból kiderül, hogy az apostol szembetegsége miatt diktálta leveleit,⁵ ezért az esetleges „társszerzőnek” nagyobb mozgásteret nyílt a levél megfogalmazásában, ami megmagyarázhatja a levélnek az általánosan elismert páli levelektől eltérő stílusát. E kérdés eldöntéséhez mindenesetre a levél csak közvetett támpontokat ad.

Nem valószínű, hogy a levél anyaga eredetileg prédikációként hangozhatott el, inkább az feltételezhető, hogy az egyik konkrét, túlnyomórészt zsidókeresztényekből álló gyülekezethez írt, bátorító jellegű témakifejtést tartalmazó levelet később egyetemes mondanivalója miatt szélesebb körben is terjeszteni kezdték.

1.3 A címzettek kiléte, keletkezési hely és idő

A levél pontos címzettjei ismeretlenek, valószínűleg egy keleti, döntően zsidó keresztényekből álló gyülekezetnek írhatták (Jeruzsálem és Antiókhia jöhet szóba, bár mindkettőt vitatják). A ma legnépszerűbb elmélet Rómába helyezi a gyülekezetet, annak alapján, hogy a fennmaradt irodalom (pl. Római Kelemen írásai) szerint a levél itt kezdett először terjedni, de ez is csak feltételezésnek tekinthető, azonkívül ellentmond annak, hogy a Római levél közvetett tanúságtétele alapján a gyülekezetben nagyobb lehetett a pogánykeresztények aránya (ha elfogadjuk, hogy a levél címzettjei döntően zsidókeresztények voltak). Zsid 13,24 vers alapján inkább a keletkezés helye lehetett Itália és ezen belül Róma. A szerző valószínűleg az itt élők üdvözlétét közvetíthette a címzetteknek, azonban a mondat értelmezhető úgyis, hogy Itáliából származó, de másutt élő hívőkről van szó. A fentiek eldöntésére nincs elég támpontunk.

A keletkezési idő bizonytalan. Ha Pálnak tulajdonítjuk a levelet, akkor valószínűleg az apostol két fogsága közötti időszakban keletkezett, kb. i.sz. 65 körül (a levél több mozzanatából kiderül, hogy a levél címzettjei ekkor már átestek egy üldözésen, és a szerző szerint további megpróbáltatásokra kell a gyülekezet tagjainak felkészülniük, ami a korabeli palesztinai viszonyok között nagyon is elképzelhető volt). A páli szerzőséget megkérdőjelezők nagyjából 60 és 90 közé teszik a keletkezés idejét, azonban gyakorta felmerül az a szempont, miszerint a korai keletkezés mellett szól, hogy a szerző nem beszél a jeruzsálemi templom i.sz. 70-ben bekövetkezett pusztulásáról. Carson – Moo szerint „az adatok nagy része 70 előtti időpontra mutat”.⁶

1.4 A levél célja

Ha a címzettek pontos kiléte ismeretlen is, a levél megírásának céljáról igen pontos fogalmat nyerhetünk. A gyülekezethez intézett buzdítások (pontos helyüket lásd alább) arra utalnak, hogy olyan, második generációs gyülekezetről van szó, akiknek hívő elöljáróik nagyrészt már elhunytak. A gyülekezet tagjai már elviseltek egy üldözést, melyben sokan elveszítették vagyonukat. Ezt követően a gyülekezetben mégis egy sok szempontból érthetetlen „meglankadás”, lelki visszaesés követett be, sokaknak megrendült a bizonyossága Krisztus megváltó munkájának hatékonyságával kapcsolatban, és felmerült annak veszélye, hogy egyesek visszatérnek az ószövetségi szertartások gyakorlásához. A levélben nem találjuk nyomát annak, hogy a galáciai gyülekezetekhez hasonlóan

⁵ Erre enged következtetni pl. „A köszöntés a saját kezemmel, Páléval” megjegyzés 1Kor 16,21-ban és Kol 4,18-ban, valamint 1Thessz 3,17 befejezése: „A köszöntést én Pál írom a saját kezemmel, ami ismertető jegye minden levelemnek”.

⁶ Carson – Moo, i.m. 597. o.

sokan már visszatértek volna az ószövetségi ceremoniális szertartások gyakorlásához, de az időnként határozottabb hangvételű intések valószínűsítik, hogy a szerző szem előtt tartotta e veszélyt is, és törekedett megelőzésére.

A fentiek háttérén a levélíró különösen Jézus Isten és emberek közötti közvetítő szerepét, ezen belül pedig Isten által szerzett főpapságát (Melkisédek rendje szerinti papság) hangsúlyozza, mely alkalmas arra, hogy tisztulást szerezzen a bűntől, és megerősítse a gyülekezet tagjainak hitét az üdvösség bizonyosságát illetően. Az irat Krisztus földi és mennyei szolgálatának azon jellegzetességeit helyezi a középpontba, melyek alkalmasak a címzettek hitének megerősítésére, és szinte mindegyik fő sajátosság megfogalmazásához a hívők buzdítását szolgáló gyakorlati intelmeket kapcsol. A levél tehát kettős szempontot követ, a tanító jellegű kifejtés mellett a szerző nagy gondot fordít arra is, hogy állításait a címzettek aktuális helyzetére alkalmazza.

A fentiekre vonatkozóan különösen a levél alábbi szakaszai nyújtanak támpontokat: 2,3-4; 5,11-6,3; 6,9-12; 10,32-39; 12,1-4.12-15;13,7-9.

2. A levél szerkezete

A) Jézus Krisztus mint a tökéletes isteni kinyilatkoztatás közvetítője, és ennek gyakorlati következményei (1,1-4,13)

1,1-2,4 – Krisztus mint Isten Fia, a tökéletes kinyilatkoztatás forrása

2,1-4 – 1. buzdítás: Óvás a Krisztustól való „elsodródástól”

2,5-18 – Krisztus mint Emberfia, szenvedése és főpapságának erkölcsi alapja

3,1-19 Krisztus mint apostol, ennek gyakorlati következményei

4,1-13 – 2. buzdítás: felszólítás az isteni „nyugodalomba” való bemenetelre

B) Jézus Krisztus mint főpap (4,14-10,39)

4,14-5,10 – Krisztus főpapi szolgálatának isteni eredete és ennek bizonyítékai

5,11-6,20 – 3. buzdítás: Gyakorlati intelmek a hívőknek az előbbieket háttérén, óvás a bűn megtűrésétől

7,1-10,18 – Az ároni és a melkisédeki papság részletes egybevetése

8,1-13 - Az új szövetség magasabb rendű volta a régihez képest

9,1-10,17 - Jézus helyettes áldozata és mennyei közbenjárása, mint az ószövetségi előképek beteljesülése és a hitbeli reménység forrása

10,18-39 – 4. buzdítás: Intelmek a hívőknek, határozott óvás a Krisztustól való elpártolástól

C) *A levél tanításának gyakorlati folyománya: hit, állhatatosság és gyakorlati kereszténység (11-13. fej.)*

11. fej. – A hit mibenlétének kifejtése, ószövetségi példák segítségével

12. fej. – Jézus mint a hit „fejdelme”, a keresztény reménység és állhatatosság forrása

13. fej. – Gyakorlati intések és lezárás

III. A levél szövege és magyarázata

A) Jézus mint a tökéletes isteni kinyilatkoztatás közvetítője, és ennek gyakorlati következményei (1:1-4:13)

Jézus mint Isten Fia, a tökéletes kinyilatkoztatás forrása

1:1-4

1. **Miután Isten sok rendben és sokféleképpen szólott hajdan az atyáknak a próféták által, ez utolsó időkben szólott nekünk a Fiú által,**
2. **Akit mindennek örökösévé tett, aki által a világmindenséget is teremtette,**
3. **Aki az ő dicsőségének visszatükröződése, és az ő valóságának képmása, aki hatalma szavával fenntartja a mindenséget, aki a bűntől való megtisztítást elvégezvén a Felség jobbára ült a magasságban,**
4. **Annyival kiválóbb lévén az angyaloknál, amennyivel különb nevet örökölt azoknál.**

Isten a múltban sokféle módon, folyamatosan szólt az emberhez (elsősorban a választott néphez), figyelembe véve annak befogadóképességét, illetve konkrét szükségleteit, de az „utolsó időkben” a korábbinál tökéletesebb és teljesebb kinyilatkoztatást adott Jézus által, aki a prófétáknál nagyobb tekintéllyel bír, a következők miatt:

- Ő a teremtő és egyben a világ örököse is – utalás az evangéliumok bizonyágtételére, beleértve Jézus saját kijelentéseit is: ez lényegében abszolút hatalmat jelent, az első kijelentés („teremtő”) isteni mivoltából, az utóbbi („mindennek örököse”) földi győzelméből és helyettes áldozatából ered, Isten e két jogcím révén a világ teljhatalmú uralkodójává teszi Jézust (ez a gondolat később is megjelenik a levélben). A „világot” helyett a görögben „világokat” áll, tehát nem csupán a földre, hanem az el nem bukott világokra is utal a kijelentés;
- Visszatükrözi az Atya dicsőségét (*doxa*) és bemutatja jellemének belső lényegét (*kharaktér tész hüpotaszéosz* = „belső lényének lenyomata”), vagyis minden szempontból azonos az Atyával, aki láthatatlan, és hűen mutatja be jellemét;
- Nemcsak megteremtette, hanem szava hatalmával fenn is tartja a mindenséget, folyamatosan biztosítja az élet feltételeit, minden Tőle függ;
- Ő végezte el a bűntől való megtisztítást (az eredeti szövegben hiányzik a „minket” szó, a „bűneinktől megtisztítván” eredetileg „*kathariszmon tón hamartión poiészamemosz*”, vagyis a „bűntől való megtisztítás” lehetőségét „teremtette meg” helyettes áldozatával, de ezt az Atya jobbán a mennyben uralkodó Krisztustól kell személyesen igényelnie az embernek).

Az 1-3 versben található jellemzés tekintélyt parancsolóan irányítja a figyelmet Krisztusra, akiről a továbbiakban az egész levél szól, és aki a Teremtő, a Megváltó és a királyok Királya tekintélyével szól az emberhez.

A továbbiakban (és az egész levél folyamán) az apostol az Ószövetség gondolatvilágában felnőtt emberhez igazítja érvelését, ezért mondanivalóját bőségesen támasztja alá ószövetségi idézetekkel. A 4. verstől Jézus magasabb rendű voltát hangsúlyozza az angyalokhoz képest.

1:5-14

5. **Mert kinek mondta valaha az angyalok közül: Én Fiam vagy te, én ma szültelek téged? és ismét: Én leszek néki Atyja és ő lesz nékem Fiam?**
6. **Viszont miután újra bevezette az ő elsőszülöttét a földkerekség elé, így szól: És leborulva imádják őt Istennek minden angyalai.**
7. **És bár az angyalokról így szól: Ki az ő angyalait szelekké teszi és az ő szolgálait tűz lángjává,**
8. **Ámde a Fiúról így: A te királyi széked óh Isten örökkön örökké áll. Igazságnak pálczája a te országodnak pálczája.**
9. **Szeretted az igazságot és gyűlölted a törvényteleniséget: annakokáért felkent téged Isten, a te Istened, örömmel olajával a te társaid felett.**
10. **És: Te Uram kezdetben alapítottad a földet és a te kezeidnek művei az egek;**
11. **Azok elvesznek, de te megmaradsz, és mindazok, mint a ruha megavulnak.**
12. **És palástként összehajtod azokat és elváltoznak, te pedig ugyanaz vagy és a te esztendeid el nem fogynak.**
13. **Melyik angyalnak mondotta pedig valaha: Ülj az én jobbkezem felől, míglen ellenségeidet lábaidnak zsámolyává teszem?**
14. **Avagy nem szolgáló lelkek-e mindazok, kiket elküldtek, hogy gondoskodjanak⁷ azokról, akik örökölni fogják az üdvösséget?**

Az e versekben található ószövetségi idézetek látszólag találmokra összeválogatott halmaza tudatos szándékot tükröz, a választott igékből kirajzolódik Jézus első négy versben említett tulajdonságainak mindegyike:

Zsolt. 2:7 – messiási jövendölés, Isten a felkent Király mellett áll, akit fiának tekint (ezt a jövendölést már a zsidók is a Messiásra, Dávid leszármazottjára vonatkoztatták);

II. Sám. 7:14 – az előbbihez hasonló, konkrét jövendölés Dávidnak a saját utódjaként fellépő Messiásról, akinek valódi atyja az Isten lesz, szó szerinti és átvitt értelemben is: az Atyától született isteni személy, aki földi életében is az Istennek való tökéletes engedelmisséget mutatja be, a „fiúság” tehát lelki értelemben is igaz;

V. Móz. 32.43/Zsolt. 96:7 (nem dönthető el egyértelműen, melyik igére történik utalás) – „elsőszülött”, akit Isten különösen szeret, és maga rendeli el, hogy imádják őt, az imádat pedig az Ószövetségben kizárólag isteni személyt illet meg, ezzel minden zsidó tisztában volt;

Zsolt. 104:4 – az angyalok megjelenési formája teljesen Istentől függ (attól, hogy éppen milyen szolgálatot kell elvégezniük);

Zsolt. 45:7-8 - a Fiú uralma örökkévaló és változhatatlan, és erkölcsi jelleméből fakad: igazságosságából, amihez elengedhetetlenül hozzátartozik a gonoszság, a bűn gyűlölése – a Fiú uralkodóvá való felkenetése ezt a tényt igazolja, hiszen Isten nem vállalhat közösséget a bűnnel, akit Ő királlyá ken fel, annak büntelnie kell lennie;

Zsolt. 102:26-27 – Szenvedő ember imádsága, aki abból merít erőt, hogy Isten a teremtett világ fölött áll, és teljes mértékben uralja azt, melyet a képies hasonlat még jobban aláhúz, Isten változhatatlansága a világ változékonysága fölött áll, és e változhatatlanság jellemének állandóságát is magában foglalja;

Zsolt. 110:1 – messiási zsoltár, Isten megosztja hatalmát a Felkenttel, és a történelem végén Isten kezébe adja ellenségeit, hatalma ekkor lesz teljessé.

A 14. vers egyértelművé teszi, hogy bár Krisztus magasabbrendű az angyaloknál, az utóbbiak szolgálata is nagyon fontos, hiszen olyan „lelkekről”, értelmes lényekről van szó, akik Istenhez

⁷ *eis diakoneian apostellomena* - Fontos megkülönböztetni a *leitourgeō* és a *diakoneō* szavakat, melyeket a magyar fordítás egyaránt „szolgál”-ként ad vissza. Az előbbi jelentését lásd a 8. jegyzetben. Az utóbbi jelentése: „felszolgál, kiszolgál, ellát, gondoskodik vkiről”. A cselekvő, konkrét gyakorlati szükségletek kielégítésére irányuló szolgálatot jelenti tehát. Az angyalok feladata mindkét szolgálati formát magában foglalja, ezzel az apostol szerepük fontosságát hangsúlyozza a Fiú feljebbvaló voltának kiemelése mellett is.

szüntelen, odaadó imádattal fordulnak (*leitourgika pneumata*), ugyanakkor „szolgálatot” (*diakonia*) végeznek az üdvözülendőkért is, ezért fontos kapcsolatot képeznek a menny és a föld között.

2:1-4

1. **Annakokáért annál is inkább szükséges nekünk odafigyelnünk a hallottakra, hogy valaha el ne sodródjunk a cél mellett.**
2. **Mert ha az angyaloktól hirdetett beszéd biztos volt és minden bűn és engedetlenség elvette igazságos büntetését:**
3. **Mimódon menekedünk meg mi, hogyha nem törődünk ily nagy szabadítással, amelyet, miután kezdetben hirdetett az Úr, azok, akik hallották, megerősítettek számunkra?**
4. **Velük együtt bizonysgot tesz arról Isten is, jelekkel meg csodákkal és sokféle erővel s a Szentlélek adományaival az Ő akarata szerint.**

Az előző fejezet fejtegetésének gyakorlati vonatkozása: az elmondottak tudatában különösen fontos, hogy komolyan vegyük a Jézus által közvetített isteni kijelentéseket, mert egyébként „elsodródunk a cél mellett” (*pararreio*), mint a hajó, amely a kikötő mellett elhaladva a pusztulásba rohan, ennek megelőzése csak a hallottakra való teljes odafigyeléssel (*proszekho*) lehetséges.

Nyomatékos figyelmeztetés: Az angyalok által az Ószövetségben kihirdetett törvények áthágása is Isten büntetését vonta maga után, a Krisztus által hirdetett üzenet semmibevétele azonban még súlyosabb következménnyel jár, mert ez a szabadulás végső lehetőségének elutasítását jelenti, a legnagyobb veszély, az, ha közönyösen fogadjuk.

Az üdvösség folyamatos esemény, Isten az igehirdetés révén valósítja meg, az emberi eszközök csak megerősítik, ugyanakkor ők is fontosak, mert az igehirdetés eredményességének záloga ugyan maga az Ige, de Isten csak a cselekvő embereket tudja „jelekkel, csodákkal és a Szentlélekben való részesítéssel” támogatni.

Jézus mint Emberfia, szenvedése és főpapságának erkölcsi alapja

2:5-9

5. **Mert nem angyaloknak vetette alá az eljövendő földkerekséget, amelyről szólunk.**
6. **Sőt bizonysgot tett valahol valaki, mondván: „Micsoda az ember, hogy megemlékezel róla, avagy az embernek fia, hogy gondod van reá?”**
7. **Kisebbé tetted őt rövid időre az angyaloknál, dicsőséggel és tisztességgel koronáztad meg őt, és úrrá tetted őt kezeid munkáin,**
8. **Mindent lábai alá vetettél.” Mert azzal, hogy néki mindent alávetett, semmi sem maradt, amit ne vetett volna alá: de most még nem látjuk, hogy mindent alávetett néki.**
9. **Azt azonban látjuk, hogy Jézus, aki a halál elszenvedéséért dicsőség és tisztesség koronáját nyerte, kevés időre kisebbé lett az angyaloknál, hogy Isten kegyelméből mindenkiért megízlelje a halált.**

Miután az apostol kifejtette és alátámasztotta a Jézusra mint Isten Fiára vonatkozó tanítást, új gondolatmentet kezd el: Jézusról mint az Emberfiáról szól.

Hivatkozás Zsolt. 8:5-7-re: ez az igeszakasz eredetileg az ember istentől nyert magasztos rendeltetéséről és méltóságáról szól. Hogyan lehetséges, hogy az apostol Krisztusra vonatkoztatja? A zsoltárige az ember eredeti életcéljáról szól, amit a bűnessel eljátszott, és Jézusnak mint második Ádámnak kell azt helyreállítania (vö. Róm. 5:14 kk.). Ami az embernek felmagasztalás

(kevéssel kisebb Istennél), az Jézus esetében megalázkodás, hiszen ő Isten Fia, maga is isteni személy. Az ember az Istentől kapott kiváltságokkal nem élt helyesen („úrrá tetted őt kezeid munkáin, mindent lábai alá vetettél”), ezért a hatalom megtört, és Jézus megalázkodására volt szükség, hogy helyreálljon. A zsoltaírig Jézusra vonatkoztatása tehát nem önkényes, hanem abból a tényből adódik, hogy Isten előtt ő volt az ember helyettese, nemcsak helyettes áldozati halála által, hanem büntelen földi életében is, ezért megkapta azt a hatalmat a világ fölött, ami az embernek is osztályrésze lett volna, de ő eljátszotta azt. Jézus ugyanakkor társuralkodóként visszaemeli az embert eredeti helyére.

A kijelentés két része közül Jézusra vonatkoztatva csak az első rész teljesült feltámadása után („úrrá tetted őt kezeid munkáin”), a második rész („mindent lábai alá vetettél”) csak második eljövetelekor fog teljesülni. A lényeg azonban az, hogy Jézus az emberért és az ember helyett „megízlelte a halált”, „Isten kegyelméből”, azaz isten kegyelmi tervének részeként, amivel utat nyitott az embernek arra, hogy Jézus nyomdokain haladva elfoglalhassa korábbi helyét.

A 8/b-9. vers helyes fordítása: „Most azonban még nem látjuk azt, hogy mindent alávetett neki. Azt azonban látjuk, hogy Jézus, aki a halál elszenvedéséért dicsőség és tisztesség koronáját nyerte, rövid időre kisebbé tétetett az angyaloknál, hogy Isten kegyelméből mindenkiért megízlelje a halált.” A „halál megízlelése” és ennek nyomán a „megkoronázás” az az erőforrás, ami reménységet és kitartást ad minden embernek, amíg Isten mindent „Jézus lábai alá vet”. Krisztus jelenleg is a világ teljhatalmú Ura, és ilyen minőségében lehet most is Hozzá fordulni, jóllehet uralma csak második eljövetelekor válik mindenki számára nyilvánvalóvá.

A „mindenkiért” egyszerre fejezi ki, hogy az összes emberért, ugyanakkor mindenki helyett személyesen is.

2:10-18

10. **Mert úgy illett ahhoz, akiért és aki által lett minden, aki sok fiat juttat dicsőségre, hogy az ő szabadításuk fejedelmét szenvedések által tegye tökéletessé.**
11. **Mert a megszentelő és a megszenteltek egytől valók mindnyájan, s ennél fogva nem szégyelli, hogy őket testvéreinek hívja,**
12. **Mondván: Hirdetem a te nevedet az én testvéreimnek, a gyülekezet közepette dicséretet mondok néked.**
13. **És ismét: Bizalmamat öbelé vetem; és ismét: Ímhol vagyok én és a gyermekek, akiket Isten nékem adott.**
14. **Mivel tehát a gyermekek testből és vér részesei, ő is hasonlóképpen részesévé lett ugyanennek, hogy a halál által lefegyverezze azt, akinek hatalma van a halálon, tudniillik az ördögöt,**
15. **És felszabadítsa azokat, akik a haláltól való félelem miatt teljes életükben rabok valának.**
16. **Mert nyilván nem angyalokét vette magára, hanem Ábrahám magváét vette magára.**
17. **Annakokáért teljes egészében hasonlatossá kellett válnia a testvérekhez, hogy könyörülő és hú főpap legyen Isten előtt állva, hogy elfedezze a nép bűneit.**
18. **Mert mivel ő maga is elszenvedte a kísértéseket, segíthet azokon, akik kísértést szenvednek.**

A gondolatmenet folytatása, Jézus áldozati halála és földi szenvedése céljának kifejtése.

„Mert úgy illett ahhoz...” – Jézus szenvedése kifejezetten az Atya akarata volt, mivel ebben mutatkozott meg igazán emberi mivolta, és ezáltal tudott tökéletes engedelmességet tanúsítani az Atya iránt mindenkor. Szenvetésével egyrészt hasonlóvá vált az emberhez, ugyanakkor ezen

túlmenően a szenvedésben tanúsított engedelmsége révén élt büntelen életet, győzte le a halált, és támadt fel újra Isten Fiaként.

„...sok fiat juttat dicsőségre...” – Jézus szenvedése nyitotta meg az utat ahhoz, hogy az ember is Jézuséhoz hasonló dicsőséget nyerjen, mivel az Atya az embereket is „fiainak” tekinti.

„Mert a megszentelő és a megszenteltek egytől valók mindnyájan” – A *hagiazó* egyszerre jelent Isten szolgálatára való elkülönítést, illetve erre való alkalmassá tételt (a bűnöktől való megtisztulás által). Krisztus és a megszenteltek között szoros kapcsolat áll fenn, mivel „egytől” valók. Ez a szó egyaránt utal Istenre és Ádámra, mivel Jézus Ádám magvának természetét vette magára, ugyanakkor az ember „Isten képére és hasonlatosságára” teremtett. A lényeg az, hogy Jézus azért nem szégyelli „testvéreinek” hívni a megszentelteket, mert isteni származása és emberi léte révén is hozzájuk kapcsolódik, felvállalja őket bűnös voltuk ellenére is, arra tekint tehát, ami összekapcsol, és a megalázkodást és a szenvedést is önszántából, a „testvériség” megerősítéseként vállalta föl. Isten Fiaként a megszentelődésünket munkálja, Emberfiaként pedig az emberekhez hasonlóvá válással és az Istenbe vetett bizalom gyakorlásával bizonyította be szeretetét. Ezen túlmenően azonban fel is vállalja az Atya előtt az emberekkel való közösséget. A fentieket fejezi ki az Ószövetségből idézett három ige: Zsolt. 22:23, Ésa. 8:17, 18.

„Mivel a gyermekek test és vér részesei...” – ismét hangsúlyt nyer Jézus közössége az emberekkel, azáltal, hogy Ő is „velük együtt részesedett” a bűnre hajló természet okozta szenvedésből (erre utal a *haimatos kai sarkos*, „testből és vérből”), egyúttal viszont áldozati halála nem pusztán egy ember halála, hiszen kozmikus jelentősége van, ezáltal „fosztja meg hatalmától” Sátánt (helyesebb így fordítani a *katargeó* igét). Ezzel a halál hatalmát is megtöri, megszabadítva az embereket attól, hogy állandóan a haláltól félve éljenek, hiszen bebizonyítja, hogy Isten szabadító hatalma hathatósabb, mint a bűn és a halál hatalma (vö. Róm. 5:15-19), mely mögött Sátán áll.

„Mert nem angyalokét vette fel...” – ez a vers kétféleképpen fordítható, attól függően, hogyan fordítjuk az epilambanomai igét (amely itt birtokos esetet vonz):

- „Nem angyalokat ragad (emel) magához, hanem Ábrahám magvát ragadja (emeli) magához”
- „Nem angyalokét veszi magára, hanem Ábrahám magváét veszi magára”.

A kommentátorok általában az első értelmezést alkalmazzák (azt hangsúlyozzák, hogy Jézus nem angyalokért, hanem emberekért vállalta a megalázkodást), de ha megfigyeljük a szövegkörnyezetet (különösen a soron következő verset, illetve a „testre és vérre” való utalást), az „angyalok” és az „Ábrahám magva” szembeállítás arra utal, hogy Jézus nem angyalokhoz, hanem Ábrahám magvához, vagyis azokhoz lett hasonló, akik hit által élnek, mégpedig teljes egészében, így külsőleg is. Ezért a második értelmezés helyénvalóbb, kiegészítve a „természet” szóval: „Nem angyalok természetét, hanem Ábrahám magvának természetét veszi magára” (így szerepel ez az ige az angol King James fordításban is). Megerősítést nyer tehát, hogy Jézus emberi természetben jelent meg.

„Azért mindenben hasonlóvá kellett válnia az atyafiakhoz...” – ismét hangsúlyt nyer a teljes hasonlóság, de ezúttal eltérő megokolással: Jézusnak nem csupán a halál elszenvedéséért kellett „test és vér” részesévé lennie, hanem azért is, hogy „könyörülő és hű főpap” lehessen, vagyis az embert úgy képviselhesse Isten előtt, hogy maga is megtapasztalta a kísértést és ezért együtt tudjon érezni azokkal, akik szenvednek a kísértésektől. A bűnök elrendezése érdekében is szükség van erre, mivel közbenjáró is csak az lehet, aki mintegy „belülről” ismeri a kísértés hatalmát, és ennek ellenére legyőzte azt. Végezetül csak így segíthet azokon, akik a kísértést elszenvedik, de ez a segítség teljes körű és hatékony, mivel amint később elhangzik, „mindenben” megkísértetett Jézus is, hasonlóan az emberhez. Fontos figyelmeztetés is szerepel ebben az igében, mintegy elrejtve a „sorok között”: Jézus tevélegesen csak azokon tud segíteni, akik „szenvednek” a kísértésektől, nem azokon, akik minden ellenállás nélkül engednek nekik, noha nyilván az ő megszólításukon és bűnnel való szembefordulásukon is fáradozik (vö. kijelentését a Szentlélek munkájáról Ján. 3:5-8-ban), és az ígéret feltételesen vonatkozik rájuk is. Ezért beszélt az apostol korábban „Ábrahám

magváról”: Jézus testtelétele azok számára jelent elsősorban ígéretet, akik már hitre jutottak, és átestek azon a tapasztalaton, amiről Pál Róm. 7. fejezetében beszél, vagyis akik szándékuk szerint már Istennek szeretnének szolgálni, de tapasztalniuk kell a bűnre hajló természet visszahúzó erejét. Ők meríthetnek igazán erőt abból, hogy Jézus kísértést szenvedett, de az Atyában való hit és a tökéletes engedelmesség által legyőzte azt.

Jézus mint apostol, ennek gyakorlati következményei

3:1-6

- 1. Ezért tehát, szent testvéreim, mennyei elhívás részesei, figyeljete a mi hitvallásunk apostolára és főpapjára, Krisztus Jézusra,**
- 2. Aki hú ahhoz, aki őt rendelte, mint Mózes is az ő egész házában.**
- 3. Mert ő nagyobb dicsőségre méltó, mint Mózes, hiszen a ház építőjének nagyobb a tisztessége, mint a háznak.**
- 4. Mert minden háznak van építője, de Isten az, aki mindent elkészített.**
- 5. Mózes is hú volt ugyan az ő egész házában, mint szolgálattevő, azoknak bizonyosságára, amiket hirdetni fognak,**
- 6. Krisztus ellenben mint Fiú a maga háza felett, akinek háza mi vagyunk, ha a bizodalmat és a reménységben való örvendezést mindvégig szilárdan megőrizzük.**

A 3. fejezettől váltás történik a gondolatmenetben, az „ezért” szó ugyanakkor jelzi, hogy az apostol a korábbi szakaszok gondolatmenetéhez kapcsolódik valamiképpen. Az első versből az is kiderül, hogyan: a hallgatóságot arra szólítja fel, hogy mint „szentek” (azaz Isten szolgálatára elkülönítettek), és „mennyei elhívás részesei” (vagyis akiket Isten személyesen szólított meg), „figyeljenek” Jézusra, aki apostol és főpap egyben. Jézusról mint apostolról, azaz Isten küldöttjéről csak Zsid. 3:1 beszél. Kétségtől azért jogosult ez a megjelölés, mert Jézus sokrétű szolgálatát (igehirdetés, gyógyítás, általánosságban Isten cselekedeteinek a megvalósítása) az apostoli tisztség érzékelteti leghívebben. Jézus azonban mindenképpen nagyobb az apostoloknál, hiszen apostolsága mellett főpap is, azaz egyesíti az Ó- és Újszövetség legfontosabb tisztségeit. A továbbiakban a szerző az apostolságról beszél, a főpapi szolgálatról 4:14-től lesz szó.

A 2. versből az apostol az 1. fejezet ószövetségi hivatkozásaihoz hasonlóan újabb ószövetségi párhuzammal érzékelteti Jézus személyének jelentőségét: Mózesre hivatkozik, akiről Isten maga jelentette ki, hogy „nem támadt nála nagyobb próféta”. Az ószövetségi gondolkodásmód hatása alatt álló emberben joggal merülhetett föl a kérdés: Vajon Jézus még Mózesnél is nagyobb? Az apostol erre egyértelmű igennel válaszol. Mózes a „házon”, vagyis az ószövetségi áldozati rendszeren belül csak „szolga” volt, mintegy a ház „tartozéka”, aki tanúságot tett arról, amit Isten később kívánt teljes egészében kinyilatkoztatni (a megváltás tervéről, melyre az áldozati rendszer utalt). Ezt a szolgálatot teljes hűséggel látta el. A „ház” kifejezést nem csupán az áldozati rendszerre, hanem a hívő népre is lehet érteni, ilyen értelemben is igaz, hogy Mózes „hú volt az ő egész házában”. Krisztus ellenben a ház építője, mintegy „tulajdonosa”, ez a megnevezés érzékelteti, hogy „nagyobb tiszteletre méltó”, hiszen a megváltási terv igazságainak előképeként ő rendelte el a teljes áldozati rendszert. De az apostol ennél is tovább megy: a hallgatóságot „Krisztus házának” nevezi, ha teljesítik azt a feltételt, ami magát Krisztust is jellemezte földi élete során: megőrzik az Istenbe vetett bizodalmat és reménységet. Ezt nem fejtegeti bővebben, hanem egy újabb ószövetségi példával érzékelteti, hogy mire is gondol.

3:7-19

7. Annakokáért amint a Szentlélek mondja: „Ma, ha az ő szavát halljátok,
8. Meg ne keményítsétek szíveteket, mint a megkeseredéskor, a kísértés napján a pusztában,
9. Ahol a ti atyáitok megpróbáltak és megkísértettek engem, és látták az én cselekedeteimet negyven esztendeig.
10. Azért megharagudtam arra a nemzetségre és mondám: folyton tévelyegnek szívükben; ők pedig nem ismerték meg az én utaimat.
11. Úgy, hogy megesküdtem haragomban: nem fognak bemenni az én nyugodalmamba.”
12. Vigyázzatok, testvéreim, hogy valaha ne legyen bármelyikötöknek hitetlen, gonosz szíve, hogy az élő Istentől elszakadjon;
13. Hanem intsétek egymást minden egyes napon, míg tart a „ma”, hogy egyikötöket se keményítse meg a bűn csalárdsága:
14. - mert részeseivé lettünk Krisztusnak, ha az elkezdett bizodalmat mindvégig erősen megőrizzük -
15. amint megmondatott: Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a ti szíveiteket, mint az elkeseredéskor.
16. Mert kik keseredtek meg, mikor ezt hallották? Nemde mindazok, akik Mózes által kijöttek Egyiptomból?
17. Kikre haragudott pedig meg negyven esztendeig? avagy nem a vétkezőkre, akiknek holtteste elhullottak a pusztában?
18. Kiknek esküdött pedig meg, hogy nem mennek be az ő nyugodalmába, ha nem az engedetleneknek?
19. Látjuk is, hogy nem mehettek be hitelenség miatt.

Az Ószövetségből idézett ige ezúttal Zsolt. 95:7-11. Ez az ige a pusztai vándorlás során bekövetkezett, a Kánaán földjére való bevonulás negyven évre való elhalasztását eredményező eseményre utal vissza (IV. Móz. 13-14. fejt.), közelebbről annak egy mozzanatát nagyítja ki és köti a zsoltár hallgatóinak lelkére. Mi is volt a végzetes következményekkel járó „istenkísértés” kiváltó oka? Az, hogy a pusztában vándorló nép látta ugyan Isten cselekedeteit, de ennek ellenére „megkeseredtek” a Kánaánba történő tervezett bevonulás előtt, a szívükben lévő hitelenség és földies gondolkodás miatt. A zsoltárige a megkeseredés tényét és ennek szintén „keserű” következményét emeli ki: Isten „megharagudott” az ellenszegülő népre, akik magatartásukkal valójában önmagukat tették alkalmatlanná a föld birtokbavételére, hiszen végül már egyenesen Egyiptomba akartak visszatérni, ez világosan tükrözte, hogy a szolgaságot is szívesebben választották volna, mint az Istennek való engedelmséget. Éppen ezért hangsúlyos figyelmeztetés szól a mindenkori hallgatókhoz: „Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket, mint a megkeseredéskor, a kísértés ama napján a pusztában”. Vagyis Isten mindenkihez szól, hasonlóan a pusztában vándorló izraelitákhoz, de nagyon is valós lehetőség, hogy ez a hívás az emberi szív keménysége miatt hatástalan maradjon (lásd erre vonatkozóan Jézusnak a magvetőről szóló példázatát).

A zsoltárban szereplő felszólítás lényege: A szív megkeményítése helyett „ma”, azaz haladéktalanul engedelmeskedjétek Isten szavának. Az apostol is a „hitetlen és gonosz szív” veszélyeit emeli ki, amely az embert természeténél fogva az Istentől való elszakadásra készíti. Ennek ellenszere az egymásra való odafigyelés, az intés formájában történő figyelmeztetés, amivel az apostol a gyülekezet tagjainak egymás iránti felelősségét hangsúlyozza. Különösen szükséges ez a „bűn csalárdsága” miatt, ami könnyen összezavarhatja az ember gondolkodását, rendkívüli módon megnehezítve a megtérést (vö. Jer. 17:9). A keresztény közösség egyik fő feladata és rendeltetése ennek megakadályozása az éber odafigyelés és szükség esetén az intés által, mégpedig „amíg tart a ma”. Ez utóbbi kifejezés nem elsősorban a kegyelemidő véges voltára utal (bár részben erre is), hanem inkább arra, hogy az ember nem halogathatja a végtelenségig az engedelmséget, mert így

egy idő után maga válik alkalmatlanná az isteni beszéd befogadására. Az intésen kívül egy személyes megfontolás is serkentheti az embert arra, hogy a szív megkeményedésével felvegye a harcot. Ez nem más, mint a „Krisztusban való részesedés” (gör. *metokhosz* = „aki elnyer vmit vagy részesedik vmiben”), más szóval Krisztus jellemének elnyerése a vele való közösség által. E hallatlan ígéret magvalósulásának is egyetlen módja az engedelmesség „megtartása”, hiszen Krisztus földi életében is ez tette lehetővé az Atyával való élő kapcsolatot.

A 3. fejezet végén az apostol külön is kihangsúlyozza a pusztában vándorló zsidók negatív példájának következményeit: az Egyiptomból kijött zsidók „megkeményítették” szívüket, annak ellenére hogy maga Isten szólt hozzájuk; ennek következtében Isten „megharagudott” rájuk, azaz keményszívűségük jogos következményeként engedte őket meghalni a pusztában, a negyven éves vándorlás során; továbbá „megesküdött”, hogy „nem mennek be az ő nyugodalmába”: az eskü Isten megváltoztathatatlan szándékát jelképezi, ami szintén arra utalt, hogy a hitetlenkedők saját hibájukból véglegesen megpecsételték sorsukat.

4:1-11

1. **Óvakodjunk tehát, hogy mivel megvan az ő nyugodalmába való bemenetel ígérete, nehogy olybá tűnjön, mintha valakinek közületek fogyatkozása lenne.**
2. **Mert nekünk is hirdették az evangéliumot, mint nekik: de nem használt nekik a hallott beszéd, mivel nem párosították hittel azok, akik hallották.**
3. **Mert mi, akik hiszünk, bemegyünk a nyugodalomba, ahogyan megmondotta: „Amint megesküdtem az én haragomban, nem fognak bemenni az én nyugodalmamba”; noha munkái a világ megalapításától kezdve készen voltak.**
4. **Mert valahol a hetedik napról így szólott: „És megnyugovék Isten a hetedik napon minden munkájától”.**
5. **Itt pedig ismét: „Nem mennek be az én nyugodalmamba.”**
6. **Mivel azért fennáll az, hogy némelyek bemennek abba, és akiknek először hirdették az evangéliumot, nem mentek be engedetlenség miatt:**
7. **Ismét elrendel egy napot: „Ma” - szól Dávid által annyi idő múltán, a mint előbb elmondtuk – „ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a ti szíveiteket.”**
8. **Mert ha őket Józsué nyugodalomba helyezte volna, nem szólna ezek után más napról.**
9. **Azért hátravan még a szombati nyugalom Isten népe számára.**
10. **Mert aki bemegy az ő nyugodalmába, az maga is megnyugodott munkáitól, amint Isten is a magáétól.**
11. **Igyekezzünk tehát bemenni abba a nyugodalomba, nehogy valaki ugyanerre a hitetlenségre mutasson példát.**

A 4. fejezet első fele a „nyugodalom” (*katapauszisz*) szóhoz kapcsolódik. Fontos ugyanis világosan látni, mit jelent az „Isten nyugodalma” kifejezés, mely a zoltárban szerepel. Az apostol a zoltárigéből azt emeli ki, amit az a „sorok között” tartalmaz, ti. hogy a nyugodalomba való bemenetel a negatív megfogalmazás ellenére is „ígéret”, melynek a hitbeli engedelmesség a feltétele. Hogy ez nem következett be, annak az az oka, hogy a hallgatók nem párosították személyes hittel a hallottakat. Újabb figyelmeztetés ez arra nézve, hogy Isten ígéreteinek és terveinek beteljesedése a kinyilatkoztatáson túlmenően azon is múlik, hogy azok, akiknek szól, képesek-e azt hittel fogadni, és eszerint cselekedni, vagy pedig a vándorló izraelitákhoz hasonlóan megkeményítik a szívüket. Ez a veszély nem csupán a pusztai vándorlás korára korlátozódik, ma is fennáll.

A továbbiakban a „nyugodalom” szó részletes értelmezése következik. Maga a görög szó

„megpihenést”, illetve a „nyugalom helyét” jelenti. Az apostol három vonatkozását emeli ki az „Isten nyugalma” kifejezésnek, melyek szoros összefüggésben állnak egymással:

- A „nyugalom” utal Isten megpihenésére a hetedik napon, a föld teremtését követően (4. vers).
- Ezen túlmenően utal a Kánaán elfoglalását követő „megnyugvásra”, melybe Isten helyezte a földet birtokba vevő izraelitákat (6-8. vers).
- Végezetül utal a megváltottak földi életét lezáró „megnyugvásra”, azaz magára az örök élet elnyerésére (9-11. vers).

A háromfajta „nyugalom” az köti össze, hogy minden esetben szorosan kapcsolódik Isten személyéhez, és minden esetben egy adott folyamat teljességre jutását jelzi: a hetedik nap esetében a világ teremtését, Kánaán elfoglalása esetében Izrael Egyiptomból történő megszabadítását, az örök életre jutás esetében pedig a személyes megváltását. Az utóbbi két esetben természetesen az ember aktív együttműködésére is szükség van. A pusztában vándorló nép nem tudott eljutni erre a nyugalomra, noha pontosan ismerték Isten szándékát, és azt is, hogy hatalma van ennek megvalósítására. Az egyetlen, de döntő akadály hitetlenségük és engedetlenségük volt. Ugyanakkor a Kánaánba való bevonulás nem volt egyenlő a végső nyugalomba helyezéssel, hiszen évszázadokkal később Dávid „más napról” beszél, azaz más összefüggésben említi „Isten nyugalomát”: ez nem más, mint az engedelmes ráhagyatkozásból eredő megnyugvás, aminek végső eredménye a személyes megváltás célba jutása, ennek feltétele pedig a „ma”, vagyis azonnal, késedelem nélkül tanúsított engedelmesség. Ennek a hátterén érthető meg az „Igyekezzünk tehát bemenni abba a nyugalomba” felszólítás is. Az ember tudatos engedelmsége és az abból következő békeség már itt a földön is „előíze” az örök életben bekövetkező nyugalomnak. Az apostol a „nyugalom” váltófogalmaként a 9. versben a „szabbatiszmosz”, azaz „szombati nyugalom” szót használja a végső megnyugvásra vonatkozóan, kifejezve ezzel azt, hogy a hetedik napi szombat mellett, hogy a teremtés emlékünnepe, előremutat az örök életben megvalósuló „nyugalomra” is. Ez ugyan még „hátravan” (*apoleipetai*, ld. 4:14), de az Istennek való engedelmség gyakorlása révén biztos reménységgé válik az ember életében. Az igehelyből burkoltan kiderül, hogy a szombatünneplés mint isteni rendelkezés továbbra is fennáll, hiszen ellenkező esetben az apostol nem hivatkozna rá, mint ami egy magasabbrendű jövőbeni esemény előképét jelenti.

4:12-13

12. Mert Isten beszéde élő és hatékony, élesebb minden kétélű fegyvernél, és áthatol a szíven és lelken, szétválasztja az ízeket és a velőket, és megítéli a gondolatokat és a szívnek szándékait.

13. És nincsen oly teremtmény, aki rejtve lenne előtte, sőt mindenki meztelen és leplezetlen annak szemei előtt, akiről mi beszélünk.

A 4:12-13 versek a 3:7-ben kezdődő gondolatmenetet zárják le, kiemelve Isten szavának hatalmát. A 12. vers a következőket mondja el Isten szaváról:

„élő” – vagyis képes arra, hogy életet eredményezzen, nem pusztán holt kijelentés. Istentől származik, tehát ugyanolyan életadó hatalommal bír, mint maga Isten.

„hatékony” (helyesbített fordítás, az *energész* kifejezés valamely cél eléréséhez szükséges hatalmat is jelölhet) – az előző jelzőből következik, Isten mindenhatóságát tükrözi, Isten szavának kinyilatkoztatása által képes megvalósítani az emberrel kapcsolatos terveit, hiszen a földi ember számára szintől színre nem látható. Szavában és annak kihatásában is tükröződik ugyanakkor végtelen hatalma.

„élesebb minden kétélű fegyvernél” – az a jellemzés Ef. 6. fejezetén alapul, ahol az apostol Isten beszédét a „Lélek kardjának” nevezi. Itt azonban arról beszél, hogy nemcsak Sátán ellen hatékony

ez a kard, hanem elsősorban arra szolgál, hogy az ember „gondolatait és szívének indulatait” ítélje meg, mint ahogy a mészáros kése is képes szétválasztani az állat testének egyes alkotórészeit. Az „ízeknek és velőknek megoszlása” utalhat az áldozati rendszerre is, ahol az állat húsról minden esetben le kellett választani a zsíros részt, és ezt kellett elfüstölögtetni, a bűn jelképeként.

A 13. vers Isten szavának hatalmát Isten „mindent látó” voltaival hozza összefüggésbe. Az ember teljesen mezítelen, sőt kiszolgáltatott (*tetrakheliszenosz* = az áldozati állat nyakának hátravetésére utal) Isten előtt, teljesen az Ő hatalmára van utalva (az utóbbi szóban az is benne foglaltatik, hogy „nem menekülhet”). Éppen ezért is fölösleges mindenfajta ellenszegülés Istennek, hiszen ezzel az ember csak önmagát csapja be. Isten ugyanakkor az ember kiszolgáltatottságát használja fel pozitív módon, akarata elvégzésére.

A Zsidókhöz írt levél írásmagyarázata

Főiskolai oktatási segédlet

II. rész

Készítette: Takács Szabolcs főiskolai tanársegéd

Sola Scriptura Teológia Főiskola

2010

Jézus főpapi szolgálata: a „melkisédeki” papság

I. rész

Jézus főpapi szolgálatának isteni eredete és ennek bizonyítékai (4,14-5,10)

4,14-16

1. Mivel azért nagy főpapunk van, aki áthatolt az egeken, Jézus, Isten Fia, ragaszkodjunk hitvallásunkhoz.
2. Mert nem olyan főpapunk van, aki nem tudna együtt szenvedni erőtlenségeinkkel, hanem aki mindenben elszenvedte a kísértést, hozzánk hasonlóan, de bűnt nem cselekedett.
3. Járuljunk azért bátorsággal a kegyelem királyi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk, amely a kellő időben segítségünkre lesz.

A 14. versből indul a levél központi gondolatmenete, Jézus főpapságának a tárgyalása. A gondolatmenetet csak az 5,10-6,19 között található közbevetés szakítja meg. A 4,14-ben kezdődő fejtegetés célja annak igazolása, hogy Jézus teljesítette a főpapság általános követelményeit, melyet az Ószövetség határoz meg, míg a 7. fejezettől arról lesz szó, hogy miben haladta meg azokat. A gondolatmenet itt a 2. fejezet végéhez kapcsolódik, melyben először jelent meg Jézus főpapságának a gondolata. Míg azonban ott Jézus földi szenvedéseit helyezi előtérbe, itt először azt emeli ki, hogy „nagy főpapként” „áthatolt az egeken”.

Az „áthatolás” nem csupán Jézus mennybemenetelének tényét rögzíti, hanem az „egek” itt úgy jelennek meg, mint ami elválasztja az embert Istentől, ahogyan a kárpit tette az ószövetségi szentélyben. Jézus ezt a távolságot hidalta át mennybemenetelével, hiszen a mennyben nem csupán mint Isten Fia van jelen, hanem mint az ember képviselője is. Az apostol visszatér annak hangsúlyozásához, hogy Jézus osztozott mindazokban a kísértésekben, melyekben az ember is, de hozzáteszi, hogy „bűn nélkül” (helyesbített fordításban), azaz ő nem vétkezett. Ennek látható jeleként gondolhatunk itt elsősorban Jézus pusztai megkísértésére, ahol határozottan, az Igére hivatkozva utasította vissza Sátán próbálkozásait, valamint Luk. 9,51-re, amely szerint emberi természete ellenében „tökélte el”, hogy Jeruzsálemben meg elszenvedni a kereszthalált, végül gondolhatunk a Gecsemáné-kerti küzdelemre és arra, hogy a kereszten is küzdött azzal, hogy emberként tudja végigszenvedni a helyettes áldozatot. Mindezek miatt „együtt tud szenvedni” gyengeségeinkkel, hiszen jól ismeri, micsoda küzdelembe kerül az ezeken való felülemelkedés.

Az ember számára Isten királyiszéke, mely igazságos uralmát jelképezi, a „kegyelem királyiszéke” is lesz, mert olyan uralkodó elé járulhat, aki nagyon jól ismeri őt, képes irgalmasságot gyakorolni iránta, ami abban nyilvánul meg, hogy „kellő időben” (azaz éppen akkor és úgy, amikor és ahogyan erre szükség van) konkrét segítséget tud nyújtani a kísértéssel vívott küzdelemben. A 14-16. vers tehát már közelebb hozza az emberhez Jézus főpapi mivoltát, amelynek hitelességét fogja a következőkben tárgyalni.

5,1-6

1. **Mert minden főpapot emberek közül választva, emberekért rendelnek Isten előtti szolgálatra, hogy adományokat és áldozatokat vigyen a bűnökért,**
2. **Aki képes együttérezni a tudatlanokkal és tévelygőkkel, mivelhogy maga is körül van véve erőtlenséggel.**
3. **És ezért köteles úgy a népért, mint önmagáért is áldozni a bűnökért.**
4. **És senki sem veszi magának e tisztességet, hanem Isten hívja el, miként Áront is.**
5. **Hasonlóképpen Krisztus sem önmagát dicsőítette meg azzal, hogy főpap lett, hanem az, aki így szólott hozzá: „Én Fiam vagy te, ma szültelek téged.”**
6. **Amint másutt is mondja: „Te örökkévaló pap vagy, Melkisédek rendje szerint.”**

Az apostol 5,1-6-ban három ismérvet határoz meg a főpap szolgálatával kapcsolatban, melyek közül Jézus mindegyiknek megfelelt:

- A főpap az „emberekért” rendeltetik, hogy „ajándékokat és áldozatokat vigyen a bűnökért”. Az „ajándékok” (*dóra*) a hálaáldozatokra (étel- és italáldozatok), az „áldozatok” (*thüszia*) pedig a bűnért való áldozatokra utal. Az előbbieket az ember odaszentelődését fejezik ki, az utóbbiak pedig Krisztus halálát jelképezik. Mint a későbbiekben látni fogjuk, Jézus mindkettőt beteljesítette saját élete és áldozati halála által.
- A főpapnak „együtt kell éreznie” a „tudatlanokkal és a tévelygőkkel”, mint aki maga is „körül van övezve gyengeséggel” (helyesbített fordítás szerint, a „gyengeségben” a főpap is osztozik a néppel). Ez a mozzanat már megjelent korábban is, mint ami Jézusra teljes egészében jellemző, hiszen az emberhez hasonlóan elszenvetve a kísértést. Az ószövetségi főpapoknak, mivel emberek voltak, nem csupán a népért, hanem magukért is áldozatot kellett bemutatniuk. Megjegyzendő, hogy a „tudatlanok és tévelygők” emlegetése azt jelzi, hogy a bűnért való áldozatok csak e két okból elkövetett bűnökre vonatkoztak, a szándékosan elkövetett bűnökre nem. Amennyiben valaki tudatosan vétkezett, mint Dávid esetében is, közvetlenül Isten elé járulva igényelhetette csak a bűnbocsánatot, az ószövetségi törvény ugyanis halálos ítélettel büntette a szándékos bűnt. Erről a későbbiekben még szó lesz a 10. fejezetben.
- A harmadik feltétel, hogy az ószövetségi főpapokat, közelebbről Áront és leszármazottait Isten hívta el, a főpapi tisztséget nem tölthette be önjelölt (Izrael a Hasmoneusok alatt sajnálatos módon szakított ezzel a rendelkezéssel, de ez nyilván nem módosította Isten eredeti akaratát). Azt, hogy Jézus esetében ez is teljesült, két ószövetségi messiási prófécia jelzi: az első Zsolt. 2-ből való, ahol Isten maga mutatja be Fiát felkent királyként (ez összefüggésben áll a későbbiekben részletezett melkisédeki papsággal, ugyanis ez egyesíti a királyi és papi tisztséget), a másik pedig a Melkisédek rendje szerinti papságra vonatkozó jövendölés Zsot. 110,4-ből (ez is magában foglalja a királyságot, a főpapság mellett). Az ezekben az igékben foglalt jövendölések részletesebb magyarázatára a 7. és az azt követő fejezetekben kerül sor.

5,7-10

- 7. Ki az ő földi természetének napjaiban könyörgésekkel és esedezésekkel, erős kiáltás és könnyhullatás közben járult ahhoz, aki képes megszabadítani őt a halálból, és meghallgatást nyert istenfélelméért,**
- 8. Ámbár Fiú volt, megtanulta azokból, amiket szenvedett, az engedelmességet;**
- 9. És tökéletességre jutva örök üdvösséget szerzett mindazoknak, akik neki engedelmeskednek,**
- 10. És Isten Melkisédek rendje szerint való főpappak nevezte ki őt.**

A 7-10. versben az apostol ismét Jézus földi szenvedésére irányítja a figyelmet, arra, hogy Jézusnak súlyos lelki szenvedéseket kellett kiállnia ahhoz, hogy méltó legyen a főpapságra, hiszen ő isteni jelleménél fogva sokkal jobban szenvedett a kísértéstől. A „testének napjaiban” meghatározás egyértelművé teszi, hogy Jézus teljes földi életét jellemzi itt az apostol (tehát nem csupán a helyettes áldozatot és az azt megelőző, Gecsemáné-kerti küzdelmet). Jézus emberként csak az Atyához intézett „erős kiáltás és könnyhullatás” azaz a küzdő imádság révén tudott büntelen maradni, és neki is tanulnia kellett az engedelmességet, noha Isten fia volt. Nyilvánvaló, hogy a „tanulásra” emberi természete miatt volt szükség. Miután Isten Fiaként „tökéletességre jutott” (azaz teljesen kibontakozott isten-emberi mivolta), már „örök üdvösség szerzője” lett, azaz engedelmissége révén felhatalmazást kapott arra, hogy az embereket a Neki való odaszentelődés révén, mintegy „önmagához kapcsolva” vezesse üdvösségre. Ennek a hátterén kapta meg az Atyától a jogot, hogy Melkisédek rendje szerinti főpap lehessen. E papság lényegét és az ároni papsághoz való viszonyát a 7. fejezettől részletezi az apostol. Ezt megelőzően azonban fontos mondanivalója van a hallgatóság számára.

Gyakorlati intelmek a hívőknek az előbbieken hátterén, óvás a bűn megtűrésétől (5,11-6,19)

5,11-14

- 11. Akiról nekünk sok és nehezen megmagyarázható mondanivalónk van, mivel restek lettetek a hallásra.**
- 12. Mert noha ez idő szerint tanítóknak kellene lennetek, ismét arra van szükségetek, hogy Isten beszédeinek alapelemeire tanítson valaki titeket; és olyanok lettetek, mint akiknek tejre van szükségük, nem szilárd élelemre.**
- 13. Mert mindenki, aki tejet kap, járatlan az igazság beszédeiben, hiszen kicsiny gyermek:**
- 14. A felnőtteknek pedig szilárd élelem való, mint akik gyakorlott ítélőképességük révén képesek különbséget tenni a jó és rossz között.**

Ez az igeszakasz kulcsfontosságú, mivel feltárja a hallgatók legfőbb problémáját, mellyel az apostol szükségesnek tartja, hogy foglalkozzék, mielőtt a levél fő témájába mélyedne bele. Az igeszakasz tanúsága szerint ez a probléma nem más, mint a „restség”, vagyis az az állapot, amikor az ember egy adott lelki szint elérése után már nem tartja fontosnak az Isten megismerésében való növekedést, és ezért lelki élete is megreked. Ez azonban mindig magában rejti a visszafejlődés veszélyét, és néhány utalásból kiderül, hogy a levél címzettjei közül egyesekben már

fölmerülhetett a visszatérés is az ószövetségi ceremoniális törvényhez (vö. Zsid. 13,9-12). Olyan „gyermeki állapotba” kerültek tehát, melyben az alapvető tanításokban is újra meg kell alapozódniuk.

6,1-3

- 1. Annakokáért elhagyva a Krisztusról kezdetben hirdetett beszédet, tökéletességre törekszünk, nem rakosgatva le újra alapját a holt cselekedetektől való megtérésnek és az Istenben való hitnek,**
- 2. A bemelegítéseknek, tanításnak, kézzátételnek, a holtak feltámadásának és az örök ítéletnek.**
- 3. Ezt fogjuk megtenni, ha Isten megengedi.**

A hallgatóknak ismét arra lenne szükségük, hogy „tejjel táplálkozzanak”, azaz újra a keresztyén hit szempontjából alapvető tanításokat kellene velük közölni (megtérés, hitre jutás, keresztség, feltámadás, ítélet, stb.), de mint a továbbiakból kitűnik, az apostol nem ezt választja. Ehelyett feddést intéz a hallgatókhoz, és éppen azt a „kemény eledelt” adja nekik, amely segíthet visszatérni a lelki növekedés állapotába, a Krisztusra vonatkozó tanítás formájában. Ez valójában a megelőlegezett bizalom jele, mivel az apostol azt feltételezi hallgatóiról, hogy megfelelő hitbeli érettséggel rendelkeznek a mondandók befogadásához. Az „ezt megcselekedszük, ha az Isten megengedi” kissé ironikus utalás arra, hogy a hallgatók lelki befogadóképességén múlik, mennyire jut el hozzájuk az, amit az apostol a továbbiakban mondani kíván Krisztusról.

6,4-8

- 4. Mert lehetetlen dolog, hogy akik egyszer világosságot nyertek, megízlelték a mennyei ajándékot, és részeseivé lettek a Szent Léleknek,**
- 5. És megízlelték Isten jó beszédét és az eljövendő világnak erőit,**
- 6. És elpártoltak, ismét megújuljanak a megtérésre, mint akik újra megfeszítik önmaguk számára Isten Fiát, és meggyalázzák őt.**
- 7. Mert a föld, amely beiszsa a gyakorta reá hulló esőt és hasznos füvet terem azoknak, akikért műveltetik, áldást nyer Istentől;**
- 8. Azt pedig, amely pedig töviseket és bojtorjánokat terem, haszontalan és közel van az átokhoz, végül felégetik.**

Az előzőekben elmondottakhoz rendkívül hangsúlyos figyelmeztetés is kapcsolódik, mely kiemeli, hogy azok, akik Istennel élő tapasztalatokat szereztek, megtapasztalva a Szentlélek befolyását az életükben, nem számolhatnak többé a bűn újbóli elkövetésének lehetőségével, nem „kalkulálhatják bele” hitbeli életükbe az „elesést”, vagyis a tudatos vétkezést, hiszen ezzel Krisztus áldozatát gyaláznák meg, és a megtérés szempontjából reménytelen helyzetbe kerülnének. Ez természetesen nem vonatkozik az óvatlanságból vagy figyelmetlenségből származó „botlásokra”, csakis a szándékos vétkezésre és az abban hosszabb ideig való megmaradásra (vö. 1Ján. 3,8-9). Ebből a szempontból ugyanis csak két lehetőség létezik, az apostol szemléletes példája alapján: vagy „hasznos füvet termő földdé” lesznek, amelynek áldást jelent a rá hulló eső, vagy pedig töviseket és gatz termő „átokfölddé”, a kegyelemhez való

viszonyuktól függően. A kegyelemben való növekedés és a bűn szándékos megtérése semmiképpen sem fér meg egymással, hiszen a kétféle magatartás egymástól teljesen eltérő eredményhez vezet. Persze adott esetben még a megtérés szempontjából reménytelennek tűnő helyzetből is lehetséges a visszatérés (lásd a tékozló fiú példázatát Lk 15-ben), de semmiképpen sem bölcs dolog ezzel „játszani”, mert könnyen vezethet a megtérésre való képtelenséghez, mely az üdvösség elvesztésével jár.

6,9-20

- 9. De felőletek, szerettem, ezeknél jobb dolgokról és a ti üdvösségetekről vagyunk meggyőződve, ha így szólunk is.**
- 10. Mert nem igazságtalan Isten, hogy elfelejtkezzék cselekedeteitekről és a szeretetről, melyet az ő nevében tanúsítottatok azzal, hogy szolgáltatok és szolgáltok a szenteknek.**
- 11. Kívánjuk pedig, hogy közületek mindenki mindvégig ugyanazt a buzgóságot tanúsítsa a reménység bizonyossága iránt.**
- 12. Hogy ne legyetek restek, hanem követői azoknak, akik hit és béketűrés által öröklék az ígéreteket.**
- 13. Mert Isten, mikor ígéretet tett Ábrahámnak, mivelhogy nem esküdhett nagyobbra, önmagára esküdött,**
- 14. Mondván: „Bizony megáldván megáldalak téged, és megsokasítván megsokasítalak téged.”**
- 15. És ekként béketűrése révén megnyerte az ígéretet.**
- 16. Mert az emberek nagyobbra esküsznek, és náluk minden vita vége megerősítésül az eskü;**
- 17. Ezért hát Isten, aki kiválóbban meg akarta mutatni az ígéret örökösének végzése változhatatlanságát, esküvéssel kezeskedett,**
- 18. Hogy két változhatatlan tény által, melyekre nézve lehetetlen, hogy Isten hazudjon, erős vígasztalásunk legyen nekünk, akik odamenekültünk, hogy megragadjuk az előttünk levő reménységet,**
- 19. Mely lelkünk szilárd és erős horgonyaként a kárpit mögé hatol,**
- 20. Ahová előfutárként bement értünk Jézus, aki örökkévaló főpap lett Melkisédek rendje szerint.**

Az apostol a korábbi kemény feddés után most bátorító szavakat intéz a hallgatókhoz, és egyben előkészíti a Jézus főpapságára vonatkozó tanítás befogadását is. Először (a 9-12. versekben) arra hivatkozik, hogy Isten nagyon jól ismeri a hívők korábbi szeretetszolgálatát, hitből végzett cselekedeteit, melyek a jelenlegi, némileg „megerőtlenült” helyzetükben is bátorítást jelenthet számukra a benne való bizakodásra, Isten ugyanis továbbra sem változott meg. Ehhez azonban

szükség van a reménységben tanúsított „buzgóságra”, az Istennel való kapcsolat tevékeny keresésére, valamint a próbák között tanúsított hosszútúrésre.

Az apostol Isten Ábrahámnak tett, áldásra és magvának megszorítására vonatkozó ígéretével bátorítja hallgatóit - azzal, amelyhez eskü is kapcsolódott (ld. 1Móz 22,15-18), bizonyítandó Isten változhatatlan szándékát, az eskü ugyanis ezt fejezi ki. Ábrahám feladata is az volt, hogy hitpróbáját követően rendíthetetlenül higgyen ezen ígért jövőbeni beteljesülésében, és ennek tudatában élje a továbbiakban is hívő életét. Isten szándékának változhatatlanságát az bizonyítja, hogy önmagára esküdött, ami különösen lényeges, hiszen Istennél nagyobb nem létezik.

Ehhez hasonlóan Jézus Melkisédek rendje szerinti főpapi szolgálatát is esküvel erősíti meg (Zsolt. 110,4: „Megesküdött az Úr és meg nem változtatja...”), ami szintén Isten változhatatlan szándékát jelképezi. A két „változhatatlan tény”: Isten esküje és az Atya és Jézus közös akaratát tükröző helyettes áldozat. E két dolog a garancia arra, hogy az ember Jézusba vetett hite biztos alapokon nyugodhat. A gondolatmenetet újabb szemléletes kép zárja le, megerősítendő az elmondottakat: Jézus főpapi szolgálatának ténye olyan, mint egy horgony, mely a hajó lerögzítésére szolgált. A „horgonyt” ez esetben a „kárpit mögött”, a mennyei szentélyben „rögzítették”, mégpedig Isten esküje révén. Ezzel az apostol azt a hallatlan tényt hangsúlyozza, hogy Jézus mennyei szentélybe való bevonulásával (a mennyei szentélyről lásd: Zsid. 8,1-5; 9,11-12) az ember vele együtt juthat Isten elé, ami azért jelentőségteljes, mert az ószövetségi szentélybe közönséges embernek szigorúan tilos volt a belépés. Itt azonban Jézussal együtt mindenki Isten elé járulhat, aki főpapi szolgálatában bízik, és mennyei közbenjárásából meríti reménységét.

A Zsidókhöz írt levél írásmagyarázata

Főiskolai oktatási segédlet
III. rész

Készítette: Takács Szabolcs főiskolai tanársegéd

Jézus főpapi szolgálata: a “melkisédeki” papság

II. rész

Az ároni és a melkisédeki papság részletes egybevetése, Jézus helyettes áldozata és mennyei közbenjárása, mint a hitbeli reménység forrása

7,1-10

- 1. Mert e Melkisédek Sálem királya, a magasságos Isten papja, aki a királyok leveréséből visszatérő Ábrahámmal találkozáskor megáldotta őt,**
- 2. Akinek tizedet is adott Ábrahám mindenből: aki először is lefordítva igazság királya, azután pedig Sálem királya is, azaz békesség királya,**
- 3. Apa nélküli, anya nélküli, nemzetség nélküli; sem napjainak kezdete, sem életének vége nincs, de Isten Fiához hasonlónak téve örökké pap marad.**
- 4. Nézzétek meg pedig, mily nagy ez, akinek a zsákmányból tizedet is adott Ábrahám, a pátriárka;**
- 5. És bár azoknak, akik Lévi fiai közül nyerik el a papságot, parancsolatuk van, hogy törvény szerint tizedet szedjenek a néptől, azaz az ő testvéreiktől, jöhetnek ők is Ábrahám ágyékából származtak;**
- 6. De az, akinek nemzetsége nem közülük való, tizedet vett Ábrahámtól, és az ígéretek birtokosát megáldotta,**
- 7. Pedig vitathatatlan, hogy a nagyobb áldja meg a kisebbet.**
- 8. És itt halandó emberek szednek tizedet, ott ellenben az, akiről bizonyosságot tesznek, hogy él:**
- 9. És Ábrahám révén úgyszólván Lévi, a tizedszedő is tizedet adott,**
- 10. Mert ő még az atyja ágyékában volt, amikor annak elébe ment Melkisédek.**

Az apostol a 7. fejezetben tér rá a Melkisédek rendje szerinti papság tárgyalására, melyet a korábbiaknál „jobb ígéretek” alapján kötött új szövetség tárgyalása követ.

A 7. fejezet első versei magára Melkisédek személyére irányítják a figyelmet, akiről az Ószövetség csak I. Móz. 14:18-20-ban szól, illetve később a 110. zsoltár 4. verse hivatkozik a Melkisédek rendje szerinti papságra. A Zsidókhöz írt levélben azonban központi szerepet kap Melkisédek személye, ezért először ennek okát kell tisztázni.

Az apostol a Melkisédekről szóló történet minden elemét összefüggésbe hozza Krisztus szolgálatával, és az összefüggéseket részletesen ki is fejt. Melkisédek személyével kapcsolatban külön kiemeli a következőket:

- Ábrahám tizedet adott neki a hadizsákmányból;
- Nevének jelentése „igazság királya” (héb. *malké-cedek*), Sálem városának neve pedig „békességet” jelent, tehát egyben „békesség királya” is;
- Semmit sem tudunk származásáról, amit pedig az Ószövetség hozzá hasonló személyek esetében mindig megad, és homályban maradnak életének korábbi és későbbi eseményei is;
- Az apostol hozzáfűzi, hogy „mindenkorra pap marad”, tehát királysága mellett olyan papi tisztség birtokosa is, amely nem szűnik meg.

Mint a továbbiakban látni fogjuk, ezek közül minden jellemvonás felismerhető Krisztus papi és főpapi szolgálatában, ami Melkisédek személyét Krisztus előképévé teszi. Természetesen az apostol nem misztifikálja Melkisédek személyét, csak felhasználja az Ószövetség e figyelemre méltó és sok szempontból rejtélyes szereplőjét, mint aki alkalmas előképe annak a magasabb rendű papi szolgálatnak, mely Krisztus személyéhez kapcsolódik az Újszövetségben. Melkisédek és Krisztus között a kapcsolatot a 110. zsoltár kijelentése teremti meg, amely szerint Jézus Melkisédekhez, és nem az ároni papokhoz hasonló pap lesz. Ez a kijelentés Isten esküjét tartalmazza, ezért különösen fontos, hogy megértsük Melkisédek személyének jelentőségét.

Az első fontos jellemvonás, melynél az apostol hosszabban is elidőzik, az, hogy Ábrahám adott tizedet Melkisédeknek, és nem fordítva. Ez azért feltűnő, mert Ábrahám kapta azokat az ígéretek,

melyek alapján Isten a későbbiekben megkötötte a szövetséget Izrael népével. Itt azonban Ábrahám „kisebnek” bizonyul Melkisédeknek, hiszen ő ad tizedet Sálem királyának, ami kifejezi, hogy Melkisédek magasabb tisztséget tölt be, mint ő, ezenkívül Istent képviseli, hiszen később a lévíták szintén Isten nevében szedtek tizedet, és az Ószövetség egyértelművé teszi, hogy „a tized az Úré”. Melkisédek közvetítette Isten áldását is Ábrahám számára, ami szintén azt fejezte ki, hogy Istent képviseli. Az apostol itt érdekes gondolatmenetet kezd követni. Kijelenti, hogy Ábrahám személyében Lévi is tizedet adott Melkisédeknek, mint Ábrahám későbbi leszármazottja, hiszen az ószövetségi szemlélet szerint az atya képviseli minden leszármazottját is (ezért nevezik például egyes ószövetségi próféciák Jákóbnak Izraelt – az ősatya megtestesíti az egész népet). Ez viszont azt jelenti – sugallja az apostol -, hogy Lévi nemzetsége, és így az ároni papság is alá van vetve Melkisédeknek, aki egy magasabb papi rend nevében szed tizedet Ábrahámtól. Melkisédek minden bizonnyal egy olyan ősi rend papja volt, mely a legkorábbi isteni kijelentéseken alapuló vallásosságot képviselte, az ároni papságnál egyetemesebb szerepet töltött be, és nem zárta ki azt, hogy akár egy király is Isten papja legyen. A mózesi rendszerben e két tisztség szigorúan különvált egymástól, erre nézve ld. 2Krón 26,16-21-et, ahol Isten szigorúan megbüntette Uzziás királyt, amikor önhatalmúlag égőáldozatot akart bemutatni, amire csak a papoknak volt joguk.

7,11-25

- 11. Ha tehát a lévita papság által volna a tökéletesség (mert a nép ez alatt nyerte a törvényt): mi szükség tovább is azt mondani, hogy más pap támadjon Melkisédek rendje szerint, és ne Áron rendje szerint?**
- 12. Mert a papság megváltozásával szükségképpen megváltozik a törvény is.**
- 13. Mert akiről így szólnak, más nemzetségből származott, amelyből senki sem szolgált az oltár körül;**
- 14. Mert nyilvánvaló, hogy a mi Urunk Júdából támadt, s e nemzetségre nézve semmit sem szólt Mózes a papságról.**
- 15. És még inkább nyilvánvaló az, ha Melkisédekhez hasonló másik pap támad,**
- 16. Aki nem testi parancsolat törvénye szerint, hanem enyészhetetlen élet ereje szerint lett.**
- 17. Mert a bizonyágtétel így szól: „Te pap vagy örökké, Melkisédek rendje szerint.”**
- 18. Mert az előbbi parancsolat eltöröltetik, mivelhogy erőtlen és haszontalan,**
- 19. - mivel a törvény semmiben sem szerzett tökéletességet -, de érvénybe lép a jobb reménység, a mely által Istenhez közeledünk.**
- 20. Ez pedig nem esküvés nélkül történt, mert amazok esküvés nélkül lettek papokká,**
- 21. De ő annak esküvése által, aki azt mondta néki: „Megesküdött az Úr, és nem bánja meg, te pap vagy örökké, Melkisédek rendje szerint”:**
- 22. Ennyivel jobb szövetségnek lett kezesévé Jézus.**
- 23. És amazok jöllehet többen lettek papokká, mert a halál miatt meg nem maradhattak:**
- 24. De őneki, minthogy örökké megmarad, változhatatlan a papsága.**
- 25. Ennélfogva ő mindenképen üdvözítheti is azokat, akik őáltala járulnak Istenhez, mert mindenkor él, hogy esedezék érettük.**

A következtetés levonása ezután következik: ha a lévítai papi rendszer és szolgálat tökéletes lett volna, miért szükséges olyan kijelentést tennie Istennek, hogy az ároni papságot egy Melkisédek rendje szerinti papságnak kell felváltania? Ha ez így van, akkor az ároni papság csak ideiglenes szerepet töltött be, hogy azután átadja helyét valami magasabb rendűnek. Jelentőségteljes a 12. vers is: az ároni papság olyannyira szoros kapcsolatban állt a törvény-szövetséggel, hogy amennyiben a papság megváltozik, ez szükségképpen feltételezi a „törvény”, vagyis a szövetség alapfeltételeinek megváltozását is. Itt a „törvény” szó a ceremóniális törvényt és az ennek alapján kötött törvény-szövetséget jelöli, amelynek tehát a megszűnését jelenti be az apostol (miután Isten már Jézus halálakor bejelentette ugyanezt”: Mt. 27:51 szerint ugyanis Jézus halálának pillanatában a jeruzsálemi templom kárpitja kettéhasadt, kifejezendő, hogy az ószövetségi ceremóniális szertartások érvénye megszűnt).

A továbbiakban az apostol összeveti a lévítai papságot és a Jézus papságával kapcsolatos tényeket (melyeket már az 5. fejezetben is megemlített), hogy megindokolja az „új törvény” szükséges voltát. Ennek során négy szempontot emel ki:

- Jézus nem Lévi törzséből származott, hanem Júda törzséből, mely ószövetségi értelemben nem volt papi törzs, ugyanakkor az ószövetségi jövendölések egyöntetűen arra mutatnak, hogy ebből fog származni a Megváltó (ld. I. Móz. 49:10; Jer. 33:14-16). Ez a papság tehát nem nemzetségfüggő, és mint Melkisédek kettős tiszttségéből látható, minden gond nélkül párosítható a királyi tiszttséggel.
- Az ároni papok szolgálata „testi parancsolat törvénye szerint” rendeltetett el. Ez nem azt jelenti, hogy az ároni papság és a ceremoniális törvény tökéletlen lett volna: ellenkezőleg, tökéletes módon szemléltette a megváltás alapigazságait, azonban olyan értelemben volt „testi”, hogy hiányzott belőle a megjobbuláshoz szükséges megelevenítő erő. Pál apostol ugyanezt a Római levélben úgy fejezi ki, hogy a törvény „erőtlen volt a test miatt” (Róm. 8:3). A probléma forrása tehát elsősorban nem a törvényben, hanem az emberi természetben volt. Jézus ezzel szemben „enyészhetetlen élet ereje szerint lett”, mégpedig kettős értelemben is: úgy földi, büntelen életének, mint föltámadásának forrása a Szentlélek hatalma volt (vö. Róm. 8:1-3, 10-11), ezért szolgálatának hatékonyságát nem befolyásolja az emberi természet esendősége, sőt Jézus ígéretének megfelelően épen az ő közbenjárására árad ki az a mennyei erő, ami képes az ember gondolkodását is átformálni, és kivonni a bűnre hajló természet hatása alól (vö. Róm. 8. fejez.). A korábbi törvénynek tehát el kellett törölnie, hogy átadja a helyét valami jobbnak és hatékonyabbnak: erről az apostol a 8-9. fejezetben fog bővebben beszélni.
- Az ároni papság elrendeléséhez nem kapcsolódott eskü, azaz Isten nem jelentette ki róla, hogy örökké fenn fog állni. Krisztus papságáról azonban éppen Zsolt. 110:4 jelenti ki, hogy Isten „esküvésén” alapul, ami természetesen azt is jelenti, hogy Jézus papsága változhatatlan lesz, és Isten esküvel kötelezi el magát az azzal járó ígéretek beteljesítésére.
- A lévítai papság már csak azért sem lehetett tökéletes, mert a papok halandó emberek voltak, és emiatt mindig más személynek kellett ellátnia a papságot, ami „esendővé” tette a ceremoniális törvényt szolgálókat, hiszen nem minden pap teljesítette hűségesen a szolgálatát. Emlékezhetünk rá, hogy Izraelben több alkalommal is súlyosan eltorzult a papi szolgálat, elsősorban Éli főpapsága idején (erre nézve ld. I. Sám. 2:12-26-ot), majd pedig a babiloni fogságot megelőző időszakban is. De ha feltételezzük is, hogy minden pap teljes hűséget tanúsít, a törvény-szolgálat akkor sem lehetett volna folyamatos, hiszen a papok a halál miatt folyamatosan váltották egymást. Jézus papsága ezzel szemben „változhatatlan”, mivel feltámadásával visszavette isteni életét, ezért folyamatosan Isten előtt szolgál, és örökkévaló élete a garancia arra, hogy egészen a teljes megváltásig be fogja teljesíteni közbenjáró szolgálatát.

7,26-28

26. Mert ilyen főpap illetett meg minket, szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönített, és aki az egeknél magasságosabb lett,
27. Akinek nincs szüksége, mint a főpapoknak, hogy napról-napra előbb a saját bűneiért vigyen áldozatot, azután a népéért, mert ezt egyszer megcselekedte, amikor önmagát áldozatul adta.
28. Mert a törvény erőtlen embereket rendel főpapokká, de a törvény után elhangzott esküvés beszéde örök, tökéletes Fiút.

A 7. fejezetet himnikus lendületű gondolatmenet zárja le, mely összefoglalja Jézus főpapságának nagyszerűségét és a benne rejlő reménységet is. A 26. vers szerint az ember Istentől kapott méltóságánál fogva „megillette” (gör. *eprepen*) a szent, ártatlan, szeplőtelen főpap, Isten ezáltal fejezte ki az ember iránti nagybecsülését és azt a szándékát, hogy erkölcsi értelemben önmagához hasonlónak tegye az embert. Az „egeknél magaságosabb lett” megjegyzés visszautalás 4:14-re, és ismét megerősíti, hogy Jézus áthidalta a büntelen Isten és a bűnös ember közötti szakadékot, ami Istennek az ember számára való „elérhetetlenségében” fejeződött ki (I. Tim. 6:16), Jézus azonban „áthatolt az egeken”, és Isten közvetlen jelenlétében képviseli az embert. Jézus áldozata abban is felülmúlja az ószövetségi szolgálatot, hogy egyetlen cselekedetével elérte azt, amit a törvény szolgálata a megismételt áldozatokkal sosem volt képes elérni: saját magát áldozta fel büntelenül, és ezáltal beteljesítette azt, amit az ószövetségi áldozatok csak előrevetítettek. E tanítás részletes kibontását is a 9. fejezetben találjuk. Jézus jellemének tökéletessége teszi áldozatát is tökéletessé: amit nem lehet elmondani a papokról, akik „erőtelen”, bűnre hajló emberek voltak, az Jézus esetében megvalósult, ő ugyanis földi életében ténylegesen legyőzte a bűnt. Éppen ezért esküdhettek meg Isten arra, hogy papság „örökkévaló” lesz: Jézus tökéletes áldozata révén megerősítette istenfiúságát, és teljes joggal képviselheti az embert Isten előtt.

8,1-6

- 1. A mondanivalónk lényege pedig az, hogy olyan főpapunk van, aki a mennyei Felség királyiszkének jobbjára ült,**
- 2. Mint a szent helynek és az igazi sáornak szolgálja, amelyet az Úr és nem ember épített.**
- 3. Mert minden főpapot ajándékok meg áldozatok bemutatására rendelnek, ezért szükségyszerű, hogy ennek is legyen valamije, amit áldozatként bemutasson.**
- 4. Ha tehát a földön volna, még csak pap sem volna, lévén, hogy a papok a törvény szerint áldoznak ajándékokkal,**
- 5. Akik a mennyei dolgok ábrázolatának és árnyékának szolgálnak, amint Isten Mózesnek kijelentette, mikor be akarta végezni a sáort: „Vigyázz” –mondta- „hogy mindent azon minta szerint készíts, a mely a hegyen mutattatott néked.”**
- 6. Most azonban annyival kiválóbb szolgálatot nyert, amennyivel jobb szövetségnek közbenjárója, amely jobb ígéretekre alapul.**

Az apostol a 8. fejezetben kezdi el a Jézus főpapságával kapcsolatos, korábban csak utalásszerűen említett igazságok kifejtését. Először is fontos meghatározni azt a „megváltozott törvényt” (vö. 7:12), melynek alapján Krisztus főpapi szolgálatát végzi. Pál ezzel kapcsolatban először a Krisztus szolgálata alapjául szolgáló mennyei valóságra utal, melyet szó szerinti fordításban „födolognak” (gör. *kefalaion*), vagyis a mondanivaló lényegi részének nevez: Krisztus főpapként közvetlenül a mennyei Atya előtt, az ő jelenlétében végzi szolgálatát. Ennek helyszíne a mennyei szentély, melynek csak árnyéka, földi képmása volt az ószövetségi szent sátor (később pedig a jeruzsálemi templom). Az apostol ezt az 5. versben II. Móz. 25.40-nel támasztja alá, mely szerint Mózes a neki mutatott *mennyei minta* alapján építtette meg a szent sáort, tehát léteznie kell a mennyben is egy szentélynek, melyben nyilvánvalóan szolgálatnak is folynia kell. A szolgálat lényegi része a 2-3. vers szerint az, hogy a mindenkori papoknak áldozatot kell bemutatniuk Istennek. Azt korábban már láttuk, hogy Jézus már az ószövetségi papság követelményeinek is eleget tett (5:1-11), és azt is, hogy egy ettől magasabb rendű, melkisédeki papság alapján végzi mennyei közbenjáró szolgálatát (7. fej.), melyhez Isten esküvése kapcsolódik. Ha tehát a „tökéletlenebb” ároni papság képviselői is vittek áldozatot Istennek, akkor nyilvánvalóan Krisztusnak is vinnie kell olyan áldozatot, mely Isten előtt „kedves”, és ha szolgálata valóban magasabb rendű az ároni papságnál, ennek az áldozatnak az ószövetségi áldozatoknál becsesebbnek kell lennie. Mielőtt azonban az apostol ezt a gondolatmenetet folytatná (lásd a 9. fejezetet), meghatározza azokat a sajátosságokat, melyek alapján Jézus mennyei szolgálata „kiválóbbnak” (gör. *diaforóteré leiturgia*, szó szerint: „különb, kiválóbb Isten-szolgálat”) tekinthető az ároni papokénál.

A „kiválóság” abban rejlik, hogy Krisztus mennyei szolgálata „jobb ígéreteken” nyugszik, mint az

ároni papok szolgálata. Ez a kijelentés arra irányítja a figyelmet, hogy az ároni papság alapjául szolgáló törvény-szövetséghez is kapcsolódtak már ígéretek, és Jézus szolgálatához ugyanígy kapcsolódnak, de a különbség ezek minőségében rejlik. Az ószövetségi Izraellel kötött törvény-szövetséghez kapcsolódó ígéretek részletesen III. Móz. 26-ban és V. Móz. 28-ban találjuk. Melyek ezek az ígéretek? Összességében azt mondhatjuk, hogy Isten a törvény megtartásához – beleértve az áldozati rendszerhez kapcsolódó rendelkezések hűséges betartását is – a földi jólét és Izrael mint állam felemelkedésének ígéreteit kapcsolta. Ezek közé tartozott az anyagi jólét (jól termő föld, idejében adott eső, stb.), a kártevők távoltartása a földtől, társadalmi és politikai téren pedig az ellenség fölötti győzelem és a társadalmi békesség - mely természetesen fakadt volna a mózesi erkölcsi és polgári törvények következetes alkalmazásából -, valamint a nép lélekszámának folyamatos növekedése. Elmondható tehát, hogy a törvényhez való hűség esetére Isten a maga tevékeny jelenlétét ígérte a nép életében. Ezek az önmagukban jó és hasznos ígéretek azonban nem terjedhettek ki a nép egészében történő megszentelésére, melyre csak felszólítások utaltak (pl. „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok”), de ezt a törvény-szövetség önmagában nem tudta garantálni. A legtöbb, amire a ceremóniális törvény lehetőséget adott, az volt, hogy az ember folyamatosan elrendezhette bűneit Istennel, de nem szavatolta a bűnöktől való végleges megszabadítást.

8,7-13

7. Mert ha az az első kifogástalan lett volna, nem kerestetett volna hely a másodiknak.

8. Mert őket dorgálva így szól: „Ímé napok jönnek, ezt mondja az Úr, és Izrael házával és Júdának házával új szövetséget kötök,

9. Nem azon szövetség szerint, amelyet atyáikkal kötöttem azon a napon, mikor kézen fogtam őket, hogy kivezessek Egyiptomból, mert ők nem maradtak meg az én szövetségemben, azért én sem gondoltam velük, mondja az Úr.

10. Mert ez az a szövetség, melyet Izrael házával kötök, ama napok múltán, szól az Úr: Adom az én törvényemet az ő elméjükbe, és az ő szívükbe írom azokat, és Istenük leszek nekik és ők nekem népem lesznek.

11. nem tanítja ki-ki a felebarátját és ki-ki a testvérét, mondván: Ismerd meg az Urat; mert mindnyájan megismernek engem, kicsinytől nagyig.

12. Mert megkegyelmezek álnokságaiknak, és az ő bűneikről és gonoszságaikról meg nem emlékezem.”

13. Mikor újról beszél, régivé tette az elsőt; a mi pedig megavul és megvénhedik, közel van az elmúláshoz.

Az Ószövetség a fentiek miatt bizonyosságot tesz arról, hogy Isten szerint sem volt „kifogástalan” a törvény-szövetség. Figyelemreméltó, hogy maga az Ószövetség jövendőli meg egy újabb szövetség megkötését Jer. 31:31-34-ben (az Ószövetség ilyen szempontból egyedülálló, egyetlen más vallás sem szól arról, hogy a jövőben valami nála tökéletesebb fog következni). Jellemző az is, hogy az új szövetség bejelentését „dorgálás” előzi meg, ami arra utal, hogy a nép összességben nem vált jobbá a törvény-szövetség hatására. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a szövetség eredeti célja nem változik, csak a megvalósítás módja, a törvény-szövetség által mutatott úthoz képest. A szövetség alapjául szolgáló törvény, a Tízparancsolat sem változik meg, csak az ember hozzá való viszonya módosul radikálisan. Az apostol teljes egészében idézi Jer. 31:31-34-et, hiszen az mondanivalója szempontjából lényegi jelentőségű: tartalmazza mindazt, ami a megjövendő új szövetségben jobb a korábinál.

Vegyük sorra ezeket a jellegzetességeket:

1/ Az Ószövetségben a törvény-szövetség alapjául szolgáló erkölcsi alaptörvény, a Tízparancsolat (melyen a többi erkölcsi-polgári törvény is alapult) kőtáblákra vésve létezett. Jeremiás kijelentése szerint viszont az új szövetségben a törvény a „szív tábláira” íródik fel, vagyis az ember gondolkodásmódjának részévé válik, azt belülről alakítja át. Ennek konkrét megvalósulási módját Pál apostol Róm. 8:1-4-ben, illetve a soron következő versekben írja le részletesen: a törvénnyel

való belső összhangot a Krisztusnak való engedelmesség és a Szentlélek személyes befolyása valósítja meg. Már a Jeremiás könyvében szereplő ige is előrevetíti azonban, hogy az újszövetségi nép és Isten viszonya merőben más, sokkal személyesebb lesz, mint az Ószövetségben: „Leszek nékik Istenük és ők lesznek nékem népem”.

2/ Eltűnnek az emberek közötti különbségek az Isten-ismeret terén, hiszen mindenki személyesen ismerheti meg ugyanazt az Istent Jézus által.

3/ A törvény „szívbe írása” nyomán teljes mértékben és véglegesen megvalósulhat a bűnbocsánat (az ószövetségi áldozati rendszerhez képest, ahol újra és újra szükség volt a bűnr egyre inkább képessé válik arra, hogy ellenálljon a bűnnek, és egyre hasonlóbba váljék Istenhez, ennek nyomán pedig Isten nemcsak megbocsáthatja, hanem el is törölheti bűneit, ha életében végérvényessé válik a bűnnel való szakítás. elrendezésére). Ennek oka az, hogy a „szívbe írt törvény” hatására az ember Az apostol a 13. versben egyértelművé teszi, hogy a régi és az új típusú szövetség kizárja egymást, az új szövetség teljes egészében felváltja és hatályon kívül helyezi a régit. A ceremoniális törvényt, mint a szövetség alapját a Krisztusba és szolgálatába vetett személyes hit váltja fel, ez a megjövendőlt új szövetség alapja.

9,1-5

- 1. Ezért tehát voltak ugyan az első szövetségnek is istentiszteletei rendtartásai, továbbá földi szenthelye.**
- 2. Mert sátor épült, az első, amelyben ott volt a gyertyatartó, meg az asztal és a kirakott kenyerek; ezt nevezték szenthelynek.**
- 3. A második kárpiton túl pedig az a sátor, melyet szentek szentjének neveztek,**
- 4. Melyben volt az arany füstölő oltár és a szövetség ládája, mindenfelől beborítva arannyal, ebben a mannás aranykorsó és Áron kihajtott vesszeje meg a szövetség táblái,**
- 5. Fölötte pedig a dicsőség kőrübjai, beárnyékolva a fedelet, amikről most nem szükséges külön szólni.**

Az apostol a 9. fejezetben tér rá a levél központi gondolatmenetére, vagyis a mennyei szentélyben folyó szolgálat részletezésére. Először az ószövetségi „világi” (*koszmikosz*), vagyis földi szenthely berendezési tárgyaira vet egy pillantást, emlékeztetőül. A sátor két részét két különböző „sátorként” írja le, amivel azt érzékelteti, hogy a két sátorban eltérő jellegű szolgálat folyt. Az első rész a szentély, melyben a szent kenyerek asztala és a gyertyatartó volt (a tömjénező oltárt itt nem említi). A második részben, a szentek szentjében volt az Isten jelenlétét jelképező arany szövetségláda, valamint a mannás korsó és Áron vesszeje, mint a pusztai vándorlás csodálatos eseményeinek emlékeztetői, és a szövetség alapját képező két kőtábla a Tízparancsolattal. Végezetül a kerubokat említi, melyek között Isten dicsősége megjelent. A szent sátor egyes berendezési tárgyai a mennyei szentélyszolgálat elemeit voltak hivatottak szemléltetni. Feltűnő, hogy hiányzik a felsorolásból a füstölő oltár, mely a szentélyben volt: ennek oka feltehetőleg az, hogy a Septuagintából ez a berendezési tárgy véletlenül kimaradt. Ehelyett a szentély tárgyai között szerepel a *thümiatérion* névvel jelölt tárgy, de ez nem az oltárt, hanem a főpap által az engesztelési áldozat során használt tömjénezőt jelenti, ami a közbenjáró imádságot jelképezte (vö. Jel. 8:3-5).

9,6-10

- 6. Ezek hát így voltak elrendezve: az első sátorba ugyan mindenkor bejárnak a papok az istentisztelet elvégzésére,**
- 7. A másodikba azonban egy-egy évben egyszer csak maga a főpap, vérrel, melyet magáért és a nép tudatlanságból elkövetett bűneiért áldoz.**
- 8. Ezzel azt jelentette ki a Szentlélek, hogy még nem nyílt meg a szentély útja, hiszen fennáll még az első sátor.**
- 9. Ami példázat a jelenkori időre, mikor oly ajándékokat és áldozatokat mutatnak be,**

**melyek nem képesek lelkiismeret szerint tökéletessé tenni a szolgálattelvét,
10. Csakis ételekről, italokról és különböző bemelegítőkről van szó, melyek testi
rendszerük, és a meggyógyulás idejéig kötelezők.**

Ez a szakasz egyértelművé teszi, hogy a földi szentélyben a mennyeihez viszonyítva csak „árnyékszolgálat” folyt, ahogyan maga a szentély is csak „árnyéka” volt a mennyeinek. A papok és a főpap is csak szigorú korlátozásokkal mehettek be a sátorba, kifejezve azt, hogy Isten nem vállal közösséget a bűnnel, és hogy a bűnös ember csak korlátozott mértékben közelítheti meg Őt, közvetítőkön keresztül. Az első sátor ugyanakkor túlmutatott önmagán, létezésének célja éppen az volt, hogy előremutasson a mennyei szentélyszolgálatra, mely Krisztus megáldoztatását követően lép érvénybe. Ezt fejezi ki a „példázat” (*parabolé*) szó. A szentélyszolgálat során bemutatott áldozatok nem képesek „lelkiismeret szerinti” tökéletességre juttatni azt, aki az áldozatot bemutatja (a 9. versben „szolgálattelvőnek” fordított szó a *latreüön*, jelentése: „szolgáló, hódoló, imádó”, tehát nem feltétlenül a papra utal, inkább mindenkire, aki áldozatot mutat be az oltár előtt). Ez azt jelenti, hogy időlegesen ugyan megszüntethető a bűn miatt lelkiismereti konfliktus, de éppen azért, mert az áldozat tökéletlen, újra és újra meg kell ismételnünk azt, hogy Isten és az ember viszonya harmonikus legyen. Az ószövetségi áldozati rendszerben a „testi megtisztulás” eszközei, mint az ételáldozatok és a törvény által előírt bemelegítési (tisztulási) szertartások (pl. a betegségből meggyógyultak esetében) csak addig kötelezők, amíg be nem következik a „megfelelő intézkedés” (a „meggyógyulás” helyett jobb így fordítani a 10. versben szereplő *diorthószisz* szót, amely *hapax legomenon*, vagyis egyetlen helyen szereplő szó az Újszövetségben). Más szóval: az ószövetségi áldozati rendszer „ideiglenes intézkedés”, és csak addig érvényes, amíg meg nem születik a jogalap egy új rend érvényesítésére, mely által el lehet érni a lelkiismereti tökéletességet. Ezt a „megfelelő intézkedést” a soron következő igeszakasz részletezi.

9,11-14

11. Krisztus pedig úgy jelent meg, mint a jövő javaknak főpapja, s a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel csinált, azaz nem e világból való sátoron keresztül,

12. És nem bakok és tulkok vére által, hanem az ő tulajdon vére által ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, örök váltságot szerezve.

13. Mert ha a bakok és bikák vére, meg az üszök hamva a tisztátalanokra hintve megszentel és megtisztítja a testet:

14. Mennyivel inkább Krisztus vére, aki örökké való Lélek által önmagát áldozta fel ártatlanul Istennek: megtisztítja a ti lelkiismereteket a holt cselekedetektől, hogy az élő Istennek szolgáljatok.

A fentiekben vázolt állapot feloldása Krisztusnak az ószövetségénél tökéletesebb áldozata. A „jövő javak főpapja” (*arkhiereüs tón genomenón agathón*) kifejezés visszautal a 8:6-ban említett „jobb ígéretre”, amelyek a korábban már szintén idézett Jer. 31:31-34-ben jelennek meg. Krisztus áldozata elsősorban két szempontból tökéletesebb az ószövetségénél: először is a mennyben, azaz közvetlenül Isten színe előtt történik, amint azt már az apostol korábban részletezte (8:1-5), de főleg azért, mert tulajdon vérével mutatja be áldozatként, ami sokkal értékesebb, mint az áldozati állatok vére. Ezáltal „egyszer és mindenkorra” szóló, azaz végérvényes, valamint „örök”, vagyis mindenkorra szóló váltságot szerzett, nincs többé szükség az áldozat folyamatos megismétlésére. Jelentőségteljes az is, hogy Jézus „keresztülmegy” a sátoron, vagyis közvetlenül Isten elé vonul, közbenjárása a lehető legmagasabb szintű fórum előtt történik, az engesztelés műve csak Isten és közte zajlik, abban senki más sem illetékes.

Az apostol röviden utal arra, hogy az áldozati állatok vérével, illetve különleges intézkedésként a veres tehén hamvával való meghintés (az utóbbi halott ember érintése esetén) rituálisan tisztává tette azt, akin elvégezték. Ezek a szertartások kifejezték azt, hogy a megtisztuláshoz egy ártatlan

áldozat halálára van szükség, de mint már korábban láthattuk, nem tudták végérvényesen megtisztítani a bűn miatt „szennyezett” lelkiismeretet. Krisztus halála azonban, mely egy büntelen lény önkéntes áldozata, már alkalmas erre. Ennek oka abban rejlik, hogy Krisztus áldozata az „örökkévaló Lélek által” történt, miközben ő maga büntelen volt. Vagyis földi életét a Szentlélek hatalma hatotta át, és ez volt a záloga annak, hogy a kereszthalál idején büntelen volt, noha ekkor Isten kénytelen volt elhagyni őt, hogy megtörténjék a helyettesítés. Különleges hangsúly helyeződik itt arra, hogy Jézus a „tulajdon vére által” ment be a szentélybe. A vér itt Krisztus halálának, helyettes áldozatának külsődleges jele, szimbóluma, a jelkép az áldozat tényére utal. Míg az ószövetségi áldozat során az áldozati állatot kényszerből ölték meg, itt önként vállalt áldozatról van szó. Másfelől egy ártatlan lény áldozata történt a kereszten, aki egész életében Istennek engedelmeskedett. Krisztus áldozatának hatása kettős érvényű:

1/ Megtisztítja a lelkiismeretet a „holt cselekedetektől” – A Biblia szóhasználatában „holt cselekedet” mindaz, ami nem vezet valódi jellemfejlődéshez, még ha nem kifejezetten bűnös cselekedetről van is szó. Jellegzetesen ilyenek voltak az ószövetségi áldozathoz kapcsolódó cselekmények: a cselekedetek önmagukban nem tudták jobbá tenni az áldozat bemutatóját, értékük csak annyiban volt, amennyiben az áldozatvivő az Isten megbocsátásába vetett hitben mutatta be áldozatát, csakis ezzel a feltétellel nyerhette el a bűnbocsánatot. A „holt cselekedetek” kifejezés azonban azt is sejtetni engedi, hogy az ószövetségi áldozat kifejezte azt is, hogy az ember önerőből képtelen Isten előtt tisztává válni, ehhez közbenjáróra van szükség, aki bűnbánatának jelét közvetíti Isten felé. Jézus áldozata felszabadítja a lelkiismeretet e holt cselekedetektől, azáltal, hogy ő maga vállalja át az áldozatbemutatót, és az ember feladata az, hogy erre alapozza hitét. Jézus közbenjárás azt is jelenti, hogy teljesen ő végzi el a megszentelés munkáját.

2/ Felszabadít az „élő Istennek való szolgálatra” – Noha a megszentelés munkáját teljes egészében Krisztus végzi el, bizonyos értelemben az embernek is tevékeny szerepe van ebben. Többé már nem az áldozatbemutató a feladata, hiszen ezt Krisztus tette meg érte, hanem a „szolgálat”, más szóval az engedelmeség, amelyhez a megtisztulás alapot teremt. A rituális megtisztulással összefüggő „holt cselekedetek” helyett az ember felszabadul arra, hogy Istennek, mint az élet forrásának engedelmeskedjék.

9,15-22

15.És ezért új szövetség közbenjárója ő, aki meghalt az első szövetségbeli bűnök váltságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígérését.

16.Mert ahol végrendelet van, szükséges, hogy a végrendelező halála bekövetkezzék.

17.Mivel a végrendelet holtak után jogerős, különben pedig, ha él a végrendelező, nem érvényes.

18.Innét van, hogy az első sem szenteltetett meg vér nélkül.

19.Mert mikor Mózes a törvény szerint minden parancsolatot elmondott az egész népnek, vette a borjúknak és a bakoknak vérét, vízzel és vörös gyapjúval meg izsóppal együtt, és magát a könyvet is és az egész népet meghintette,

20.Mondván: „Ez a szövetség vére, a melyet Isten számotokra rendelt el.”

21.Majd a sátort is és az istentiszteletre való összes edényeket hasonlóképpen meghintette vérrel.

22.És csaknem minden vérrel tisztul meg a törvény szerint, és vérontás nélkül nincsen bűnbocsánat.

Az apostol gondolatmenetét azzal teszi szemléletesebbé, hogy egy jogi példára hivatkozik. Krisztus „közbenjáróvá” lett (gör. *meszitész*, azaz „közvetítő, közbenjáró”, aki két érdekelt fél között közvetít egy ügyben – a kifejezés a korabeli jogi nyelvből származik). Jézus ilyen „közbenjáró”, aki helyettes áldozati halálára hivatkozva járul Isten elé, azzal a céllal, hogy a megváltottak elnyerjék az „örökség”, vagyis a fiúság és az örök élet ígérését (vö. Róm. 8:14-15). Sajátos „végrendeletéről” van tehát szó (a *diathéké* – latinul *testamentum* - szó szintén jogi kifejezés, olyan szerződést jelölt, amelynél a feltételeket az egyik fél határozza meg, a másik pedig ezek elfogadása esetén

kedvezményezetté válik – ebbe a típusba tartozott a végrendelet is). Ha azonban végrendeletről beszélünk, akkor az is igaz, hogy a végrendelet érvényességének feltétele a végrendelező halála. Az Ószövetség ilyen „végrendelet” volt, mely az Izraelre vonatkozó ígéreteket Krisztus helyettes áldozati halálához kapcsolta, az Újszövetség pedig erre alapozva hirdeti meg az istenfiúság ígértét. Jézusnak a 25. vers szerint a korábban elkövetett bűnökért is meg kellett halnia, tehát még az áldozati rendszer által közvetített bűnbocsánat is csak a majdani helyettes áldozat feltétele mellett volt érvényes. Ezt kifejezte az is, hogy Mózes a szövetség kihirdetésekor a népet és a szent sátor berendezését is vérrel hintette meg. Jól szemlélteti ezt a vér fogyasztásának tilalmát indokoló kijelentés: „A vér a benne levő élet által szerez engesztelést” (III. Móz. 17:11). Nem önmagában a vér az engesztelés forrása, hanem az a tény, hogy egy helyettes áldozat életének feláldozásáról van szó. Ezért volt minden tisztulási szertartás része a vérrel (egyes esetekben pedig az áldozati állat hamvával) való meghintés. Az Ószövetség középpontjában is Krisztus halála állt, de ekkor még csak ígértként, míg az Újszövetség ennek beteljesedett tényére alapul.

9,23-28

- 23. Szükséges tehát, hogy a mennyei dolgok ábrázolatai effélékkel tisztíttassanak meg, magok a mennyei dolgok azonban ezeknél különb áldozatokkal.**
- 24. Mert nem kézzel csinált szentélybe, az igaznak csak másolatába ment be Krisztus, hanem magába a mennybe, hogy most Isten színe előtt megjelenjék érettünk.**
- 25. Nem is, hogy sokszor adja magát áldozatul, ahogy a főpap évenként bemegegy a szentélybe idegen vérrel;**
- 26. Mert különben sokszor kellett volna szenvednie a világ teremtése óta; így pedig csak egyszer jelent meg az időknél végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.**
- 27. És amiképpen elrendelt dolog, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután jön az ítélet:**
- 28. Azonképpen Krisztus is egyszer áldoztatott meg sokak bűneinek eltörlése végett, másodszer pedig bűn nélkül jelenik meg azoknak, akik őt várják szabadításukra.**

Az apostol a gondolatmenetet a szentély megtisztításának mozzanatára való hivatkozással folytatja. Az ószövetségi szentélyszolgálat során, az engesztelési napon a főpap a frigyládára hintett vérrel tisztította meg a sántort a napi áldozatok során oda hártott büntől. Az eszköz az Ószövetségben az áldozati állat vére volt, míg az Újszövetségben „különb áldozatokra” van szükség. A többes szám minden bizonnyal arra utal, hogy Jézus áldozata egyszeri volt ugyan, de annyiszor hatékony, ahányszor csak igénybe veszik, míg a szentélyszolgálatban minden esetben újabb áldozatot kellett bemutatni. A mennyei szentély megtisztításának eszköze Jézus közbenjáró szolgálata, melynek során áldozatára hivatkozva járul közvetlenül Isten színe elé, és kér kegyelmet a bűnös ember számára. A bűn eltörléséhez egyetlen áldozat is elég, nincs szükség arra, hogy újra és újra megismételjék, mert az áldozat alapja Krisztus életében és halálában való tökéletes engedelmissége. Éppen ezért ez az áldozat tökéletesen alkalmas a bűn eltörlésére is, azáltal, hogy Jézus az ember hitére válaszul megtisztítja a lelkiismeretet a bűn terhétől, miközben fokozatosan alkalmassá tesz az Istennek való szolgálatra. A gondolatmenet e szakasza egy ígérettel zárul: amilyen biztos, hogy az emberek halálát követi az isteni ítélet, éppúgy biztos az, hogy Krisztus, miután teljességre vitte a bűn eltörlésének munkáját, másodszer már a bűn terhétől mentesen (gör. *khórisz hamartiasz*, azaz „bűn nélkül”, annak terhét letéve) jelenik meg újra, mint azt megtestesülésekor tette, hanem azért, hogy magával vigye a megváltottakat, akik szolgálata nyomán ekkor már – hozzá hasonlóan - teljesen büntelenek lesznek.

10,1-4

- 1. Mivel a törvényben a jövődő jók árnyéka, nem maga a dolgok képe van meg, ennél fogva azokkal az áldozatokkal, a melyeket esztendőnként szüntelen visznek, sohasem képes tökéletessé tenni az odajárulókat;**
- 2. Különben nem szűnt volna-e meg az áldozatok bemutatása, mivel az egyszer megtisztult áldozók többé semminemű büntudattal nem bírtak volna?**
- 3. De azok esztendőnként bűnre emlékeztetnek.**
- 4. Mert lehetetlen, hogy a bikák és bakok vére eltörölje a bűnöket.**

A 10. fejezetben a szerző egy új szempontból veszi szemügyre Krisztus áldozatát, ezt megelőzően azonban az 1-4. versben rövid összefoglalását adja az eddigi gondolatmenetnek. Az ószövetségi törvény-szövetség, benne a szentélyszolgálattal csak „árnyék” (gör. *szkia*), nem pedig a majdani mennyei szolgálat valódi jellegét tükröző „kép” (gör. *eikón* „képmás, külső hasonmás”). Ez a különbségtétel érezteti a kétféle szolgálat közötti minőségi különbséget: a szentélyszolgálat, noha egyfelől rámutat isten törvényére, és arra is, hogy Isten nem vállalhat közösséget a bűnnel, ugyanakkor előremutat Krisztus tökéletesebb mennyei szolgálatára is, amelynek csak előképe. Az apostol azonnal meg is indokolja ezt az állítását. A bűnért való áldozatok tökéletlenségét az mutatja, hogy újra és újra meg kellett ismételní őket, amint az már korábban elhangzott (ld.7,27). Ahelyett, hogy előidéztek volna a bűnös lelkiismeret megtisztulását, éppenséggel a bűnre emlékeztettek évről évre. Az apostol nem véletlenül utal ezzel összefüggésben a nagy engesztelési napra, amely a bűnök eltörlését jelképezte a szentek szentje megtisztítása formájában. Jog szerint ugyan eltöröltettek ekkor a szentélyre hárított bűnök, de az emberek lelkiismerete nem tisztult meg a bűntől, hiszen évente újra és újra be kellett mutatni az áldozatokat, mert a nép újra és újra követett el bűnöket. A szentélyszolgálat és az annak keretében bemutatott áldozatok célja tehát az volt, hogy az embereket bűnös voltukra és a bűn elrendezésének szükségességére emlékeztessék, ezért szükségképpen tökéletlenek voltak, noha egy tökéletesebb szolgálat árnyékát is előrevetítették. Magát a bűnösség tényét azonban nem tudták megváltoztatni. Az apostol kategorikusan kijelenti: a bikák és bakok vére nem elégséges a bűnök eltörléséhez, ehhez többre, valami magasabb rendűre van szükség. Hogy mi is ez, arról a soron következő versekben lesz szó.

10,5-10

- 5. Azért a világba bejövetelekor így szól: „Áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nékem,**
- 6. Égő és bűnért való áldozatokat nem kedveltél.**
- 7. Akkor mondtam: „Íme itt vagyok, (a könyv fejezetében írva van rólam), hogy cselekedjem óh Isten a te akaratodat.”**
- 8. Fentebb ezt mondta: „áldozatot és ajándékot és égő, meg bűnért való áldozatokat nem akartál, sem nem kedveltél”- amelyeket a törvény szerint visznek -,**
- 9. Majd ezt mondotta: „Ímé itt vagyok, hogy cselekedjem a te akaratodat.” Eltörli az elsőt, hogy érvénybe léptesse a másodikat.**
- 10. Ezzel az akarattal szenteltettünk meg egyszer s mindenkorra, Jézus Krisztus testének megáldozása által.**

Az apostol ismét egy ószövetségi igehellyel világítja meg Krisztus szolgálatának kiváló és az ószövetségi szentély-szolgálatnál magasabb rendű voltát. A hivatkozott igehely Zsolt. 40,7-9, mely egy messiási prófécia.

Az idézett zsoltárszakasz szövegmagyarázati szempontból feltétlenül tisztázásra szorul, mivel eltérés mutatkozik az eredeti héber szövegben található változat és aközött, ahogyan az apostol a Septuaginta alapján idézi. Ahol a Septuagintában ez található: „testet alkottál nékem”, ott a héber

szövegben a következő áll: „fület vajtál nékem”, ami fordítható úgy is, hogy „fületem átfúrtad” (itt a héber *kára* szó áll, jelentése: „felnyit, megnyit, kifúr”). Ha az első jelentést vesszük alapul, akkor arra gondolhatunk, hogy a zsoltárszakasz fordítója a „fül kivájását” a test teremtése részének tekinti, az egész helyett (test) annak egy részére utalva (fül) – ezt az irodalmi eszközt metonímiának hívják. Az utóbbi esetben, ha a „fül átfúrásának” értelmezzük az idézett szakaszt, akkor arra az ószövetségi gyakorlatra utal, hogy az uruk mellett elkötelezett rabszolgák fülét átfúrták, annak jeléül, hogy végleg uruk tulajdonát képezik. Mindkét értelmezés alkalmazható Krisztusra: Isten „testet alkotott” neki, amikor a földre jött, és egész életét az Atyának való feltétlen engedelmségben élte. Hogy valóban joggal vonatkoztathatjuk az idézett szakaszt Jézusra, bizonyítja a következő kijelentés: „a könyvtekerásban írva van rólam”. Mivel az Ószövetség idején a teljes Szentírást tekerceken tárolták, a „könyvtekerés” szó feltehetőleg nem egy adott könyvre utal, hanem a teljes Ószövetségre, mely egyöntetűen bizonytságot tesz Krisztusról.

Az apostol a zsoltárszakasznak azt a részét ragadja meg, mely szerint Isten „áldozatot és ajándékot nem akart”, amikor „testet alkotott” Krisztusnak. Ha nem várta Krisztustól azt, hogy az ószövetségi rend szerint „égő és bűnért való áldozatot” mutasson be (melyek közül az egyik az istennek való teljes odaszánást, a másik pedig a bűn eltörléséhez szükséges helyettes áldozatot jelképezte), akkor mi lehetett a szándéka? Erre a választ a folytatásban találjuk: „Íme, itt vagyok, hogy cselekedjem a te akaratodat”. Krisztus „áldozata” tehát nem az ószövetségi rend szerinti szolgálatban nyilvánult meg, hanem abban, hogy életében és áldozati halála során is maradéktalanul Isten akaratának cselekvését, a neki való engedelmséget tartotta szem előtt. Azzal, hogy Isten nem kívánt tőle az ószövetségi törvény szerinti papi áldozatot, mintegy „megítélte” és hatályon kívül helyezte a régi rendet. Erre utal az „eltörli az elsőt” kifejezés. Jézus önként vállalta, az Atya akaratának megfelelően, hogy meghozza az emberért való helyettes áldozatot, senki sem kényszerítette erre. Ezzel a cselekedetével értelmetlenné tette a korábbi áldozati rendszer, melyben a papi szolgálattal összefüggésben éppen az önkéntesség hiányzott: az áldozat bemutatása és a vér bevitele is egy előírás részét képezte, a pap ennek végrehajtója volt. Ezért magasabb rendű tehát Krisztus áldozata, mivel önkéntes, azonkívül közvetlen összhangban áll az Atya akaratával, mint azt már Zakariás is kimondja: „Békesség tanácsa volt kettőjük között” (Zak. 6,13), másutt pedig így jellemzi Jézust: „A férfiú, aki nekem társam” (13,7). Ettől fogva a korábbi áldozati rendszer szükségtelenné válik.

Ugyanaz az akarat, melyet Jézus teljesített, magában foglalja az ember megszentelését is. Noha a megszentelődés a közbenjárás eredménye, az apostol múlt időben használja a „megszentel” szót (szenvedő particípiumi szerkezet: *hégiaszmenoi eszmen*), kifejezve azt, hogy a megszentelődés alapja Jézus múltban hozott keresztség, amelyhez a közbenjáró szolgálat kapcsolódik, továbbá, hogy az ember megszentelése Isten megmásíthatatlan akaratát tükrözi. Ez a megszentelés ugyanakkor „egyszer és mindenkorra” (gör. *efapax*) történik, azaz végleges és tökéletes.

10,11-18

11. És minden pap naponkénti szolgálatban áll, és gyakorta viszi ugyanazokat az áldozatokat, a melyek sohasem képesek eltávolítani a bűnöket.

12. Ő azonban, miután egyszeri áldozatot hozott a bűnökért, mindörökre Istennek jobbjára ült,

13. Várva immár, míg lábainak zsámolyául vettetnek az ő ellenségei.

14. Mert egyetlenegy áldozatával örökre tökéletesekké tette azokat, akiket megszentel.

15. Bizonytságot tesz pedig erről nekünk a Szent Lélek is, mert miután ezt mondta:

16. „Ez az a szövetség, melyet kötök velük ama napok után, mondja az Úr: Adom az én törvényemet az ő szíveikbe, és az ő elméjükbe írom be őket”,

17. Azután így szól: „És az ő bűneikről és álnokságaikról többé meg nem emlékezem.”

18. Ahol pedig bűnbocsánat van, ott nincs többé bűnért való áldozat.

Ez az igeszakasz lezárja a 7. fejezettől kezdődő gondolatmenetet, megismételve Krisztus közbenjárói szolgálatának legfőbb jellegzetességeit, melyek a hallgatók számára is bátorítást jelenthetnek. Először is, újra hangsúlyozza, hogy a lévítai papok által bemutatott áldozat sosem volt

képes eltörölni a bűnt, noha „naponként” vitték azokat Isten elé. Ez egyértelművé teszi, hogy Krisztusban teljesedett be az, amit e szolgálatok jelképeztek. Krisztus áldozata ezzel szöges ellentétben egyszeri volt, mégis elégséges a bűnöktől való megtisztításhoz, ami abból következik, hogy „mindörökre” (gör. *eisz to diénekesz*, vagyis „soha véget nem érően”) Isten jobbjára ült, jogos uralkodóként végzi közbenjáró szolgálatát. Emellett azonban „vár” is arra, hogy átvegye a hatalmat a világ fölött, amikor találkozhat a megváltottakkal. Nem csupán a hívő egyház várja Krisztus visszajövetelét, hanem ez fordítva is igaz: Krisztus is várja az egyházzal való egyesülést – ennek említése még közelebb hozza személyét a hallgatókhoz. Várakozásának az ad jogalapot, hogy „örökre”, vagyis „végérvényesen” tökéletessé tette a megváltottakat, nincs szükség további áldozatokra, hiszen ő maga is tökéletes volt, isten akaratával teljes összhangban cselekedett. Itt a múlt idő használata szintén Isten határozott végzésére utal.

Végezetül az apostol ismét felidézi Jer. 31:31-34 ígését, mely szerint Isten a Krisztusban hívők szívébe írja törvényét, ha a Szentlélek hatalmára hagyatkozva követik az ő engedelmisségét, mely állandó mintaként áll előttük. Ennek következménye pedig az, hogy „bűneikről és álnokságaikról meg nem emlékeznek”, vagyis az engedelmisség gyakorlása által átformálódik a jellem, és Krisztus közbenjárása nyomán eltöröltetnek a korábban elkövetett bűnök. Ez teszi a legnyilvánvalóbbá Krisztus áldozatának hatását az emberre nézve: a helyettes áldozat szembefordítja az embert a bűnnel, arra készíti, hogy igényelje a bűnbocsánatot, Krisztus közbenjárása nyomán pedig valóságosan megvalósul a lelkiismeret megtisztítása a bűntől, hiszen Isten ugyanazt a Szentlelket adja az embernek, mely által Jézus is győzött (vö. Róm. 8:9-11). Ez teljesen fölöslegessé teszi a korábbi áldozati rendszert, hiszen egyszerűen megszűnik a bűn, amire az áldozatoknak emlékeztetniük kellene az embert, és beáll a „jobb reménység”, azaz megteremtődik a Krisztus közbenjárása nyomán történő megszentelődés lehetősége.

Intelmek a hívőknek, határozott óvás a Krisztustól való elpártolástól

10,19-25

- 19. Mivel azért, testvéreim, bátorsággal járulhatunk a szentélybe Jézus vére által,**
- 20. Azon az úton, amelyet ő nyitott nekünk új és élő út gyanánt, a kárpit, azaz az ő teste révén,**
- 21. És mivel nagy papunk van Isten háza felett:**
- 22. Járuljunk hozzá igaz szívvel, hitnek teljességével, mint akiknek szíve meghintés által megtisztult a gonosz lelkiismerettől,**
- 23. És testük meg van mosva tiszta vízzel; tartsuk meg a reménység hitvallását tántoríthatatlanul, mert hű az, aki ígéretet tett,**
- 24. És ügyeljünk egymásra, felbuzdulva a szeretetre és a jó cselekedetekre,**
- 25. El nem hagyva a magunk gyülekezéseit, amint az egyeseknek szokásuk, hanem egymást intve, annyival inkább, mivel látjátok, hogy közeledik az a nap.**

Az apostol a továbbiakban, hasonlóan 5,11-6,20-hoz, fontosnak tartja, hogy az elmondottak nyomán hangsúlyos figyelmeztetést intézzon a hallgatókhoz, kifejezendő, hogy szavainak fontos üzenete van számukra. Pál tudja, hogy a gyülekezetnek szüksége van az általa kifejtett reménységben való személyes megerősödéssre, hogy a várható üldözések során szilárdan meg tudjanak állni (5,11-14-ből tudjuk, hogy sokan „megrestültek” az igazság befogadásában, és féltő volt, hogy ez személyes meggyőződésüket is befolyásolni fogja). Ezért először kiemeli Jézus közbenjárásának jelentőségét az egyéni hitéletre nézve. Gondolatmenetéből az alábbi kijelentések emelkednek ki:

1/ „Bizodalunk van a szentélybe való bemenetelre a Jézus vére által” – mint korábban már elhangzott (6,19-20), Krisztus közbenjárása által az ember is mintegy Isten színe előtt áll, hiszen Jézus őt képviseli az Atya előtt, helyettes áldozatára hivatkozva. Ezt tudva az ember teljes bizalommal közeledhet Istenhez. A „bizodalomnak” fordított szó (gör. *parrészia*) további jelentései: „bátorság, nyíltság, örvendezés”, ezek tovább árnyalják azt a magatartást, amire az embernek Isten iránt oka van Jézus áldozata és közbenjárása nyomán, mivel ingyen részesül a bűnbocsánatban és a

fiúság ajándékában, aminek révén az Atya ugyanúgy kezeli, mint Krisztust.

2/ „Új és élő utat szentelt a kárpit, azaz az ő teste által” – a Jézus által megnyitott „út” az ószövetségi szentélyszolgálathoz viszonyítva „új” (gör. *proszfatosz*: „újszerű, teljesen új”), hiszen ott az ember kizárólag a papi és főpapi szolgálat révén „járulhatott” Isten elé bűnrendezés végett, vagyis csak nagyon közvetett módon. Itt azonban Jézus által bizonyos értelemben maga az ember áll Isten előtt, lévén, hogy Krisztus teljes egészében azonosítja magát a megváltottakkal, és „testvéreinek” tekinti őket (vö. Zsid. 2,11-13). Továbbá „élő” ez az út, mert Krisztus által közvetlenül az élő Isten színe elé járulhatunk, vele kerülhetünk személyes kapcsolatba, a „holt cselekedetek” (rituális cselekmények) elvégzése helyett, és mert követése „életre” vezet (vö. Jn. 14:,6). Jézus teste olyan értelemben azonosítható a kárpittal, hogy az ószövetségi sátorban, majd a szentélyben a kárpiton keresztül lehetett bejutni a szentek szentjébe. Hasonlóképpen Jézus áldozata, testének feláldozása révén lehet eljutni az Atyához, ennek nyomán nyílik meg a mennyei szentély. Ezt fejezte ki a Jézus halálakor a kárpit kettéhasadása is: nem csupán az ószövetségi áldozati rendszer érvényességének megszűnésére utalt, hanem arra is, hogy Jézus büntelen élete és ennek csúcspontjaként helyettes áldozati halála nyitotta meg az utat ahhoz, hogy az ember Krisztus közbenjárása által személyesen Isten előtt rendezze egyszer és mindenkorra a bűn kérdését, nem emberi közbenjárók által és jelképes áldozatok révén, mint az Ószövetségben.

3/ „Nagy papunk van az Isten háza felett” – visszaút 4,14-re, ahol az apostol „nagy főpapként” jellemezte Krisztust, kifejezve, hogy az ő főpapsága minőségében felülmúlja az ószövetségi főpapokét. Emellett ő hűséges gondviselője a rábízott „háznak”, vagyis a hívők közösségének, akikért az Atya előtt közbenjár.

A fenti igazságokból kiindulva az apostol intések formájában meghatározza azokat a gyakorlati feltételeket is, melyek szükségesek ahhoz, hogy a fenti igazságok „élő reménységként” legyenek jelen a hívők életében. E feltételek a következők:

1/ „Járuljunk hozzá igaz szívvel, hitnek teljességével” – A Krisztus által készített út méltó arra, hogy az ember minden kételkedés, valamint rossz lelkiismeret nélkül járjon rajta. Krisztus közbenjárói szolgálata ezektől mind megszabadít. A Krisztus által készített úton való járás azt jelenti, hogy élünk mindazzal a lehetőséggel, mely ezen az úton elérhető, mégpedig teljes hittel, mindennemű kétely nélkül. A hívő ember két ismertetőjegye: Krisztus áldozata és közbenjárása által megszabadult a bűnök miatti rossz lelkiismerettől, és ezt „testileg”, azaz külsőleg a bemelegítéssel pecsételte meg. A „szívbeli tisztaságnak” ebben az állapotában fenntartás nélkül igényelheti azokat az áldásokat, melyeket Isten Krisztus által elkészített a számára.

2/ „Tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul” – A „vallásnak” fordított szó a „homologia”, azaz „hitvallás”, mely az ember személyes hitbeli meggyőződésére utal. A hívő személyes reménységet meríthet a Krisztusba vetett hitből, de ehhez tántoríthatatlanul kell ragaszkodnia hozzá, hogy megőrizhesse. Ez azt jelenti, hogy ne engedjen semmilyen külső befolyásnak, beleértve az üldözéssel együtt járó megpróbáltatásokat is, melyek megingathatnák ebben a reménységben. Ez a feltétel szorosan összefügg az előzővel: a „reménység hitvallásának” gyakorlása szorosan összefügg az Istenbe vetett bizalom megőrzésével.

3/ Ügyeljünk egymásra ... el nem hagyván a magunk gyülekezetét” – Az apostol itt azt a fontos kijelentést teszi, hogy a hívő ember lelki növekedése csakis közösségben valósulhat meg maradéktalanul. Ez feltételezi azt, hogy a tagok egymásért élnek – ha ez elmarad, ha csupán egymás mellett léteznek, az egymásra való odafigyelés nélkül, akkor az a gyülekezet nem tekinthető egészségesnek. A hívő embernek mindenkor kötelessége, hogy „ügyeljen” (gör. *katanoeó* „figyelmét odafordítja vkire/vmire”) hittestvéreire, és buzgón gyakorolja irányukban a szeretet szolgálatát (a „felbuzdulásnak” fordított szó a *paroxüszmosz*, jelentése: „felindulás, felbátorodás”, hangsúlyozza a látható érzelmi megnyilvánulást). Nem szabad továbbá, hogy – akár a gyülekezetben tapasztalható problémák, emberi gyengeségek, hiányosságok hatására – visszavonuljon a közös együttlétektől (*episzünagógé*), illetve kivonja magát a gyülekezeti szolgálatból, mert ezzel a saját lelki növekedését is komolyan hátráltatja. Éppen ellenkezőleg, a felmerülő problémák hátterén a helyes magatartás egymás szeretetteljes intése, kérlelése (gör. *parakaló*) annak tudatában, hogy Krisztus visszajövele egyre közelebb van, tehát egyre fontosabbá válik a lelki éberség. Minél inkább közeledik ez az idő, annál szorosabbá kell válnia a

gyülekezet tagjai közötti lelki kapcsolatnak is.

10,26-31

26. Mert ha szándékosan vétkezünk, miután eljutottunk az igazság megismerésére, akkor többé nincs bűnökért való áldozat,

26. Hanem az ítéletnek valami rettenetes várása és a tűznek lángja, amely megemészti az ellenszegülőket.

27. Aki Mózes törvényét áthágja, két vagy három tanúbizonyságra irgalom nélkül meghal;

28. Gondoljátok meg, mennyivel súlyosabb büntetésre méltónak ítélik azt, aki Isten Fiát megtapodja, és a szövetségnek vérét, melylyel megszenteltetett, tisztátalannak tartja, és a kegyelem Lelkét bántalmazza?

29. Mert ismerjük azt, aki így szólt: „Enyém az igazságszolgáltatás, én megfizetek, ezt mondja az Úr.” És ismét: „Az Úr megítéli az ő népét.”

30. Rettenetes dolog az élő Isten kezébe esni.

Az apostol ezt követően rendkívül komoly, hangsúlyos intést fogalmaz meg egy másik nagy veszéllyel kapcsolatban, ez pedig a tudatos vétkezés, a bűnnel való tudatos kiegyezés, miután az ember egyszer már megismerte és követte az igazságot. Ezzel összefüggésben utal arra, hogy az ószövetségi áldozati rendszerben sem volt áldozat a tudatos vétkezés esetére – az ilyen ember kiszolgáltatta magát Isten ítéletének, és egyedül Isten különleges kegyelmére hivatkozva rendezhette bűnét (jó példa erre Dávid kettős bűne, melyet külön intésre kellett megvallania, és nem maradt következmény nélkül). Aki tudatosan szembefordul az egyszer megismert kegyelemmel, az az Istentől való teljes elszakadást kockáztatja, ezzel pedig Isten büntető ítéletének hatókörébe kerül. Már a mózesi törvény is halállal büntette azt, aki az egyértelmű bizonyág ellenére tudatosan, „felemelt kézzel” (4Móz 15,30-31) áthágta rendelkezéseit, ha bűnét két vagy három tanú igazolta. Krisztus személyében viszont sokkal nagyobb világosság jelent meg, és az ember sokkal nagyobb veszélynek teszi ki magát, ha ezzel szembefordul, elsősorban azért, mert egyre érzékletlenebbé válik Isten kegyelmi hívására, sőt egyre jobban elutasítja azt. Erkölcsi értelemben ez Jézus „megtaposásának” minősül (amelyre még őt halálra adó ellenségei sem vetemedtek), az ilyen ember „tisztátalannak tartja”, azaz elveti magától Jézus áldozatát, elzárkózik attól, és „bántalmazza” (Ef , szerint „megszomorítja”) a Szentlelket (Jézus megfogalmazása szerint „káromolja”, ld. Mt 12,31-32; Mk 3,28-30, Luk 12,10). Ha valaki elhagyja Krisztust, miután őt megismerte, Istennel kerül szembe, akivel nem lehet büntetlenül szembefordulni. Ezt támasztja alá az ószövetségi hivatkozás is: „Enyém a bosszúállás és megfizetés, amikor lábuk megtántorodik; mert közel van az ő veszedelmük, és siet, ami rájuk vár! Mert megítéli az Úr az ő népét...” (5Móz. 32,35-36/a). Aki elfordul a kegyelemtől, az Istennel mint bíróval kerül szembe, aki irgalom nélkül meg fogja ítélni a bűnt (erre utal a „tűznek lángja”, vö. Jel 20,11-15), ezért mondja az apostol, hogy „rettenetes dolog az élő Isten kezébe esni” akkor, amikor az ember elutasította a kegyelem utolsó lehetőségét is, azonosulva bűneivel.

10,32-39

31. Emlékezzetek pedig vissza a régebbi napokra, amelyekben, miután megvilágosodtatok, sok szenvedésteljes küzdelmet állottatok ki,

32. Midőn egyfelől gyalázásokkal és nyomorgatásokkal nyilvánosság elé hurcoltak titeket, másfelől közösséget vállaltatok azokkal, akik így jártak.

33. Mert a foglyokkal is együtt szenvedtetek, és vagyontok elrablását örömmel fogadtátok, tudva, hogy néktek jobb és maradandó vagyontok van a mennyekben.

34. Ne dobjátok el hát bizodalmatokat, melynek nagy jutalma van.

35. Mert állhatatosságra van szükségetek, hogy Isten akaratát cselekedve elnyerjétek az ígéretet.

36. Mert „még vajmi kevés idő, és aki eljövendő, eljön és nem késik.”

37. „Az én igaz emberem pedig hitből él”. És „aki meghátrál, abban nem gyönyörködik a lelkem.”

38. De mi nem vagyunk meghátrálás emberei, hogy elvesszünk, hanem hitéi, hogy a lelkünket megtartsuk.

A komoly intést követően az apostol hangnemet vált, és most emlékeztetni kezdi hallgatóit Istennel szerzett korábbi tapasztalataikra. Ezeknek a gyülekezet tagjai nincsenek híján, hiszen korábban már szenvedéseket és küzdelmeket állottak ki Istenért. Egyeseket nyilvánosan meggyaláztak (valószínűleg megkorbácsolták őket hitükért), másokat börtönbe vetettek, vagy elkobozták a vagyonukat, ismét mások pedig azzal mutatták ki Istenhez való hűségüket, hogy az ily módon szenvedők mellé álltak, közösséget vállalva velük és segítve őket, noha közvetlenül nem érték őket károk. Mindezt azért tették, mert a mennyei jutalomra tekintettek, nem a földi nyomorúságra, és Istenre bízta sorsukat. Isten azért enged meg szenvedéseket, hogy az ember hitét és állhatatosságát erősítse, de az ember a szenvedések közepette hajlamos abba a kísértésbe esni, hogy Istent okolja életének alakulásáért, ez pedig akkor következik be, ha „eldobja bizodalját”, és nem képes teljesen Istenre bízni életének alakulását.

Éppen ezért az apostol a „békességes tűrés” (gör. *hüpomoné*, azaz „állhatatosság”) fontosságát hangsúlyozza. Az ember ne a nehezedő körülményekre tekintsen, hanem arra törekedjék, hogy Isten akaratát állhatatosan cselekedje, ragaszkodjon hozzá minden körülmények között, és így elnyerheti az ígéreteket, megtapasztalhatja Isten sokféle segítségét minden élethelyzetben. Így biztosan nem fog elcsüggedni, sőt „élni fog”. Pál itt ugyanarra az ígére hivatkozik, mely a Római levélnek is sarokkövét képezi: „Az igaz pedig az ő hite által él” (Hab 2,4). A görög szöveg így adható vissza pontosan: „Az én igaz emberem hitből [hite által] élni fog”, vagyis az apostol mintegy Istent szólaltatja itt meg, az ő nevében beszél (az eredeti ígében valóban maga Isten mondja e szavakat a prófétának).

Ezt megelőzően halljuk a bátorítást is: „aki eljövendő, eljő, és nem késik”. A hitből élő ember számára valóban „kevés idő” van Isten eljöveteléig, hiszen aki nagyon vár valakit, annak számára sokkal rövidebbnek tűnik a várakozási idő, mert nem erre figyel, hanem arra, hogy hogyan fogadja vendégét. Cselekedeteit a hit és az ebből fakadó engedelmesség hatja át, mely által „élni fog”, azaz része lesz az örök életben, de már itt a földön is „hitből él”, ez cselekedeteinek egyetlen indítéka. A hit azt jelenti, hogy az ember valóságnak tekinti Isten ígéreteit, és ezekre alapozza életét. Elméletben elképzelhető ugyan, hogy valaki „meghátrál” (*hüposztelló*: „visszavonul, meghátrál vmitől, visszalép”), de ezzel Isten nemtetszését váltja ki, ami nem egyeztethető össze egy hívő ember gondolkodásával, aki mindennél fontosabbnak tartja Isten akaratának cselekvését (ezért áll itt a *hüposztelló* ige feltételes módban). Ezért az apostol a gondolatmenet lezárásaképpen többes szám első személyben fogalmazza meg buzdítását (mintegy magát is azonosítva a hallgatókkal), hogy a hívő ember számára az egyetlen helyes út a meghátrálás helyett a hitben történő előrehaladás az Isten által megígért bizonyos jövő, vagyis az üdvösség és az örök élet felé.

Sola Scriptura Teológiai Főiskola

Újszövetségi Tanszék

A Zsidókhöz írt levél írásmagyarázata

Főiskolai oktatási segédlet

IV. rész

Készítette: Takács Szabolcs főiskolai tanársegéd

Sola Scriptura Teológia Főiskola

2011

A LEVÉL TANÍTÁSÁNAK GYAKORLATI FOLYOMÁNYA: HIT, MEGSZENTELŐDÉS, GYAKORLATI KERESZTÉNYSÉG

A hit mibenlétének kifejtése, ószövetségi példák segítségével

11,1-2

1. **A hit pedig a remélt dolgok valósága, és meggyőződés azokról, amiket nem látunk.**
2. **Mert ezáltal nyertek igazolást a régebbiek.**

Az apostol a levél utolsó szakaszában a korábbi gondolatmenethez szorosan kapcsolódva, de immár szigorúan gyakorlati szempontból tárgyalja a hívő életnek azokat a vonatkozásait, melyek a megelőző kijelentésekből következnek. A 10. fejezet végén a hitet említette a Krisztus-követő ember megkülönböztető ismérveként, s most először ezt helyezi mondanivalója homlokterébe.

A hitről szólva Pál először egy fogalmi meghatározást ad arról, nem mintha egy pusztán intellektuális definíciót szeretne nyújtani (mint a későbbiekből kiderül, ez valójában nem is lehetséges), hanem azért, hogy a hit lényegi összetevőire irányítsa a figyelmet, hogy azután ezeket gyakorlati példákkal támassza alá, illetve szemléltesse. Meghatározása szerint „a hit a remélt dolgok valósága, és meggyőződés azokról, amiket nem látunk”. A meghatározásban hangsúlyos szerepet kap a „valóságnak” fordított *hüiposztaszisz* szó (a filozófiában is alkalmazott kifejezés, jelentése sokrétű: alapjelentésben a latin *substantia* szónak felel meg – „állag, anyag, természete vminek” – továbbá „valóság, lét”). A hit természete szerint tehát olyan magatartás, mely valóságként kezeli azt, amiben reménykedik, és képes ennek alapján, erre építve cselekedni is. A hit cselekedeteit az a meggyőződés vezérli, hogy „hű az, aki ígéretet tett” (Zsid 11,11), vagyis az Isten jellemének változhatatlanságában való szilárd bizalom jele.

A másik fontos jellemző, hogy a hit a „nem látott” dolgok felőli szilárd „meggyőződés” (*elenkhosz*: itt „meggyőzés, bizonyíték, rábizonyítás” értelemben szerepel). A hívő ember „látható valóságként” kezel olyan dolgokat, melyekről értelmileg meg van győződve, akkor is, ha nem is rendelkezik róluk közvetlen tapasztalattal, és ha ezek a nem hívők számára rejtve maradnak is. Isten képessé teszi az embert arra, hogy a „hit szemével” lásson. Az Ószövetségben két szemléletes példa található erre. Az egyiket 1Móz. 21,14-21-ben olvashatjuk: miután Ábrahám elbocsátja Hágárt és Ismáelt, Isten a látszólagos kilátástalanságtól kétségbeesett Hágárnak egy forrást mutat, „megnyitva szemeit”, tehát olyan megoldásra irányítja a figyelmét, melyet Isten segítségével nélkül nem tudott volna meglátni. A másik példa 2Kir 6,15-17-ben arról szól, hogy Elizeus szolgája kétségbeesését látva arra kéri Istent, nyissa meg szemeit, hogy meglássa az őket segítő mennyei seregeket, melyeket neki magának nem szükséges meglátnia, hiszen ő hite által már korábban is „látta” őket. A hit tehát különleges „érezkszervként” nyilvánul meg az ember életében, mellyel képes érzékelni a rejtett, mennyei valóságot is, és erre alapozni cselekedeteit.

11,3-7

3. **Hit által értjük meg, hogy a világ Isten beszéde által teremtett, hogy a látható dolgok abból lettek, ami nincs.**

4. **Hít által mutatott be Ábel különb áldozatot Istennek, mint Kain, ami által bizonyosságot nyert afelől, hogy igaz, mert Isten jóváhagyta ajándékát, és azáltal még holta után is beszél.**
5. **Hít által változott el Énokh, hogy ne lásson halált, és nem találták meg, mert Isten magához vette őt. Mert elváltozása előtt bizonyosságot nyert afelől, hogy Isten kedveltje volt.**
6. **Hít nélkül pedig lehetetlen [Isten előtt] kedvessé válni, mert aki Isten elé járul, el kell hinnie, hogy ő létezik, és megjutalmazza azokat, akik őt buzgón keresik.**
7. **Hít által félte Istent Noé, amikor a még nem látott dolgok felől értesülve házanépe megtartására bárkát készített, ami által ítéletet hirdetett e világ ellen, és a hit általi igazság örökösévé lett.**

A továbbiakban konkrét példák alapján kapunk szemléletes képet arról, hogy mi mindent foglal magában a bibliai értelemben vett hit (amit már csak ezért sem lehet egyetlen definícióba becsúszkítani). Az első tény, melyet hittel foghatunk csak fel, hogy a világot Isten szava teremtette, hogy a „látható” a „nem jelenvalóból” (*mé ek fainomenon*, Luther fordítása szerint a „semiből”) keletkezett. Itt nem másról van szó, mint annak elismeréséről, hogy Isten valóban képes a „semiből” akarata szerint létrehozni a dolgokat – ebben végére mehetetlen hatalmát ismerjük fel, ami a belé vetett bizalom egyik alapvető indítéka. Ezért hivatkozik János apostol is evangéliuma prologusában éppen erre a tényre – a teremtő Ige, mely által Isten a világot (görögben többes szám: *aiónasz*, „világkorszakokat”, átvitt értelemben: „a látható világot”) teremtette, hatalmának legfontosabb jellemzője, és a megváltás munkájában is döntő szerepet játszik (ezzel kapcsolatban lásd még 2Kor 4,6).

A soron következő áttekintésben egyrészt történeti szempontú, másrészt pedig tematikus csoportosítást követő áttekintést kapunk arról, hogy az Ószövetség egyes hithőseinek élete hogyan szemlélteti a valódi hit mibenlétét. Az első csoportba a vízözön előtti kor legkiemelkedőbb szereplői tartoznak: Ábel, Énokh és Noé. Mindhármuk esetében konkrét, kézzelfogható áldása, eredménye volt a hitben járásnak. Ábel hit által „kedves” áldozatot vitt Istennek, mivel indítéka az Isten előtti megalázkodás volt, mely Kain áldozatából hiányzott, ő emberi erőfeszítései elismerését várta Istentől. Ábel ellenben az ősevangélium alapján elrendelt áldozatot mutatta be (melyre Isten maga tanította Ádámot és Évát, akiket az első áldozati állat bőréből készült ruhákkal öltöztetett fel, ld. 1Móz 3,21), kifejezve ezzel, hogy megváltásra szorul. Ezt ismerte el Isten azzal, hogy „rátekintett” áldozatára (bármilyen formában vált is ez nyilvánvalóvá). Ez volt az a magatartás, mely által „holta után is beszél”, példát mutatva arra, hogy Isten azt a lelkületet tudja csak elfogadni, mely teljes mértékben tőle várja a szabadítást, és lemond a maga érdemszerző cselekedeteiről – ezért jellemzi maga Jézus is „igaz”-ként (23,35).

Énokhot az ószövetségi beszámoló röviden és tömören úgy jellemzi, hogy „Istennel járt”, vagyis életét teljes mértékben Isten akaratának rendelte alá. Ezt az apostol azzal egészíti ki, hogy Énokh már elragadtatása előtt bizonyosságot kapott arról, hogy élete elnyerte Isten jóváhagyását, ez minden bizonnyal abban nyilvánult meg, amit Júdás levele jelent ki róla: az egyre inkább elhatalmasodó gonoszság közepette kinyilatkoztatást kapott arról, hogy Isten meg fogja ítélni a bűnt a történelem végén (ez lehetett az első erre vonatkozó kinyilatkoztatás a bűneset után). Az apostol rövid megjegyzést is fűz jellemzéséhez: a hívő ember istenkeresésének hátterében az a meggyőződés áll, hogy Isten válaszolni fog hitére, hogy megáldja őt – természetesen nem az érdemszerző cselekedetéről van itt szó, hanem arról a meggyőződésről, hogy minden jó Istentől származik.

A három ősatya közül az apostol Noét említi utoljára. Az ő kiemelkedő hite és ebből fakadó igaz élete – melyet maga Isten is elismert, ld. 1Móz. 7,1 - abban állt, hogy olyan isteni utasításnak engedelmeskedett, sőt ennek rendelte alá az életét, melynek korábban nem volt tapasztalati alapja. Ennek látható megnyilvánulása a bárka megépítése, mely kifejezte, hogy Noé maradéktalanul hisz a bekövetkező isteni ítéletben, és kész annak tudatában cselekedni, Isten utasítása szerint. Ennek eredménye volt az, hogy a „hitből való igazság” örököse lett, hogy engedelmissége által igaznak hirdette Istent, és cselekedetei is erről tettek bizonyosságot. Noé engedelmissége önmagában is „ítélet” volt a környező világ számára, ők ugyanis nem voltak hajlandók szóba állni ezzel az üzenettel, holott Noé nem csupán engedelmeskedett Istennek, hanem szóban is képviselte Isten kijelentését, az „igazság hirdetőjeként” (2Pét. 2,5), 120 éven keresztül.

11,8-12

- 8. Hit által engedelmeskedett Ábrahám, mikor elhívást kapott, hogy menjen ki arra a helyre, amelyet később örökségül kapott, és kiment, nem tudva, hová megy.**
- 9. Hit által lakott az ígéret földjén, mint idegenben, sátorlakóként élve Izsákkal és Jákóbbal, akik ugyanazon ígéretet örökölték.**
- 10. Mert várta az alapokkal bíró várost, melyet Isten hoz létre és épít fel.**
- 11. Hit által nyert erőt a magtalan Sára is, hogy megfogadjon, és idős kora ellenére szült, mivel hűnek tartotta azt, aki az ígéretet tette.**
- 12. Azért is egytől – aki szinte már elhalt - oly sokan származtak, mint az égnek csillagai, és mint a tenger partja mellett a homok, mely megszámlálhatatlan.**

A következő ószövetségi hithős Ábrahám, a „hívók atyja”. Róla először is azt emeli ki az apostol, hogy egy jólétben élő ókori város lakójaként kész volt engedelmeskedni Isten hívásának, és elindulni egy emberileg sokkal bizonytalanabbnak tűnő életformába. Ábrahám esetében a hit fő mozzanata az volt, hogy szakított egész korábbi életével, és e helyett készségesen elfogadta azt az életet, melyet Isten készített számára, anélkül, hogy bármit is megtapasztalt volna belőle – még azt sem tudta, hogy Isten hova hívja. Éppen ezzel alapozta meg Isten megváltó munkájának kibontakozását, hiszen éppen arra a földre kellett mennie, mely távolabbi leszármazottainak öröksége lesz.

Ábrahám az Istenre való teljes ráhagyatkozás példáját ismerhetjük meg, és ez ismertette meg Isten jellemét pogány környezetével is, akik „Istentől való fejedelemnek” (1Móz 23,6) tekintették őt. Éppen idegenként, sátorokban lakozva és vándorolva kerülhetett olyan helyzetbe, hogy mindent Istenre tudjon bízni, és így az ígéretek megvalósultak életében, sőt még közvetlen utódaira is kihatottak, akik Ábrahám hitéből és a neki adott ígéretekből meríthettek erőt saját életükre nézve. Hitének titka is kiderül: nem földi jólétbe és boldogulásba vetette reménységét, felismerve azok változékonyságát, hanem az „alapokkal bíró várost” várta, vagyis az Isten által készített biztos, végső üdvösséget, mely felé a hívó ember „vándorként” halad, és ez adott erőt neki a nehézségek elviseléséhez. Nem vár semmi olyasmit a földi élettől, amit ne Isten biztosított volna a számára.

Ez érvényes a megígért gyermek, Izsák születésére is, melyre emberileg már reménytelen állapotban került sor. Sára említése ezzel összefüggésben szintén alátámasztja ezt, hiszen neki is hitre volt szüksége ahhoz, hogy elfogadja: még idős korában is képes gyermeket szülni. Bár Sára az ószövetségi beszámoló szerint nem hitt azonnal és maradéktalanul, hiszen először „nevetett” az ígéreten, megtapasztalhatta az ígéret beteljesedését, és Izsák születése utáni „nevetése” már örömet és háláját fejezte ki. Maga Ábrahám is megingott egy időre hitében, de az apostol mindkettőjük esetében a hit tárgyának örömteljes beteljesedését emeli ki, ami

megvetette Izrael népe kialakulásának alapját. Ez az esemény megerősítette Ábrahám és családja hitét a bekövetkezendőkre vonatkozóan is, ez a hit életüket és meggyőződésüket a továbbiakban teljesen áthatotta (lásd a későbbi példákat is!).

11,13-16

- 13. Hitben haltak meg mindezek, nem nyerve meg az ígéreteket, hanem csak távolról látva és üdvözölve őket, és hitvallást tettek arról, hogy idegenek és vándorok a földön.**
- 14. Mert akik ezt mondják, világosan kijelentik, hogy hazát keresnek.**
- 15. És hogyha visszaemlékeztek volna arra a helyre, ahonnan kijöttek, lett volna idejük a visszatérésre.**
- 16. Így azonban valami jobbra, mennyből valóra törekednek; azért nem szégyelli Isten, hogy az ő Istenüknek hívják őt, mert várost készített nekik.**

Az apostol szinte himnikus hangvételű megjegyzést fűz az elmondottakhoz, minden bizonnyal a 10. fejezet végén említett „meghátválás” lehetőségét felvillantva, mellyel azonban a pátriárkák egyike sem élt. Noha nem tapasztalták meg a távolabbi időkre szóló ígérek beteljesedését, mindazonáltal „üdvözölték” azokat, más szóval: örömmel fogadták az ígéreteket, és éppen ezek tudatában nevelték utódaikat is az Istennek való engedelmségre egy teljesen eltérő értékrendet követő, pogány környezetben. Valódi „otthonuk” földi vándorlásuk során is a menny volt, életük uralkodójává Istent választották, ezért is nem tértek vissza a kényelmesebb életet biztosító régi hazába. Ehelyett vándorlásuk során következetesen képviselték azt a meggyőződésüket, hogy „idegenek” a földön, és a végleges megnyugvást nem ebben a világban várják, céljuk túlmutat a jelenvaló világon. Ez a pogányok figyelmét is felhívta Istenre, akinek hűsége volt a garancia arra, hogy az Ábrahámnak és családjának adott ígérek be fognak teljesedni.

11,17-22

- 17. Hit által mutatta be áldozatul Ábrahám Izsákot a hitpróba idején, és az egyszülöttet vitte áldozatul, ő, aki az ígéreteket nyerte,**
- 18. Akinek meg volt mondva: Izsák lesz a te magod névadója.**
- 19. Úgy gondolkodott, hogy Isten a halálból is képes őt feltámasztani, miért is őt előképként visszanyerte.**
- 20. Hit által áldotta meg Izsák az eljövendőkre nézve Jákóbot és Ézsaut.**
- 21. Hit által áldotta meg a haldokló Jákób József fiainak mindegyikét, és imádkozott a botja végére hajolva.**
- 22. Hit által emlékezett meg élete végén József Izrael fiainak kivonulásáról, és rendelkezett a maga csontjai felől.**

A következő szakasz ismét visszatér a pátriárkák hitének tárgyalásához, egy közös szempont alapján: ezúttal a halál közelségében megnyilvánuló hitet emeli ki az apostol. Ábrahám esetében ez különleges módon nyilvánult meg, hiszen az Istennek való engedelmség látszólag Izsák elvesztését eredményezte volna. Ábrahám azonban ekkor sem tiltakozott, hanem engedelmeskedett, noha nem értette teljesen, hogy Isten miért kívánja tőle fia feláldozását. Mégis bízott annyira Isten hűségében, hogy megértse: bizonyosan nem mond ellent önmagának, saját korábbi ígéreteinek. Ábrahám meg volt győződve Isten hatalmáról, arról, hogy ha el is venné Izsák életét, lenne hatalma őt feltámasztani, vagyis saját korlátozott felfogóképességével Isten hatalmát és bölcsességét állította szembe, ezért volt képes

engedelmeskedni. Ez a bizodalom és alázat tette lehetővé, hogy Isten szabadítással avatkozzék közbe, és emellett fontos igazságot jelentsen ki a majdani megváltás áráról is, melyhez Isten maga biztosít helyettes áldozatot.

A három további pátriárkát, Izsákot, Jákóbot és Józsefet az a közös vonás köti össze, hogy haláluk előtt mindhárman képesek voltak áldást mondani. Az ember halála előtt számot vet életével, és ha nem elégedett vele, akkor megkeseredetten halhat meg. A három pátriárkára ennek az ellenkezője volt jellemző: életükben felismerték Isten kegyelmes vezetését, ezért voltak képesek utódaiknak is „lelki útravalót” adni. Izsák Jákóbot és Ézsaut is megáldotta, közvetítve nekik Isten akaratát további életükre nézve. Jákób halála előtt (az I. Móz. 47:9-ben „bujdosásnak” nevezett) vándoréletét jelképező botra támaszkodva áldotta meg tizenkét fiát, kifejezve azt, hogy Isten kezét látta viszontagságos életének eseményeiben is. Végezetül József halála előtt szintén felhívta családjá figyelmét arra, hogy egyiptomi tartózkodásuk ideiglenes, Isten vissza akarja vezetni őket őseik földjére, ezért a saját földi maradványait tette meg ennek jeléül: ezért volt fontos számára, hogy egyiptomi szokás szerint balzsamozzák be, hiszen földi maradványai mindenkor Isten majdani szabadítására emlékeztették leszármazottait, és így tudták azokat magukkal vinni. A pátriárkák által mondott áldások továbbá azt is kifejezték, hogy valóságnak tekintik azokat az ígéreteket, melyeket utódaiknak közvetítettek, mintha már megtapasztalták volna azok teljesedését – ez voltaképpen igaz is volt, hiszen Isten kijelentései hívő szemmel nézve már tényeknek tekinthetők, amennyiben teljesülésük feltételei adóttak.

11,23-29

- 23. Hit által rejtegették születése után Mózeszt az ő szülei három hónapig, mivel látták, hogy szép arcú a gyermek, és nem félték a király rendeletétől.**
- 24. Hit által tagadta meg Mózes felnőtt korában, hogy a Fáraó lánya fiának mondják,**
- 25. Mert inkább az Isten népével való együttnyomorgást választotta ahelyett, hogy ideig-óráig élvezze a bűnt,**
- 26. És Egyiptom kincseinél nagyobb gazdagságnak tartotta Krisztus gyalázatát, mert a megjutalmazásra tekintett.**
- 27. Hit által hagyta ott Egyiptomot, és nem félt a király haragjától; mert erős szívé volt, mint aki látta a láthatatlant.**
- 28. Hit által végezte el a páskát és a vérrel való meghintést, hogy az öldöklő ne illesse az ő elsőszülötteiket.**
- 29. Hit által keltek át a vörös tengeren, mint valami szárazföldön, amit mikor az egyiptomiak megkíséreltek, elnyelte őket a tenger.**

Az utolsó hithős, akinek életét az apostol részletesen tárgyalja: Mózes, a kivonulás prófétája. Vele kapcsolatban a hit olyan megnyilvánulásaival találkozhatunk, melyek képpé teszik az embert arra, hogy emberi szempontoktól függetlenül, sőt olykor, szükség esetén, a földi hatalommal szembeszállva tudjon dönteni, élve Istentől kapott szabadságával. Ez utóbbi látható Mózes szüleinél is: a megszületett gyermekben Isten ajándékát ismerték fel, és ezért szálltak szembe a fáraó embertelen rendeletével, amikor pedig már többé nem tehatték, Istenre bízták sorsát, miközben gondoskodtak róla, hogy így is megfelelő kezekbe kerüljön. A példájukban megfogalmazódó alapelvet visszhangozza az apostolok kijelentése a főtanács előtt: „Istennek kell engedni inkább, hogynem embereknek” (Csel 5,29).

Mózes felnövekedve szintén szabadságával élt: nevelőanyja iránti tisztelete ellenére sem fogadta el, hogy a hatalom örököse legyen, és meggyőződését követve tudatosan választott egy olyan életformát, mely csak gyalázattal járt. Indítéka nyilvánvaló: Egyiptomban töltött

évei során felismerte, mennyire ideiglenes a földi hatalom, és az azzal szinte törvényszerűen együttjáró bűnök, vagy legalábbis kísértések és kívánságok. Ezért népével vállalt sorsközösséget, kiteve magát az ezzel járó „sanyargatásnak” (*szüinkakoukheimai*: „együtt nyomorog, együtt sanyargattatik”), mert Isten szemszögéből értékelte helyzetüket. Ismerte a rájuk vonatkozó jövendöléseket, és meggyőződött róla, hogy Isten általa szeretné megszabadítani a népet. Ezzel valójában Krisztus gyalázatában osztozott, hiszen ő is folyamatos támadásoknak volt kiteve, elsősorban saját népe részéről, akiknek éppen a szabadításán munkálkodott, amint ez Krisztus esetében is történt – ez sokkal súlyosabb próba volt, mint az egyiptomi fáraó ellenszegülése. Ily módon Mózes szolgálata előképévé vált Krisztusénak.

Előkép volt a páska is, melyet Mózes szintén hitből rendelt el, megértve, hogy az előremutat a majdani Megváltóra, egy olyan szabadításra, mely az egyiptomi kivonulástól eltérően végleges lesz. Mózes jellemzése sokatmondó: úgy cselekedett, mint aki „látta a láthatatlant”, a sokszor lehangoló földi valóságnál messzebbre nézett, és Isten ígéreteit szilárd valóságnak tekintette, ezért tudta vállalni az ezek beteljesítésével járó megpróbáltatásokat. Mózes és a nép hite a legékesebben a vörös-tengeri átkelésnél nyilatkozott meg, amikor Isten hatalma megnyilvánulásának feltétele Mózes és a nép engedelmessége volt egy emberileg már-már kilátástalannak tűnő helyzetben, Isten csak ezáltal tudta megszabadítani őket.

11,30-31

30. Hit által omlottak le Jerikó kőfalai, miután hét napig körbejárták őket.

31. Hit által nem vezett el Ráháb, a parázna nő az engedetlenekkel együtt, mert békeességgel fogadta a kémeket.

A honfoglalás eseményeit is a hit cselekvése tette lehetővé. Józsueának és a honfoglaló izraeliták seregének teljesíteni kellett Istennek Jerikó hétszeri megkerülésére vonatkozó parancsát, ez volt a feltétele annak, hogy a várost sikerrel foglalhassák el. Tettükkel az izraeliták azt fejezték ki, hogy teljesen Istennek adják a dicsőséget, nem a maguk erejére hagyatkoznak.

Éppen Jerikó elfoglalása kapcsán emelkedik ki Ráháb példája. A város lakói közül ugyanis ez az asszony volt az egyetlen, akit az események meggyőztek arról, hogy Isten cselekszik az izraeliták által, és nem zárkózott el előle, mint mindenki más. Ennek egyik jele volt, hogy szívesen fogadta a kémeket, a másik pedig a vörös fonal, melyet házának ablakára tett, kifejezve ezzel azt, hogy hisz Isten szabadításában. Ráháb szabadulása hitben hozott döntésén alapult, melynek révén a város lakóitól való félelmét is legyőzte, és ő is „inkább Istennek engedelmeskedett, mint embereknek”. E cselekedete azért is előremutató és példaértékű, mert ennek nyomán hét napig úgy élt a városban, hogy lelkileg már nem tartozott oda, és számára a város pusztulását jelentő bevétel egyben a szabadulás jele volt – hasonlóan azokhoz a hívőkhöz, akik élve érik meg Jézus második eljövételét, és Isten pecsétjét viselik magukon: a világ pusztulása számukra az üdvösség eljövételét fogja jelenteni.

11,32-40

32. És mit mondjak még? Hiszen kifognék az időből, ha szólnék Gedeonról, Bárákról, Sámsonról, Jeftéről, Dávidról, Sámuelről és a prófétákról,

33. Akik hit által országokat győztek le, igazságot cselekedtek, az ígéreteket elnyerték, az oroslánok száját betömték.

- 34. Kioltották a tűz erejét, megmenekültek a kard élétől, felgyógyultak a betegségből, erőt nyertek a háborúban, megfutamították az idegenek táborait.**
- 35. Asszonyok feltámadás útján visszanyerték halottaikat; mások kínzásokat álltak ki, és visszautasították a szabadulást, hogy különb feltámadásban részesüljenek.**
- 36. Mások pedig gyalázatot és megostorozást szenvedtek el, sőt még bilincseket és börtönt is;**
- 37. Megkövezték és szétfűrészelték őket, fegyver által haltak meg, juhok és kecskék bőrében bujdokoltak, nélkülözések, szorongatások és nyomorúság közepette,**
- 38. Akikre nem volt méltó e világ, akik pusztákon és hegyeken, meg barlangokban és a földnek hasadékaiban bujdostak.**
- 39. És mindezek, noha hit által igazolást nyertek, nem kapták meg az ígéretet.**
- 40. Mivel Isten felőlünk valami jobbról gondoskodott, hogy nélkülünk ne jussanak teljességre.**

Az apostol a továbbiakban nem folytatja a hithősök életének tárgyalását, csak összefoglalóan emlékezik meg azokról az ószövetségi személyekről, akik hitük folytán eltérő módon ugyan, de ugyanannak az Istennek a segítségét tapasztalták meg életükben. Egyesek közülük látványos győzelmeket arattak, vagy jelentős szabaduláson estek át: ilyen volt például Gedeon, aki maroknyi csapatával, Isten erejével legyőzte a túlerőben levő midiánitákat; Dávid, akit Isten sokszor csodálatos módon védett meg Saul haragjától, királyként pedig döntő győzelmeket aratott a környező, ellenséges népek fölött; Dániel, akinek hitbéli helytállása nyomán Isten „bezárta az oroszlánok száját”, társai pedig egy hasonló helyzetben, Isten közbeavatkozása folytán „megoltották a tűznek erejét”, stb. Ezek a példák azt is egyértelművé teszik, hogy a hit cselekedeteinek számtalan megnyilvánulása létezik, számtalan módon meg lehet tapasztalni az élő Isten segítségét, a konkrét helyzettől és attól függően, hogy a hívő embernek milyen tapasztalatra van szüksége. A sokféle szabadulásban az a közös, hogy mindegyik mögött ugyanaz az Isten áll.

Az apostol azonban tovább folytatja a példák felsorolását. Nem mindenki aratott ugyanis emberi szempontból is látványos győzelmeket, sőt sorsuk inkább vereségnek tűnhet. Már az Ószövetségben is sokan szenvedtek hitükért vértanúságot vagy üldöztetést, vállalva az Istenért való szenvedést, vagy azt, hogy bujdosnia kelljen, mert ők is a „becesebb feltámadásra”, az örök élet Istentől kapott ígéretére tekintettek. Sok ószövetségi próféta állott ki ilyen megpróbáltatást, többen vértanúságot is szenvedtek, de eközben ők is megtapasztalták Isten jelenlétét, aki vigasztalásával mellettük állott. Isten mindenkit adott úton vezet, de e tapasztalatokban közös az, hogy a cselekedetek mozgatórugója minden esetben a hit, egy magasabb célra való föltekintés, melynek eléréséhez szükség van a hitből fakadó döntésekre, melyeket azután Isten a legmesszemenőbben támogat. Annak ellenére azonban, hogy Isten minden esetben elismerte e hithősök hitét, ők mégis csak szemlélői voltak a majdan megvalósuló ígéreteknek, nem tapasztalták meg azok beteljesedését.

A levél hallgatóinak azonban már más a helyzetük: ők az ígéretek beteljesedésének korában élnek, és tapasztalatuk elődeikének nem csupán a folytatása, hanem a kiteljesedése is. Velük együtt válik teljessé a hívők létszáma, és maga a megváltás műve is, ők is ugyanúgy Isten egyházához tartoznak, mint az ószövetségi egyház fentebb említett hithősei. Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy vajon képesek-e hitbéli elődeik nyomdokába lépni, akiknek ismerete sok szempontból töredékesebb volt, mégis többnyire teljes hitet tanúsítottak a hitpróbák során, míg a levél olvasói közül többen éppen a határán voltak annak, hogy feladják reménységüket. Az apostol a továbbiakban e kérdéssel foglalkozik.

A bűn elleni küzdelem fontossága az egyéni hívő életben és a közösségben

12,1-4

1. **Azért mi is, kiket a bizonyágtevők ily nagy fellege vesz körül, letéve minden terhet és a megkönyékező bűnt, kitartással fussuk meg az előttünk levő küzdőteret.**
2. **Tekintsünk fel a hit fejedelmére és beteljesítőjére, Jézusra, aki az előtte levő örömért, megvetve a gyalázatot, keresztet szenvedett, és Isten trónjának jobbára ült.**
3. **Fontoljátok meg azért, hogy ő ekkora támadást szenvedett el önmaga ellen a bűnösöktől, hogy meg ne lankadjatok lelketekben a csüggedés miatt.**
4. **Mert még nem állottatok ellent vérig a bűn ellen tusakodva.**

Az apostol a múltban élt hithősökről a jelenre, a hallgatóságra fordítja figyelmét, hiszen ők nemcsak az elődöknek adott ígérek örökösei, hanem ezen ígérek beteljesedését is szemlélhették Jézus Krisztus földi élete és különösen áldozati halála által. Körülveszi őket a „bizonyágok fellege” (*nefosz martürón*, a második szót helyesebb „bizonyágtevőnek” fordítani, hiszen emberekre vonatkozik). Nincsenek tehát egyedül, rengeteg példa veszi őket körül a múltból, melyek a cselekvő hit mibenlétét mutatják be. Éppen ezért azokat a „terheket” (az *onkosz* szó helyesebb fordítása az „akadály” helyett”) kell elhagyniuk, melyek hátráltatják a hitbeli fejlődést. Az apostol a keresztény életet 1Kor 9,24-27-hez hasonlóan „futás”-ként jellemzi, melyhez kiváló „erőnlétre” van szükség, ezért mindent el kell hagyni, ami fölösleges teherként nehezedik rájuk. Ezek közül a legfontosabbak a különböző bűnök, melyek „körülveszik” az embert (*perikeimai*: „körülvesz, körbefog”). A „bizonyágok fellege” megerősítés, míg a bűn akadály, ezért le kell tenni, annál is inkább, mert a bűn az ember meggyengült természetén keresztül még a legjobb szándék ellenére is „előfoghajta” (Gal 6,1) őt, mennyivel inkább akkor, ha megtűri magában.

A másik fontos tényező az állhatatosság (*hüpomoné*). A hit gyakorlása és a megszentelődés kitartást igényel, ezért fontos a folyamatos „edzés”. Ebben sincs egyedül a gyülekezet, hiszen az ószövetségi hívekkel szemben (akik győzelmeik mellett olykor meginogtak a hitben), nekik Jézus személyében tökéletes „vezérük” (*arkhégoosz*: „fejedelem, hadvezér, elől haladó fővezér”) van, aki a hit „úttörőjeként” halad előttük, és egyetlen feladatuk, hogy rá figyeljenek és őt kövessék. Jézus mindenben tökéletes példát mutatott a hitre és az istenfélelemre, ahogyan ő maga is kijelentette, több ízben is – az apostol azzal, hogy Jézusként, és nem messiási nevén, azaz Krisztusként emlegeti, emberként tanúsított hitbeli helytállására irányítja a figyelmet.

Jézus hite abban nyilvánult meg a legeggyértelműbben, hogy egy magasztos cél, az ember megváltása érdekében önként vállalta a keresztthalált. Az *anti téosz prokeimenész autó kharasz* kifejezés kétféleképpen fordítható: egyrészt úgy, hogy az „előtte levő öröm helyett”, ami összefüggésben áll azzal, hogy Jézus az ember megváltása érdekében önként mondott le a menny és az Atyával való közösség örömről (vö. Fil 2,5-8). A másik lehetőség így hangzik: „a kilátásba helyezett örömért (cserébe)”, vagyis azt hangsúlyozza, hogy Jézus szenvedései közepette is látta, milyen öröme lesz a megváltottakban. Ez utóbbi értelmezés azért tűnik helytállóbbnak, mert ezt támasztja alá a Jézus szenvedéseit megjövendölő, egyik legszemléletesebb ószövetségi prófécia, a 22. zsoltár is: miután leírta a kereszten függő Megváltó szenvedéseit, a 23-32. versekben áldozatának eredményéről, a megváltó és a megváltottak közös örömről is szól (nem véletlen tehát, hogy Jézus éppen e zsoltárt idézi a kereszten).

Jézus „semmibe vette” (*katafroneó*) a rá váró gyalázatot, a helyettes áldozati szenvedése nyomán fakadó, sokkal nagyobb öröme tekintve. Ez segített neki elhordozni a „bűnösök ellenszegülését” (*antilogia tón hamartólón*), mivel tudta, hogy ez is része az ember helyettesítésének: azok helyett is szenvedett, akik elítéltetése ellenszegültek vele, és azokért is, akik később elfogadták áldozatát, ezért nem védekezett az igazságtalan vádak ellen. Ennek nyomán vált méltóvá arra, hogy Isten jobbjára üljön, és hogy közbenjárjon a megváltottakért. Az apostol emlékezteti hallgatóit arra, hogy Jézus éppen az ő célba jutásukért vállalta a szenvedést, azért, hogy nekik biztos és mozdíthatatlan reménységük legyen, ezért ennek hátterén nincs létjogosultsága semmiféle elcsüggedésnek. A hívő embernek is reménysége van a Jézussal való végső találkozás örömeire, ezért nem nagy ár felvállalni a küzdelemmel járó szenvedést, ami csak a bűntől való megtisztulást, a mennyre való alkalmasság elérését szolgálja.

A hívő ember legfontosabb feladata, hogy Jézus példája nyomán szembeszálljon a benne levő bűnnel. Az apostol egyértelművé teszi, hogy levelének címzettjei még nem mentek el a végsőig a bűnnel való küzdelemben, nem jutottak el odáig, hogy „vérig” (*mekhrisz haimatosz*) küzdjenek vele, vagyis teljesen szembeszegüljenek bűneikkel, és a Szentlélek erejével leszámoljanak velük (vö. Róm. 8,13). Itt elsősorban az emberen belül levő, bűnös kívánságokban megnyilvánuló bűnről van szó, ez ellen kell olyan méretű „élethalálharcot” folytatni, amelyet Jézus is folytatott földi élete során, Zsid 5,7 szerint (ennek ószövetségi előképe Jákób küzdelme a Jabbók révénél, ld. 1Móz. 32,21-26). Kevésbé valószínű, hogy az apostol itt arra utalna, hogy a gyülekezet tagjai még nem jutottak el a vértanúság vállalásáig, hiszen az már nem a bűnnel való személyes küzdelem megnyilvánulása, hanem annak a jele, hogy az ember élete árán is ragaszkodik a megismert bizonyossághoz. Természetesen azok esetében engedi meg Isten a vértanúságot is, akik életükben teljes győzelemre jutottak a bűn fölött, ilyen szempontból összefügg egymással a kettő.

12,5-11

5. És elfeledkeztetek-é a vigasztalásról, amely néktek mint fiaknak szól: Fiam, ne vedd meg az Úr fenyítékét, se ne csüggedj, ha ő fedd téged;
6. Mert akit szeret az Úr, megdorgálja, megostoroz pedig mindenkit, akit fiává fogad.
7. Ha a fenyítést elszenveditek, akkor veletek úgy bánik az Isten, mint fiaival; mert melyik fiú az, akit nem fenyít meg az apa?
8. Ha pedig fenyítés nélkül valók vagytok, melyben mindenki részesült, korcsok vagytok és nem fiak.
9. Azután: a mi testi apáink fenyítették minket és becsültük őket; hát nem engedelmességek-e sokkal inkább a lelkek Atyjának, és élünk?
10. Mert azok ugyan kevés ideig, tetszésük szerint fenyítették; ő pedig javunkra, hogy szentségében részesüljünk.
11. Bármely fenyítés ugyan jelenleg nem látszik örvendetesnek, hanem gyötrelmesnek, de végül az igazság békességes gyümölcsével fizet azoknak, akik általa tanulnak fegyelmet.

A továbbiakban a szerző azzal foglalkozik, hogyan, milyen eszközökkel segíti Isten tevőlegesen a bűn elleni küzdelmet. A bűnnel való leszámolás legfőbb eszköze az a szenvedés, amit Isten enged meg a hívő ember életében, mintegy „nevelő eszközként”, hogy önmaga iránti engedelmisségre vezesse. Ezzel összefüggésben történik utalás Péld 3,11-12-re, mely nyilvánvalóvá teszi, hogy az Istentől jövő feddések és fenyítések éppen a fiúvá

fogadás bizonyítékai. Isten ugyanis azokra fordít figyelmet, akik fontosak a számára, akikben értéket lát. Aggodalomra az adhat okot, ha az ember nem kap Istentől jövő fenyítéket (általában külső megpróbáltatás, szenvedés formájában), vagy ha kap is, nem alázódik meg, hiszen ez annak a jele, hogy (Istennel való nyílt vagy rejtett szembeszegülése miatt) nem áll fiúsági kapcsolatban Istennel, nem „örökbefogadott”.

A földi apák fenyítéke is annak a jele, hogy az apa vissza akarja tartani gyermekét a rossz cselekvésétől. Isten fenyítékének ennél is nagyszerűbb célja van: hogy „szentségében részesüljünk”, hogy elforduljunk a bűn cselekvésétől, és Istenre hagyatkozzunk, ami átformálja gondolkodásunkat is. Az embert a szenvedés fordítja a legkönnyebben Istenhez, mert ilyenkor érzi kiszolgáltatottságát. Engedelmissége által válik szorosabbá a kapcsolat a „lelkek Atyjával” – ez utóbbi kifejezés arra utal, hogy Isten minden élőlényt gyermekének tekint, és az emberrel is ilyen kapcsolatba kíván kerülni. Ha a szenvedés jelenleg nehezen elviselhetőnek tűnik is, és sokszor nem értjük a célját, az apostol biztosít róla: előbb-utóbb megtapasztaljuk az „igazság békességes gyümölcsét”, a bűntől való elfordulásból és az Isten akaratával történő azonosulásból fakadó belső nyugalmat és békességet.

12,12-17

- 12. Azért tehát egyenesítetek föl a lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket,**
- 13. És lábaitokkal egyenesen járjatok, hogy a megsántult végtag ki ne ficamodjék, sőt inkább meggyógyuljon.**
- 14. Kövessétek mindenki irányában a békességet és a szentséget, amely nélkül senki sem látja meg az Urat:**
- 15. És vigyázzatok arra, hogy Isten kegyelmétől senki el ne szakadjon; nehogy valamely keserű gyökér felnövekedjék, zavart okozzon, és sokakat megfertőzzön.**
- 16. Ne legyen senki parázna vagy szentséggyalázó, mint Ézsau, aki egy ételért eladta elsőszülöttségi jogát.**
- 17. Mert tudjátok, hogy azután is, mikor örökölni akarta az áldást, elvettetett, mert nem találta meg a megbánás helyét, noha könnyhullatással kereste azt az áldást.**

A gondolatmenet e ponton gyakorlati intésekbe vált át. A korábbiakhoz hasonlóan Pál ismét a gyülekezet tagjainak egymás iránti felelősségére hívja fel a figyelmet. Korábban a szenvedés szükségszerű és egyben áldásos voltáról beszélt, most pedig arra szólítja fel a hívőket, hogy küzdelmeik és szenvedéseik közepette egymást támogassák, mert ezáltal győzhetik le a megpróbáltatások okozta csüggedést. Aki törődő figyelemmel fordul oda másokhoz, annak nincs ideje saját magával foglalkozni, és így felszabadul a szolgálatra. Aki „egyenesen jár”, a végcélra figyelve, és nem tér le a hit útjáról, az példaként szolgálhat azoknak is, akik esetleg kétségekkel küszködnek, vagy más okból lankadtak meg (őket nevezi „sántáknak”).

Az „egyenesen járás” Péld 4,26-ot idézi: *„Egyengess el lábaid ösvényeit, s minden te utaid állhatatosak legyenek. Ne térj se jobbra, se balra, fordítsd el a te lábadat a gonosztól.”* Nyilvánvalóan a korábban említett „élő útra” is utal ezzel az apostol, melyet Krisztus jelölt ki közbenjárásával, és amely az egyedüli lehetséges út a megszentelődéshez. Ezen az úton csak a bűntől való teljes elszakadás révén lehet megmaradni, amely más, ettől eltérő „utakra” csábít.

A gyakorlatban az „egyenes úton járás” a békességre és a szentségre való „törekvésben” (*diókó*: „hajszol, fut vmi után, üldöz, törekszik vmire”). Az első az emberek iránti kötelezettség, és azt jelenti, hogy emberi kapcsolataink mentesek a haragtól, nehezteléstől és a viszálytól. A másik elengedhetetlen cél a szentség, mely a békesség alapfeltétele is. A szentség Istenhez kapcsolja az embert, azt fejezi ki, hogy gondolkodását már nem emberi

természete uralja, hanem Isten jellemének hasonlatosságára alakult át, őt tükrözi cselekedeteiben – például úgy, hogy nem rója fel a gonoszt, nem törekszik mások bűneinek megtorlására, hanem mentő szeretettel bánik a vétkezőkkel is. A szentség „követése” azért is istenhez kapcsol, mert csak ő adhatja azt, ő tehet tökéletessé.

Ezen túlmenően a gyülekezet minden tagjának személyes felelőssége, hogy ne tűrjön meg semmiféle keserűséget a lelkében, akár Isten, akár embertársai iránt. A „keserűség gyökere” hasonlat szintén ószövetségi eredetű, Mózes 5Móz. 29,18-ban így szól Izrael népéhez: *„Vajha ne lenne köztetek ... akinek szíve elforduljon a mai napon az Úrtól, a mi Istenünktől... Vajha ne lenne köztetek méreg- és ürömtermő gyökér!”*. Ez az idézet is egyértelművé teszi, hogy a megkeseredés az Istentől való (legtöbbször szemmel nem látható) elfordulás, „megbotránkozás” következménye. Noha ez sokszor rejtetten történik, hatása nagyon is nyilvánvaló és romboló: a keserű, panaszkodó, zúgolódó lelkület a közösség egész légkörét képes megfertőzni, ezért mindenkinek ügyelnie kell arra, hogy ne adjon teret ennek a lelkületnek.

Végezetül az apostol egy újabb, veszélyes magatartástól óv: a „paráznaságtól” (*porneia*, itt az istentől való elszakadásra utal) és a „szentségtöréstől” (helyesbített fordítás, a görögben a *bebelosz* szó áll itt). Mindkettő rendkívül súlyos állapot, az Istennel való tudatos szembefordulásból fakad. Az ószövetségben ennek szomorú példája Ézsau, aki pillanatnyi kívánságának kedvéért eladta elsőszülöttségi jogát, amely Isten által rá ruházott feladatokat jelentett családján belül. Aki Ézsauhoz hasonlóan feladja elsőszülöttségét, vagyis a fiúságot, melyet Jézusban nyert el, hasonló útra lép, melyről aligha lehetséges visszafordulni, ezt fejezi ki Ézsau „megvettetése” (*apodokimadzó*: „elvet, használhatatlannak nyilvánít”): nem Isten fosztotta meg őt önkényesen az örökségtől, hanem ő zárta ki abból saját magát, hiszen igényt tartott ugyan az áldásokra, de már képtelen volt szembefordulni bűnével. Sírása csak a bűn következményei miatti kesergés volt, nem fejezett ki valódi bűnbánatot. Itt visszatér a 6. és 10. versben megfogalmazott komoly intés: aki tudatosan szembefordul Istennel, és kitarat ebben, az a Krisztusban való fiúságot tagadja meg, és egy idő után képtelenné válik arra, hogy bűnbánattal közeledjék Istenhez.

12,18-24

18. Mert nem járultatok megtapintható hegyhez, és lángoló tűzhöz, és sűrű homályhoz, és sötétséghez, és szélvészhez,
19. És harsogó trombitához, és a beszédek szavához, melyet akik hallottak, kérték, hogy ne szóljanak hozzájuk;
20. Mert nem tudták elviselni, a mi parancsolva volt: Még ha oktalan állat ér is a hegyhez, kövezzék meg, vagy nyilazzák le;
21. És oly rettenetes volt a látvány, hogy Mózes is így szólt: Megijedtem és remegek:
22. Hanem járultatok Sion hegyéhez, és az élő Isten városához, a mennyei Jeruzsálemhez, és az angyalok tízezreihez,
23. Az elsőszülöttek ünnepi sokadalmához és gyülekezetéhez, akik be vannak írva a mennyekben, és Istenhez, mindenki bírójához, és a tökéletes igazak lelkeihez.
24. És az újszövetség közbenjárójához, Jézushoz, és a meghintés véréhez, mely jobban beszél, mint az Ábel vére.

Az apostol ezt követően összehasonlítást tesz aközött, amelyen az ószövetségi hívő ember látta Istent, és aközött, ahogyan Jézus Krisztus áldozatát követően megmutatkozik. A cél az, hogy bemutassa, hogyan változott meg az ember Istenhez való viszonya Jézus helyettes áldozata nyomán. A különbséget két felsorolás érzékelteti. Az első Isten megjelenésének jeleit

idézi fel a Sinai-hegyen, a törvény kihirdetése előtt (2Móz. 19,16-24), amikor Isten látványosan, hatalmát kinyilvánítva jelent meg az ószövetségi nép előtt. Ekkor a nép a félelmetes, büngyülölő Istennel találkozott, akitől még Mózes is megijedt, és akivel halandó ember nem érintkezhet közvetlenül. Isten közvetlen jelenlétét a bűnös ember nem tudja elviselni, ezért ijedt meg a nép is, amikor megjelent a Sinai-hegyen.

A második felsorolás ettől merőben eltér: a helyszíne most már nem a föld, hanem az ember mintegy a mennyben találkozik Istennel Jézus Krisztus által (vö. 6,19-20). Az angyalok is az ember „társaiként” jelennek meg itt immár, mint a menny lakói, melynek a megváltott ember is várományosa. Az ember azonban nem csupán a mennyben, hanem a földön is társakra talál, az „elszülöttek serege” képében, ami a megváltottak közösségét, Jézus örökös társait jelképezi. A mennyei könyvekben már ők is a menny polgáraiként szerepelnek, jóllehet még a földön élnek, és várják a mennyei ország eljövételét. Isten igaz bíróként jelenik meg, aki kegyelemmel és igazsággal ítéli meg az embert, és csak a „tökéletes igazak” juthatnak el jelenlétebe, azok, akik teljes mértékben magukévá tették és cselekedték Isten erkölcsi kívánalmait. Éppen e tökéletessé tétel valósul meg Jézus közbenjárása által.

A legfőbb különbség azonban Jézus áldozata és közbenjárása, ami nélkül nem lenne élő kapcsolat a menny és a föld között. Az ő személyes közbenjárása teremti meg a lehetőséget az ember megszentelődéséhez, amint azt az apostol a korábbiakban részletesen kifejtette. A „meghintés vére” kifejezés szintén a korábbi gondolatmenethez kapcsolódik (9. fej.). A vérrel való meghintés már az Ószövetségben is a tisztátalanságtól való megszabadulást jelképezte, az újszövetségi ember számára pedig azt fejezi ki, hogy Jézus helyettes áldozata nyitotta meg az utat az ember számára a bűntől való teljes megtisztuláshoz, a bűnbocsánathoz és a bűnök eltörléséhez, melyet a helyettes áldozatba vetett hit alapján igényelhet az ember (vö. Jel. 1,5/b). Ez a vér, vagyis áldozat Ábel vérehez hasonlóan szintén „kiált”, de míg Ábel ártatlan vére büntetésért kiáltott, Jézus vére, vagyis áldozata nyomán történő közbenjárása kegyelemért kiált, hiszen Jézus saját áldozatára hivatkozva igényli Istentől a kegyelmet az ember számára. Mindezek nyomán Isten személye nem félelmet vált ki az emberből, hanem vonzóvá teszi őt, akihez az ember bátran és bizalommal közeledhet, hisz Krisztus által közösségbe kerülhet Vele.

12,25-29

- 25. Vigyázzatok, vissza ne utasítsátok azt, aki szól; mert ha azok meg nem menekültek, akik a földön szólót visszautasították, sokkal kevésbé mi, ha elfordulunk attól, aki a mennyekből van,**
- 26. Akinek a szava akkor megrendítette a földet, most pedig ígéretet tesz, ezt mondva: Még egyszer meg fogom rendíteni nemcsak a földet, hanem az eget is.**
- 27. Az a "még egyszer" pedig azt jelenti, hogy a megrendíthető, teremtett dolgok elváltoznak, hogy a rendíthetetlen dolgok maradjanak meg.**
- 28. Azért mivel rendíthetetlen birodalmat nyertünk, legyünk hálásak, s ezáltal szolgáljunk Istennek tetsző módon, kegyességgel és szent félelemmel.**
- 29. Mert a mi Istenünk megemésztő tűz.**

A levél e szakasza újabb figyelmeztetéssel zárul. Isten a Sinai-hegyen is szólt az emberhez, de Jézus Krisztus által még tökéletesebb kinyilatkoztatást adott. Más-más formában ugyan, de ugyanaz az Isten szólt mindkét alkalommal, aki ura a mennynek és a földnek is, és mindkettő fölött hatalma van. Az apostol Agg 2,6-ra és 21-re utal, amely kijelenti, hogy Isten az idők végén még egyszer megrázza a földet, ahogyan Sinai-hegyi megjelenésekor tette, de egyben az eget is, amikor véget vet a földi történelemnek (vö. Jel 6,14; 11,19). A múlandó, időleges

teremtett dolgok megszűnnek, és az egész világ átalakul. Csak az fog megmaradni, ami az örökkévalóság pecsétjét hordozza magán. Ezek közé tartozik a hívő gyülekezet is, mely Isten „mozdíthatatlan országának” része, és mint ilyen, Isten oltalma alatt áll. Ezen ország polgárai Istennel együtt laknak és uralkodnak az örökkévalóságon át. A hívő ember tudatában van annak, hogy Isten jelleme „megemésztő tűz” (5Móz. 4,24), és semmi sem maradhat meg előtte, ami bűnnel fertőzött. Ez a „tűz” a hitetlenek számára ítéletet jelent, de a hívő ember számára vigasztalást, hiszen arra utal, hogy Isten képes teljesen megsemmisíteni a bűnt. A helyes lelkiület ennek tudatában a „kegyesség” vagy „istenfélelem” (*eulabeia*) és a „tisztelteljes hódolat” (*deosz*). Ez teszi az ember szolgálatát „kedvessé” Isten előtt, mivel a jelleme iránti értelmes alázatból fakad.

Záró intések a gyülekezetnek, elköszönés

13,1-6

- 1. A testvéri szeretet maradjon meg.**
- 2. A vendégszeretetről el ne felejtkeztek, mert ezáltal egyesek tudtukon kívül angyalokat vendégelték meg.**
- 3. Emlékezzetek meg a foglyokról, mint fogolytársak, a nyomorgókról, mint akik magatok is testben vagytok.**
- 4. Tisztességes minden tekintetben a házasság és a szeplőtelen hitvesi ágy; a paráznákat pedig és a házasságtörőket Isten megítéli.**
- 5. Ne éljetez fösvény módon; elégedjetez meg azzal, amitek van; mert ő mondta: Nem hagylak el, sem el nem távozom tőled;**
- 6. Így hát bátran mondhatjuk: Az Úr az én segítségem, nem félek; ember mit árthat nékem?**

A levél záró szakasza a gyakorlati keresztény életre vonatkozó intelmeket tartalmaz. A hit és a megszentelődés ugyanis ezekben válik nyilvánvalóvá és egyértelművé. A Krisztusban való hit olyan gondolkodásra teszi képessé az embert, mely Istent helyezi életének középpontjába. A megújult élet jellemzői közül legfontosabb a testvéri szeretet. Ez tükrözi az ember Istenhez való viszonyát is, hiszen Őt is annyira szereti, amennyire ez a hittestvéreihez való viszonyban megnyilvánul (vö. 1Ján. 4,20-21). A hívők Istenben válnak testvérekké, és maga Jézus is annak tekinti őket, hiszen a megváltás okán közösséget vállal velük (vö. Zsid. 2,11-13) Ez azonban azt is jelenti, hogy a hittestvérek képében maga Krisztus van jelen minden egyes hívő életében, és egymáshoz való viszonyuk tükrözi Hozzá való viszonyukat is. A testvérei szeretet nem az emberi természetből fakad, hanem Isten ajándéka, ezért megőrzendő, erre utal a felszólító mód: „maradjon meg”.

Az egymás iránti szeretet megőrzésének egyik módja a vendégszeretet (gör. *filoxenia*, azaz „idegenek, jövevények szeretete”) gyakorlása. A vendégszeretet egymás be- és elfogadásának a kifejezése, a szeretetközösség ápolásának kiváló alkalma, és a hittapasztalatok megosztásának fontos eszköze. Aki a vendégszeretetet gyakorolja, annak lehetetlen bezárkózni, sőt ellenkezőleg, az adás lelkiülete vissza fog hatni rá, és ő is áldásban részesül. Az apostol ezt azzal támasztja alá, hogy Ábrahám és Lót példáját idézi fel (1Móz. 18,1-8, ill. 19,1-3), akik a vendégszeretet gyakorlása lévén Isten követeit fogadták be, akiktől létfontosságú kijelentéseket kaptak. A másik ember befogadása, a szeretetteljes társalgás is rendkívül építő lehet mindkét fél, a befogadó és a befogadott számára is.

A szeretet további formája a „foglyokról” és a „gyöttrődőkről” való megemlékezés: ennek oka az, hogy a hívők „együtt kötöztettek meg” (*szündedemenoi*) azokkal, akik különböző

megkötözöttségektől szenvednek (így érthetjük itt a „foglyok” kifejezést). Amíg ugyanis az ember „testben” (*en szómati*) van (tehát földi élete alatt), nem tarthatja magát teljesen és véglegesen szabadnak a bűn hatalmától. A 3. vers üzenete tehát az, hogy a hívők támogassák hittestvéreiket a bűn megkötözöttségeivel folytatott küzdelemben, és enyhítsék ezzel kapcsolatos szenvedéseiket, hiszen ezzel maguk is kevésbé lesznek kiszolgáltatva a kísértéseknek, mivel figyelmüket mások felé fordítják. A küzdőkkel való együtt-szenvedés Istennek is egyik legjellemzőbb tulajdonsága (vö. Ésa 63,9), az ember pedig azt fejezi ki ezzel, hogy „testének”, önmagával egyenlő fontosságúnak tekinti a másik embert (vö. Ésa 58,7/b).

A 4. versben foglaltak a nemi élet tisztaságára vonatkoznak (a „házaság” görögül *koité*, vagyis itt a nemi egyesülésről van szó). A házasság fontos része a nemiség, az apostol semmilyen formában sem tanítja a test „megvetését”. A hívő házastársak ne hanyagolják el a testi gyöngédség kifejezését egymás iránt, hiszen az Istenben való kötelék megszenteli együttlétüket, szemben a nem hívő világ által követett erkölcsi szabadossággal, mely „paráznaság”, s mint ilyen, Isten ítélete alatt áll. Lényeges viszont az, hogy a házastársak is „szepültelenül” őrizték meg egymással való kapcsolatukat, és eközben is az egymás iránti szeretet és törődés vezérelje őket, hiszen a helytelen, bármelyik fél számára megalázó kívánságok megtűrése már veszélyeztetné az önmagában tiszta és szent házastársi kapcsolatot. Erre nézve több apostoli levélben is találunk figyelmeztetést: 1Kor 7,4-5; 1Thesz. 4,3-5; 1Pét 3,7.

Az emberi élet utolsó, veszélyeket is rejtő területe a pénzhez való viszony. Az apostol határozottan kijelenti, hogy a kapzsiság és a fősvénység nem egyeztethető össze az Istenben való hittel. A fősvény ember ugyanis magatartásával azt fejezi ki, hogy boldogságát és biztonságát a felhalmozott vagyontól várja, ezért Pál más helyen egyenesen „bálványimádásnak” bélyegzi az ilyen magatartást (Kol 3,5/b). Az Istenben bízó embert ezzel szemben a „megelégedettség” jellemzi, ami az Isten ígéreteibe vetett bizalmon alapul. A hívő ember nem igényel magának többet a közvetlen létszükségletek kielégítéséhez szükséges javaknál (vö. 1Tim 6,6-8), sőt még ezeket is Istentől várja, tudva azt, hogy Ő ismeri legjobban szükségleteit. A szorgalmas, becsületes munkával nyert anyagi jólét természetesen nem összeegyeztethetetlen a hívő élettel, de a hívő ember ehhez a vagyonhoz sem saját szerzeményeként ragaszkodik, hanem Isten tulajdonának tekinti azt – ha szükséges, szívfájdalom nélkül meg is tud válni tőle. Az ilyen lelkület egyik kifejezési formája a szűkölködők javára való adakozás. Aki Istenben bíz, vagyonára lehetőségként tekint, de bizalmának egyetlen forrása Isten, az Ő személyes gondviselésébe vetett hit.

13,7-17

- 7. Emlékezzetek meg vezetőitekről, akik Isten beszédét szólták nektek, és az ő életük végkimenetelét szemlélve kövessétek hitüket.**
- 8. Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz.**
- 9. Ne vezessen félre titeket a sokféle idegen tudomány; mert jó dolog, hogy kegyelem által erősödjék meg a szív, nem ennivalók [ételáldozatok?] által, amelyek nem használnak azoknak, akik ezekben járnak.**
- 10. Van oltárunk, amelyről nincs joguk enni azoknak, akik sátornak szolgálnak.**
- 11. Mert a mely állatok vérét a főpap beviszi a szentélybe a bűnért, azoknak testét a táboron kívül égetik meg.**
- 12. Ezért Jézus is, hogy a népet az ő saját vére által megszentelje, a kapun kívül szenvedett.**
- 13. Menjünk ki tehát hozzá a táboron kívül, és hordozzuk az ő gyalázatát.**

- 14. Mert nincs itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük.**
- 15. Ezért mindenkor általa vigyünk dicsőítő áldozatot Isten elé: az ő nevéből vallást tevő ajkak gyümölcsét.**
- 16. A jótékonyaságról pedig és az adakozásról el ne felejtkeztek, mert Isten az ilyen áldozatokat kedveli.**
- 17. Engedelmeskedjétek vezetőiteknek és fogadjatok szót, mert ők öröködnék lelkeitek fölött, mint számadók; hogy ezt örömmel tegyék és nem bánkódva, mert ez nektek nem használ.**

A következő szakasz a hit példaképeire és a helyes tanításra vonatkozó utasításokat tartalmaz. Az apostol a gyülekezet korábbi, már elhunyt előjáróinak hitére emlékezteti a levél címzettjeit, akiktől korábban hallották az evangélium tanítását, és akiknek most már ők lépnek örökébe. Az utasítás két részből áll. Először is, a korábbi előjárók „életének végére” kell figyelniük a gyülekezet tagjainak. Az említett kifejezés a görögben *ekbaszisz tész anasztrofész*, azaz „életvitelük kimenetele, végeredménye”, így is mondhatnánk: „kihatása”. Nyilvánvalóan arra gondol itt az apostol, hogy a Krisztusba vetett hitnek konkrét, kézzelfogható megnyilvánulásai vannak, melyek áthatják azoknak az életét, akik hitben járnak. Ezt a végeredményt „szemlélniük” (*anatheóreó*) kell a címzetteknek, mert példát ad arra, hova kell eljutniuk.

„Követni”, illetve „utánozni” (*mimeomai*, a latin *imitare* megfelelője) viszont az előjárók hitét kell. Ennek tárgya Krisztus, aki „tegnap, ma és mindörökké ugyanaz”. Az apostol ez utóbbi kijelentésével azt hangsúlyozza, hogy az egyes emberi hittapasztalatok között Krisztus személye az összekötő kapocs, aki az emberi élet és tapasztalat mulandósága fölött áll, és minden történelmi időszakban ugyanúgy támogatja a benne bízókat, a sokszor eltérő külső körülmények ellenére. A hívő ember bizodalmanak alapja Krisztus változhatatlansága – ha ő a múltban is üdvözíteni tudott embereket, ugyanez igaz a jelenre és a jövőre is. Krisztus örökkévalósága révén az egyház is állandóságra tehet szert, persze csak akkor, ha rendíthetetlenül ragaszkodik hozzá, ha hajlandó arra, hogy csak tőle tanuljon.

Az apostol ezt követően nyíltan figyelmeztet a tévtanítások veszélyére. Ezeknek pontos tartalmát nem ismerjük, de a szöveg arra enged következtetni, hogy hasonló tévtanítások környékeztek meg a levél címzettjeit, mint a galáciabeli hívők esetében, bár jelen esetben még csak elméletileg állt fenn a veszély, hogy többen elfogadják a téves tanítást. E tanítás lényegileg megegyezett azzal, amit Ap. csel. 15. fejelet szerint egyes zsidókból lett keresztény tanítók hirdettek a pogányoknak: hogy az ószövetségi ceremóniális törvények, ezen belül az áldozatokkal kapcsolatos rendelkezések megtartása továbbra is feltétele az üdvösségnek. Noha emberileg érthető, hogy egyes zsidókeresztények nehezen tudták elfogadni az évszázadokon keresztül fennállt áldozati rendszer végérvényes megszűnését, az apostol egyértelműen „idegen tudománynak” bélyegzi az általuk képviselt tanítást – ti. az összeegyeztethetetlen a Jézus helyettes áldozatába vetett hit általi megigazulással, ami fölöslegessé teszi az áldozati rendszert, mely éppen a helyettes áldozatra mutatott. A Krisztus közbenjárása nyomán elnyerhető kegyelemmel nem egyeztethetők össze a korábbi előkép-szertartások, melyek nélkülözték a megjobbító erőt.

Azokkal szemben, akik a Krisztusban való hit mellett továbbra is fenn akarják tartani az ószövetségi áldozati rendszert, az apostol határozott álláspontot foglal el: akik a „sátornak”, vagyis az ószövetségi ceremóniális törvénynek szolgálnak, nincs joguk részesedni a Krisztus által adott kegyelemből, és az ezt kifejező úrvacsorából, hiszen magatartásukkal éppen a Krisztus által megnyilvánuló kegyelem elégséges voltát tagadják (az „ennivalók” kifejezés arra utal, hogy a papoknak közösen el kellett fogyasztaniuk a bűnért való áldozatként

bemutatott állat húsát). Az Újszövetség „oltárát” Krisztus keresztje, helyettes áldozata jelenti, az ő „teste és vére” (Ján. 6,51-58) az élet forrása.

Az apostol szemléletes példával is érzékelteti Krisztus áldozatának lényegét: 3Móz 16,27 szerint az engesztelési napon feláldozott állatok húsát a táboron kívülre kellett kivinni, és elégetni. Ehhez hasonlóan Jézus áldozata is a „táboron”, vagyis a ceremóniális törvényen kívül történt, nem annak hatálya alatt. Áldozata a korábbi rendhez képest teljesen más minőséget hozott, és ahhoz, hogy az ember megértse azt, „ki kell menni” hozzá, feladva a korábbi szövetség-felfogást. Ez a régi beidegződések, álláspontok radikális feladását igényli. A „Jézus gyalázata” kifejezés arra a tényre utal, hogy Jézus „bűnné lett” (2Kor 5,21) a kereszten, ezért az ő áldozatához való odajárulás mély megalázkodást igényel (ezt a tényt a korabeli hallgatók jól átérezhették, tudva azt, hogy a kereszthalál önmagában is minden esetben „gyalázatot” jelentett). Jézus áldozatával „helyet készített” a mennyben a hívők számára, ezért ők ezt tekintik igazi hazájuknak, e felé törekednek (ugyanazt fejezi ki 11,10-ben az „alapokkal bíró város”). A szövetség megváltozásával megváltozott az istentiszteleti rend is: a Krisztusban hívő ember is „áldozatot” visz, a korábbi hálaáldozathoz hasonlóan, de ez az áldozat a Krisztus iránti mély hála, az ebből fakadó cselekedetek, és a Krisztusról mint szabadítóról való vallástétel. A „hálaáldozatok” közé tartozik a más emberek iránt megnyilvánuló jótékonyosság, adakozás, a szeretetteljes szolgálat is, mely által az ember azt a jótéteményt osztja meg másokkal, amit az isteni szabadítás nyomán megtapasztalt.

Az apostol a gondolatmenet végén ismét az előljárókra tér vissza, ezúttal azokra, akik még életben vannak, és irányítják a gyülekezetet. Fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy azok, akik Isten megbízásából a gyülekezet lelki életének őrei, a „nyáj pásztorai”, rászorulnak a gyülekezet jóindulatára, mert ez kihat arra, ahogyan munkájukat végzik. Mivel ők is emberek, ezért az engedetlenség megszoríthatja, elkésérítheti őket, ami magára a gyülekezetre is visszahat. Ha azonban a gyülekezet támogatja munkájukat, és méltányolja a vezetőkre bízott felelősségteljes szolgálatot, akkor az előljárók is „örömmel” végzik szolgálatukat. A keresztény egyházban természetesen nem parancsuralmi rendszer érvényesül, a vezetők és a gyülekezet kapcsolatát az önkéntes engedelmesség jellemzi, ezért hangsúlyozza az apostol a fentieket. Nem kizárt, hogy korábban ő maga is „pásztor” volt a gyülekezetnek egy bizonyos ideig, és megtapasztalta egyes tagok engedetlenségét. Másrészt természetesen az is igaz, hogy a tagok csak addig és annyiban kötelesek engedelmeskedni, amíg és amennyiben a vezetők Istent képviselik. Ha ez a feltétel fennáll, akkor joggal várják el, hogy a gyülekezet tagjai engedelmeskedjenek nekik.

13,18-25

- 18. Imádkozzatok érettünk. Mert meg vagyunk győződve róla, hogy jó lelkiismeretünk van, hiszen mindenben tisztességesen igyekszünk eljárni.**
- 19. Kiváltképpen pedig arra kérlek, tegyetek róla, hogy mielőbb visszanyerhesetek engem.**
- 20. A békesség Istene pedig, aki örök szövetség vére által kihozta a halálból a juhok nagy pásztorát, a mi Urunkat, Jézust,**
- 21. Tegyen készségesekké titeket minden jóra, hogy cselekedjétek az ő akaratát, és vigye véghez bennetek, a mi kedves előtte, Jézus Krisztus által, akinek dicsőség örökkön örökké. Ámen.**
- 22. Kérlek pedig titeket atyámfiai, szívleljétek meg ezt az intó beszédet, hiszen röviden is írtam néktek.**
- 23. Legyen tudtotokra, hogy a mi testvérünk, Timótheus kiszabadult, akivel - ha hamarosan eljön - meglátogatlak titeket.**

- 24. Köszöntsétek minden vezetőtöket és a szenteket mind. Köszöntenek titeket az Itáliából valók.**
- 25. Kegyelem mindnyájatokkal! Ámen!**

A levelet személyes hangú felszólítások, illetve áldáskívánások zárják. Az apostol először is az érte való imádságra szólítja fel a gyülekezet tagjait. Ezt elsősorban munkája támogatásához kéri, melyet jó lelkiismerettel, legjobb meggyőződése szerint végez. A 18. vers második felének tanúsága szerint az apostol személyét támadások érhatték, talán éppen a gyülekezet egyes tagjai részéről is, ezért hangsúlyozza a „tisztességes eljárást”. Az is valószínűsíti ezt, hogy a felszólítás közvetlenül a vezetők iránti engedelmségre vonatkozó utasításhoz kapcsolódik. Elképzelhető, hogy éppen emiatt kellett megválnia a gyülekezettől egy időre, de ezt nem tudhatjuk biztosan. Mindenesetre ez a mozzanat tovább erősíti a feltevést, hogy Pál apostol a levél szerzője, hiszen ő más leveleiben egyértelműen szól arról, hogy nem mindenki fogadta el szolgálatát (ld. pl. 2Kor 10-12. fejj.). A vezetőkért való imádság azonban mindenképpen erősíti az összetartozás és az Istenhez való tartozás érzését is, ezért a gyülekezet számára is hasznos.

Ha az apostolt érték is sérelmek a gyülekezet részéről, ezeket nem hánytorgatja fel, hanem áldást mond. Ebben Istent a „békesség Istenének” nevezi, hiszen Ő tartós békességet kíván adni az embernek, megszüntetve az emberek ellenségeskedését önmagával és egymással szemben egyaránt. Ezt a szándékát Krisztus, a „nagy pásztor” feltámasztása jelzi, aki éppen az ember Istennel való megbékéltetése végett vállalta helyettes áldozatát, és ennek érdekében végzi közbenjárói szolgálatát. Ő „pásztorolja” a juhokat, akiket áldozata révén szerzett, és akiket közbenjárása által tesz tökéletessé (vö. Ján. 10,27-30). Átala az ember és Isten között „örök szövetség”, változhatatlan kapcsolat áll fenn, amennyiben az ember kitart Krisztus követésében. E mély lelki kapcsolat gyümölcse az, hogy az ember „minden jóra” készségessé válik, az Istentől kapott „új szív” révén önként akarja cselekedni Isten akaratát. Erre Krisztus által, az ő erejével felruházva válik képessé és alkalmassá.

A levél lezárásában az apostoli levelekre jellemző rövid, személyes intéseket és üzeneteket találunk. Jellegzetes a 22. versben foglalt kérések, mellyel az apostol kifejezi, hogy noha apostoli tekintélyénél fogva lenne joga elrendelni a levélben foglalt megtartását, bízta a gyülekezet belátásában, és abban, hogy önként is megszívlelik a mondottakat, annál is inkább, hiszen korábban már kaptak egy kevésbé részletes, rövidebb írott intést is. Pál emellett jó hírral is szolgál: Timótheus kiszabadulásáról ad hírt, akit talán a Néró idején indított keresztényüldözés kihatásaként börtönöztek be (ez összeegyeztethető azzal a feltételezéssel, hogy a levél kb. i.sz. 65-ben keletkezhetett). A levélből kiderül, hogy Timótheus közeli munkatársa volt a levél szerzőjének, és ez is Pál szerzőségére utal, hiszen más levelekből tudunk kettőjük szoros kapcsolatáról. A köszöntésben a „minden elöljárókat” kifejezés arra utal, hogy az apostol egy nagyobb közösségnek, valószínűleg több gyülekezetnek írta levelét. Az „Itáliából valók” kifejezés nem világos, utalhat arra, hogy az apostol Itáliából írja a levelet, de arra is, hogy olyan hívők üdvözlését küldi, akik Itáliából származnak, azonban a levél megírásának idején máshol tartózkodtak, ebből tehát nem következtethetünk egyértelműen a levél keletkezési helyére. A levél végső lezárásaként az apostol kegyelmet kíván, amire minden időben, mindenhol szükségük van a hívőknek.

Felhasznált és ajánlott irodalom:

Czegle Imre: A Zsidókhoz írt levél magyarázata. In: *Jubileumi Kommentár: A Szentírás magyarázata III. köt.* Kálvin Kiadó, Budapest, 1998, 368-389. o.

Kálvin János: *A Zsidókhoz írt levél magyarázata*, Budapest, 1965

Seventh-Day Adventist Bible Commentary Vol .7, Review and Herald, 1980, 385-494. o.

Fritz Laubach: *Der Brief an die Hebräer*. Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin, 1969